SOVYETLERDE EĞİTİM VE TÜRK ÖĞRENCİLERİ

KOMİNTERN OKULLARINDAN LUMUMBA ÜNİVERSİTESİNE

aclan sayılgan

SOVYETLERDE EĞİTİM VE TÜRK ÖĞRENCİLERİ

KOMİNTERN OKULLARINDAN LUMUMBA ÜNİVERSİTESİNE

aclan sayılgan

MARS MATBAASI
1967 — NKARA

ÖNSÖZ

Bu, Sovyetlerin eğitim sistemini inceleyen ve yalnız pedogogları ilgilendiren bir kitap değildir. XX. Yüzyılın en büyük emperyalist devletinin bugünkü gücünü nasıl kazandığını da açıklayan bir belgedir. Kuruluşundan yarım asır sonra, ha nerdeyse bütün dünyayı yutacak hâle gelen, büyük komünist imparatorluğu, bu gücünü tesadüfe değil, yarım asırdır uyguladığı bir plâna, programa borçludur. Bu plân içinde eğitim büyük rol oynar. Devletin kurucusu Lenin, daha 1911 yılında, Paris yakınlarında, dünyayı elde etmek için, İhtilâl okullarının ilk tohumunu atmıştı. 1917'nin akabinde, Sovyetler, daha kendi iç güvenliklerini teminat altına almadan, dünya İhtilâl Teşkilâtı Kominterni finanse ederek okullar açtılar. Bu okullardan yetişmiş, çeşitli milletlerin ihtilâlcilerinin bir kısmı günümüzde iktidar sandalyesinde oturmaktadırlar: Tito, Kardelj, Liu-Chao-Chee, Janos Kadar vs. Diğerleri de pusuda, iktidarı bekliyor. Moskova'da İhtilâl etüd etmiş olan Türk Komünistlerinin başı Yakup Demir (Zeki Baştımar) Dogu Avrupada pusuya yatmıştır. Doğu Berlinde, Komünist Partileri Kongrelerinde: "Türk İşçi hareketlerini Komünistleştirmeye devam ediyoruz" diye bağırıyor!

Aclan Sayılgan bu konuya, Moskovada faaliyet gösteren "Lumumba Dostluk Üniversitesi"ne kaçak olarak gitmiş, bazı gençlerimizin trajik sonlarını, hayal kırıklıklarını tesbit ettikten sonra eğilmek lüzumunu hissetmiştir. Biraz araştırmaya girişince görmüştürki, Sovyetler, ele geçirme plânlarında Güney Amerika ülkelerine, Afrikaya, Ortadoğu'ya ön plânda yer vermişlerdir. Her ne kadarı Türkiye için ayrılan kontenjan 16 olmakla birlik-

te, yarın müracaatlar çoğaldıkça bu kontenjanın arttırılması hiçten bile değildir.

Kitapta Sovyetlerin yanı sıra, ihtilâlci yetiştirme programına Sovyet uydusu ülkelerin de yardımcı olduğunu görüyoruz. Meselâ bir Bulgaristanın, beynelmilelciliği, insaniyetçiliği, insanı iğrendirecek bir iki yüzlülükle sürüp gitmekte, sınıfsız toplum yaratma iddiasında olanlar, pan-slavizmin balkan kesiminde en müfrit kanadını meydana getirmektedirler. Bulgaristan gibi iptidai bir ülkede, terör, en kaba şekliyle belirmekte, propaganda ile kandırıp davet ettikleri Afrikalı öğrencileri, canından bezdirecek şekilde tedirgin ettikten sonra, Bulgaristandan kaçmalarına sebeb olmaktadırlar.

Sovyetler, Türklerle sözde yakınlık kurmak isterler. Dostluk tezahüründe bulunurlar. Kültür anlaşmaları yaparlar. Ama, kaçak da olsa Moskovaya gitmiş, 3 - 5 öğrencinin üçte ikisini ajan olarak satın almaktan da çekinmemektedirler.

Bu kitap, bir yönüyle teliftir, bir yönüyle derlemedir. Ama her iki halde de, gençlerimize faydalı bir klavuz olma niteliğindedir. Aclan Sayılgan nice Komünistler tanımıştır ki, hapishane günlerinde sırt üstü yatarak, Kremlinin kulelerine yağan karları düşünmüşler, nostaljilerini tatmin etmişlerdir. Bir kısmı da "Paris Operası"nın muhteşem salonunda, opera seyrederken, etrafa caka olsun diye yüksek sesle:

— Bu da Opera mı, asıl muhteşem Operayı Moskovaya gidin görün! diye bağırmıştır. Oysa bu şahıs, ömründe Moskovayı görmüş bir insan değildi. Bir Türk Şairi düşününüz ki, komünisttir. Hapisten çıkar Moskovaya kaçar.

— Ben Sovyetlerin çocuğuyum, beni Stalin yarattı! der. Memleketteyken, bilhassa Hapishanede yattığı günlerde topladığı itibarını, bir kaç rubleye satar. Stalin, ölünce, onu kınamakta yarış eder.. Bu kişi de Moskovanın ünlü ihtilâl okullarında okumuştur.

Bugün ülkemiz, kesif bir Sovyet propagandası altındadır. Sovyetler bir çok gencimize, bu propagandanın ağırlığı ile, bilhassa yüksek tahsil için câzip gelebilir. Belki de Sovyet eğitiminin, bizler için yararlı yönleri de vardır. Ama, onlar bir öğrenciyi rahat bırakmazlar. Mutlaka kendilerine yardımcı ajanlar olmasını isterler. Arkadaşlarını gammazlamaya zorlanırlar. Okudukları bilim dalının yanında, mutlaka komünizmi etüt ettirirler. Verdikleri her rublenin karşılığını almak isterler. Biz bütün bunları, hayalimizden uydurmuyoruz. Aclan Sayılganın kitabında orada okumuş bazı gençlerimizin itiraflarından öğreniyoruz. Bugün, Fransa'da, İngiltere'de, Amerika'da, hatta Almanya'da tahsillerini tamamlamış binlerce aydınımız, mütehassıslarımız vardır. Bunlardan hiç biri, okuduğu batı ülkelerinden şikâyet etmez. Orada, kendilerini ajanlığa zorlayan insanlar yoktur. Öğrencilik anılarını tatlı tatlı hatırlarlar. Oysa, dört yılını Moskovada geçirmiş bir Anadolu Altuğ, bugün Moskovayı bir kabus gibi hatırlamaktadır.

1 Mayıs 1967, Gazi Osman Paşa

Emine IŞINSU OKÇU

BİRİNCİ KISIM

KOMİNTERN OKULLARI

Komintern, bütün dünya ülkelerinde, komünizmin yayılmasında, Komünist Partilerinin kurulmasında, gelişmelerinde başarılı bir rol oynadı. Ama, Stalinin iktidarı zamanında Rus Bolşevik Partisinin ve Sovyet Hükümetlerinin bir vasıtası haline gelmesiyle de iflâs etti. İflâsı ve 1943 Mayısında feshedilmesi dahi Sovyetlere büyük faydalar sağladı. Bununla birlikte, her iki durumda da Komünist Partisi kadrolarına eleman yetiştirmesi bakımından Komintern Okulları, dünya komünist faaliyetlerinde önemli yer işgal ettiler. Kuruluş tarihinden sonra, onbeş yıl içinde, bu ihtilâl okullarında okuyan öğrenciler, yalnız belli bir ideolojiye bağlılık değil, çeşitli teorik ve pratik fikirlerle donatıldılar. Günlük politik aksiyonlarda rol oynadılar, ihtilalci partilere önderlik ettiler, millî teşekküllere sızdılar. Teorik ve pratik fikirlerin yanında, ihtilâlciliğin bütün metodları kendilerine öğretildi. Kominternin gizli, açık ajanları, bu okullarda yetiştiler; Kominternin O.M.S. (Otdyel Mejdunarodniy Svyazi) teşkilâtı tarafından finanse edildiler. Komintern okullarını Sovyetler Birliği adına idare eden, bu okulları Sovyet mâliyesi tarafından ödenen paralarla finanse eden O.M.S. teşkilâtı idi. Bu teşkilâtın başında Ossip Piatnitski bulunuyordu. Bu teşkilât ayni zamanda Kominternin İrtibat bürosu idi. Beynelmilel alanda faaliyet gösteriyordu. Özel gizli ajanlar kullanırdı. Kominternin Avrupa faaliyetleri için başlıca görevlisi Ja-

cob Mirov Abramov 1921 den 1930 yılına kadar Sovyetlerin Berlin Sefarethanesinde matbuat şefliğini yapmıştır. Oysa bu onun zâhiri görevi idi. Asıl görevi Komintern kararlarını Almanyada ve Avrupada yaymaktı. 1937 yılında, büyük temizlik hareketleri sırasında öldürüldü[1].

LENİN'İN TEORİSİ

Lenin "What to do? — Ne yapmalı?" eserini 1902 de yayımlamıştı. Daha o sıralar Komünist Okullarının kurulması fikrini savundu. Lenine göre, burjuva okulları, memurlar, politikacılar, hekimler yetiştiriyordu. İhtilâlci Partiler de, profesyonel ihtilâlciler yetiştiren okullar açmalıydı. 1911 yılında Lenin, Paris'in 20 km. yakınında olan L o n g j u m e a u 'da ilk defa ihtilâlci yetiştiren bir okulu teşkilâtlandırdı. Bu okulun çok az öğrencisi vardı. 1917 ihtilâlinden sekiz ay sonra, 1918 Haziranında altı haftalık Agit - Prop kursları faaliyete geçti. (Agit - Prop, Ajitasyon ve propaganda demektir, yâni tahrik ve propaganda). Bolşevik Komünist Partisinin VIII. Kongresinde ise, Merkez Komitesinin kontrolünde Yüksek Parti okullarının açılmasına karar verildi (Mart 1919). Ve ilk defa bir Komünist Üniversitesi kuruldu. Bu üniversitenin ismi S v e r d l o v idi. Sverdlov, ihtilalin akabinde Agit - Prop kurslarını organize eden bir ihtilâlci idi. 1919 da bu okulun ilk direktörü V. N e v s k i idi. Lenin de bu okulda bazı konferanslar verdi[2].

KOMİNTERNİN ÜÇ DOĞU ÜNİVERSİTESİ: K U T V — K U N M Z V E S U N Y A T — S E N ÜNİVERSİTELERİ :

Komünist enternasyonaline öncü kadroları teşkil edecek elemanlar yetiştirilmesi, Rus komünistlerinin düşüncesi idi. Partinin, IX., X. XI. kongrelerinde, komünist üni-

versiteleri kurulması fikri geliştirildi[3]. Plân, dünya ihtilaline öncüler yetiştirilmesine göre hazırlanmıştı. Muhtelif ülkelerden gelecek olan komünistlere, Lenin'in deyimine uygun olarak "İhtilal san'atı" öğretilecekti. Bu gaye ile 21 Nisan 1921'de ilk defa, beynelmilel mahiyetteki "Şark Komünist İşçileri Üniversitesi" faaliyete geçti. Rusça ismi Komunistitcheski Universitet Troujenika Vostoka olarak anılan bu teşekkül, kısaca KUTV olarak bilinmektedir. Üniversite Bolşevik Komünist Partisi Merkez Komitesi ile Rus Komünist Partisinin Merkez Komitesinin aldığı karar üzerine Moskovada kuruldu. Sovyet Cumhuriyetlerinin, işçilerinin, komünlerinin, millî azınlıkların, doğulu işçilerin, devam edecekleri bu okul Halk Komiserliğinin idaresi altında idi ve Sverdlov Üniversitesinin ders programını uygulacaktı[4].

KUTV'un 1921 yılındaki öğrenci sayısı 715 kişi idi. Kırk ülkenin ve Kafkas'ların çocukları okula kaydolundular. Daha sonraki yıllarda bu rakam yükseldi. 1923'te 62 ülkeden 1015 öğrenci geldi. Öğrenciler, bağımsız ve koloni ülkelerinin, Orta ve Yakındoğu'nun komünistleri idi. Yunanistan komünistleri ilk defa KUTV'a 1923'te geldiler. N. Zachariades bunların arasında idi. Bu şahıs Yunan Komünist Partisinin 25 yıl süre ile Genel Sekreterliğini yaptı. İkinci Dünya Savaşından sonra patlak veren Markos liderliğindeki Komünist ihtilâlinde baş rolü oynadı. Son yıllara kadar menkûb bir kimse olarak Moskovada yaşadı. Hâlen nerde olduğu bilinmemektedir. Belki de "destalinizasyon" hareketi sırasında tasfiye edilmiştir. 1923'te Türkiye Gizli Komünist Partisi de bu okula bir çok öğrenci kaçırdı[5].

KUTV'un iki ayrı seksiyonu vardı: Sovyetler Birliğinden gelen öğrenciler; dış ülkelerden gelen öğrenciler. Stalin kültünün yavaş yavaş yaratılmaya başladığı yıllarda,

KUTV'dan gelen teklifle Üniversiteye Stalinin ismi de verildi[6].

1925 yılında KUTV'a 50 ülkeden öğrenci geldi. Üniversitenin resmi görevlilerinden Hindli Komünist M. N. Roy istisna edilirse, bolşevik zaferinden sonra Lenin Hükümetinde Stalinin Milliyetler Komiserliğindeki görevinden beri onun ajanı olan Gregoire Isakovitsch Broido, Y. Raiter, onu takiben Boris Zacharovitsch Choumaiteski, Üniversiteyi Sovyetler Birliğinin kayıtsız şartsız bir organı olarak idare ettiler. KUTV'un Komintern ile ilişkisi, Sovyetler Birliğinin menfaatlarına göre ayarlandı. Bunun dışındaki davranışlar, 1923 ten 1937 - 38 yıllarına gelene kadar kanlı bir şekilde tasfiye edildi, hatta 1936 yılında Üniversite, öğretmen ve öğrencilerinin tasfiyesi sonunda atıl bir hale geldiği için kapandı. Boris Z. Choumiateski, Sovyetlerin Tahran Büyükelçiliğini yapmıştır.

KUTV'DAKİ TÜRK KOMÜNİSTLERİ

Bugüne kadar Sovyetler Birliğinde okumuş veya okumak kasdi ile Türkiye Komünist Partisi veya Sovyet Elçiliklerinin gayretleri ile Rusyaya çeşitli yollarla gitmiş veya kaçırılmış öğrenciler, 1936 yılına kadar KUTV'da 1960'tan sonrada "Lumumba Üniversitesi"nde okumuşlardır. Rusyaya gönderilmiş, kaçırılmış olanları üç kategori içinde mütalâa etmek gerekir. Birinci guruba dahil olanlar, Rusyaya tahsil kasdi ile gitmemişlerdir. Bazıları II. Meşrutiyetin, o karışık günlerinde politikaya karıştıktan sonra çeşitli vesilelerle Rusyaya kaçmışlar, bazıları da I. Dünya Savaşında Rusya ile yapılan savaşlarda esir düşmüşlerdir.

1913'ten sonra Rusyaya kaçan ilk kafilede, kaçışından beş yıl sonra (1918), Moskovada, Türk Harp esirlerinden,

Türkiye Komünist Partisinin nüvesini teşkil edecek olan, yâni "Türk Sol Sosyalistleri' 'gurubunu kuran M u s t a - f a S u p h i de bulunuyordu.

Mustafa Suphi'nin Marxist fikirlerle daha Fransa'da tahsilde bulunduğu yıllarda ilgilendiği, 1917 bolşevik ihtilâli Rusya'da patladığı zaman, ihtilâlci fikirlere, teoride ve pratikte yabancı olmadığı için, ihtilâle kolaylıkla intibak ettiği anlaşılmaktadır.

Mustafa Suphi, 1883'te Giresun'da doğmuştur. Babası devrin vâlilerinden Arnavud Ali Rıza Bey, annesi Samsun Belediye Reislerinden Halil Hilmi Beyin kızı Memnune Hanımdı. İdadî tahsilini Erzurumda yaptıktan sonra, İstanbulda yalatasaray listesinde okudu. İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. 1904 - 1905 yıllarında tahsiline devam için Paris'e gitti. "Ecole des Sciences Politiques"e devam ederek, oradan mezun oldu. Mezuniyet tezi, "Türkiyede İtibarî Ziraî Teşkilâtın Hâl ve İstikbali" ismini taşıyordu. Tez Fransız ekonomik çevrelerinde ilgi topladı. 1911'de Fransada "Güney İtibarî Ziraî Kongresi"ne katıldı. Bu tez sonradan Roma Milletlerarası Enstitü toplantısında da okunarak yayımlanmıştır. Fransada bulunduğu yıllar J e - a n J a u r é s'nin etkisi altında kaldı. Sosyoloji ile ilgilendi. Fransız sosyolog'u Bougle'un derslerini takip etti. Pariste bulunduğu yıllar "Tanin" gazetesinin muhabirliğini yapıyordu. İstanbul'a döndükten sonra "Tanin", "Servet-i Fünun", "Hak" gazete ve mecmualarında çalıştı. Bu arada "Bougle"un "İlm-i İçtimai Nedir?" eserini tercüme etti. "Vazife-i Temeddün" adıyla telif bir eser yayımladı. Siyasi görüşleri "İttihad ve Terakki Fırkası"nın karşısında idi. "Hürriyet ve İtilâf Fırkası"nı tuttu. "İfham" gazetesinin Müdürlüğünü yaptı. 1912 yıllarında "Yüksek Ticaret Mektebi"nde "Malûmat-ı Hukukiye" dersleri veriyor, "Yüksek Muallim Mektebi"nde ve "Mekteb-i Sultanî" de

"İktisad" ilmi hocalığı yapıyordu. Sadrazam Mahmut Şevket Paşanın suikastte öldürülmesi ile birlikte diğer "Hürriyet ve İtilaf Fırkası" mensupları ile Sinop'a sürgün edildi. Ve oradan bir "millî mason teşkilâtı" kurmak gayesi ile 7-8 arkadaşı ile birlikte Rusyaya kaçtı. Ve Bolşevik İhtilâlinin içinde önemli roller oynayarak 1918'de, Moskova-da Türkiye Komünist Partisinin ilk nüvesini teşkil etti.

Mustafa Suphi ve onunla birlikte Bolşevik ihtilâline karışmış Türkiyeli Komünistler için — Etem Nejat, Kayserili İsmail Hakkı, Niyazi Zekeriya, Hilmioğlu Hakkı, Mehmet Emin, Nazmi, Lütfü Necdet, Kazım Ali, Şefik, Ahmet Cevad v. s. —ayrıca bir komünist eğitimi söz konusu değildi. Bu grubun himayesinde bir takım gençler, o sıralarda Türkiyeden Moskova'ya geldiler (1919). Ve bunlar ilk olarak Komünist ihtilâlinin pratik ve teorik meselelerini öğrenmek için özel bir eğitimden geçirildiler. Nazım Hikmet, Vâla Nureddin, Laz İsmail (Mâra), Hasan Âli (Ediz), Şevket Süreyya (Aydemir), İsmail Hüsrev (Tökin) gibi gençler Sovyet Rusyada ihtilâlcilik eğitimi gören ilk Türk Komünistleri kabul edilebilir. Nitekim bu guruptan Nazım Hikmet sonuna kadar bir Sovyet aparatı kaldı. Hasan Âli (Ediz) ve Şevket Süreyya (Aydemir) Türkiye döndüklerinde bir süre Türkiye Komünist Partisinin İllegal Teşkilâtlarında görev aldılar. Merkez Komitesi üyeleri olarak çalıştılar. Şevket Süreyya 1927'de Komünist Partisinden ayrıldı. Bu gurup Türkler KUTV'un ilk mezunları idiler.

Sovyetler Birliğinde eğitim gören gençlere genellikle, iktisad, sosyal ilimler tedris edildikten başka, komünist ihtilâlciliğinin bütün incelikleri öğretilmiştir. 1923'ten sonra, Moskovada bu genç komünistler, komintern stratejisine uygun bir eğitim görmüşlerdir. Gerek eldeki Türkiye Komünist Partisinin programına göre (1931'de Berlin'de yayımlanan 'İnkilâp Yolu' Dergisinin 3 - 4 ncü sayılarında

çıkmıştır. Bu Dergi Dr. Şefik Hüsnü (Değmer) tarafından yönetilen T.K.P. nin illegal organı idi)[7], gerekse 1919-1920 yılları arasında teşekkül eden III. Enternasyonal statüsünün 2. maddesine göre, mahalli Komünist Partileri, Merkezi Moskovada bulunan Komünist Enternasyonalinin seksiyonlarıdır[8]. Nitekim 1931'de "Inkılâp Yolu"nda yayımlanmış olan T.K.P. faaliyet programının 1. maddesinde şöyle yazılmakta idi :

> "Madde: 1 — Türkiye Komünist Partisi, Komünist enternasyonalinin bir şubesi sıfatı ile, mücadelelerini — Türkiyenin hususi şartları içinde — Sovyetler Birliği cihan proleterya inkilâbı ve komünizm lehinde bulunur. Sovyet Sosyalist Birliği ile müttefikanı, doğrudan doğruya sosyalist kurtuluşa geçişi temin ve tesri edebilir..."

Bundan da anlaşılacağı gibi, bilhassa Moskovadan dönen öğrencilerin de katıldığı T.K.P. nin Merkez Komitesi kademesi, bu tüzükle bağlanmış, Kominternin bir seksiyonu olarak çalışmıştır. Böylelikle Moskovada eğitim gören Türk Komünistleri Parti Tüzüğünün de müsaade ettiği veçhile Komintern aparatlığı görevini yerine getiriyorlardı. Hem de 'doğu'nun mazlum çocukları olarak T.K.P. içindeki 1927 ayrılığının, bir başka açıdan değerlendirilmesi şöyle olabilir kanaatindeyiz: Bir kısım Merkez Komitesi üyeleri Sovyet, Komintern aparatı kalmak isterken, bir kısmı da millî vasıflar kazanmak için direndiler. Nitekim 1923 - 1927 yılları T.K.P. nin Kominternle mücadele yılları oldu. O zaman T.K.P. nin Dr. Şefik Hüsnü (Değmer) yerine vekâleten sekreteri olan Vedad Nedim (Tör) yakın zamanlarda, bu konuya değinerek şunları söylemiştir[9]:

> "Keşke Kominterni dinleyip Partiyi batırsaydım. Yanlış emirler yüzünden çatışmalar oldu.

Tramvay işçilerini ayaklandırmamızı istiyorlardı. Dinleseydim heder olurduk."

Şevket Süreyya Aydemir'de bu konuda şöyle demektedir[10]:

"Komintern bize fena halde müdahalelerde bulunmaktaydı. Bu zararlı, idraksiz, millî hareketi, aydınların tarihi görevini anlamıyan bir müdahale idi."

T.K.P., 1923 yıllarından sonra, KUTV'a öğrenci kaçırmak faaliyetine hız vermiştir. Bu yıllarda KUTV'a giden, kaçırılan öğrencileri ikinci kategoriye dahil ediyoruz. Bu süre içinde T.K.P. Merkez Komitesi, Sovyetlere öğrenci gönderme ve kaçırma işinde faal rol oynadı.[11]. Parti Teşkilât şefi ve Merkez Komite üyeleri münhasıran bu işle uğraştılar.

Moskova'ya gönderilen veya Karadenizden Lâz İsmail (Mâra) in takaları ile kaçırılan öğrencilerin bir kısmına gidecekleri yerin Moskova olduğu söylenmiyor, Almanyaya teknisyen olarak gönderilecekleri bildiriliyordu[12]. 1924 yılında çeşitli yollarla KUTV'a gönderilen, kaçırılan öğrenci sayısının (Türk Öğrencileri) 30 - 40 kişi kadar olduğunu tahmin ediyoruz. Enstitünün dğrenci sayısı İhsan Taşdelen'e göre 4000 kişi civarında bulunyordu[13]. Gene İ. Taşdelenin ilgili eserinde bildirdiğine göre o sıralarda rektör G. I. Broido idi. KUTV'da o yıllarda okuyan veya bulunan Türk öğrencileri arasında şu isimleri biliyoruz: İhsan (Taşdelen), Tesviyeci Selim, İstanbul Tıp Fakültesinden Sadık, Faruk, Dimitri, Mesrure, Server, Tornacı Hâmit, Hayat, Ziya, Ekrem[14], İstanbullu Niyazi, Akif, Aziz, Şakir, Kürd Mehmed, Tekin, Faik..

Bu guruptaki öğrencilerin pekçoğu aralarına başka ülkelerin öğrencilerini de alarak, 24 kişilik bir fraksiyon

teşkil edip dersleri boykot ettiler[15]. Bunlardan İhsan (Taşdelen) 1939 yılına kadar temerküz kamplarında ve hapishanelerde tam 11 yıl kaldıktan sonra Türk Hükümetinin teşebbüsleri ile Türkiyeye döndü[16]. Selim, kendisini Neva nehrine atarak intihar etti. Keza, Faruk Kırım'da Niyazi Bakû'da intihar ettiler. Server kurşuna dizildi. Akif Malkof'ta sınırı geçerken yakalandı ve Ruslar tarafından öldürüldü. Hayat da sınırı aşarak Türkiyeye dönebildi[17]. Enstitünün eğitim faaliyetinde Kominternin Türkiye temsilcileri olarak Hasan Âli (Ediz), Halim Yoldaş takma adı ile Vâla - Nureddin (VA-NÛ); Nazım Hikmet (Ran - Verzanski); Lâz İsmail (Mâra); derslerde tercümanlık yapıyorlar ve gençlere Komünist ihtilalinin teorik ve pratik meselelerini öğretiyorlardı. Türkiye dışına çıktığı zaman da T.K.P. nin Genel Sekreteri Dr. Şefik Hüsnü (Değmer), Ferdi Yoldaş takma adı ile Türk öğrencilerinin moral durumunu kontrol ediyordu. Kominternin Türkiye seksiyonu propaganda Şefi Abid Alimov Yoldaş; Eğitim Şubesi Başkanı da Siyasi Komiser Sağamanyan Yoldaş isimli bir ermeni idi[18].

Öğrenciler teorik bilgilerin yanında, Udelniya'daki Kızıl İhtilâl kampına gönderiliyorlar ve orada, Kızıl Ordu Subaylarının nezaretinde İhtilâl, sabotaj, sokak nümayişleri konusunda tâlim görüyorlardı[19]. Zeki Baştımar'ın Türkiyede bulunduğu sırada (1946) bir dostuna anlattığı şu noktada önemlidir: Öğrencilere alışkanlık peydahlamaları için burjuva polisinin yapması muhtemel işkencelerin hepsi de tatbik ediliyordu.

Görüldüğü gibi, 1923 - 1924 yıllarında T.K.P. nin KUTV'a sağladığı öğrenciler, normal bir meslek eğitimi değil, Leninin deyimi ile "ihtilâl sanatı"nı öğrenmiş ve bu konuda teorik ve pratik dersler kurslar görmüşlerdir. Ancak bu dönemdeki öğrencilerin pek çoğunun TKP'nin mi-

litant kadroları için yetiştirilmesi mümkün olamamış, öğrencilerin bir kısmının mukavemetleri intiharlarına, ölümlerine, hapishanelerde, tecrit kamplarında sürünmelerine, kayıplara karışmalarına sebeb olmuştur. Pek azı da komünizmden vaz geçerek Türkiyeye dönmüşlerdir.

TKP için, Moskovadaki eğitim gayretlerinin en verimlisi, öyle görülüyor ki, 1926 - 1930 yılları arasında Rusya'ya kaçırılan, gizlice kaçan öğrenciler olmuştur. Üçüncü kategori içine sokacağımız bu isimlerin en önemlileri Zeki Baştımar, Mehmet Bozışık, Emin Bilecen, Ahmet Fırıncı, Nail Vahdeti Çakırhan, Emin Sekün, David Nea v.s, dir.

Emin Bilecen, Hasan Âli (Ediz) den sonra, uzun süre T.K.P. nin komsomol Teşkilâtının başında bulunmuş; Mehmet Bozışık, Ahmet Fırıncı 1952 tevkifatına kadar T.K.P. Merkez Komitesi üyeliği yapmışlardır. Zeki Baştımar ise, halen Prag'da bulunmakta, Yakub Demir ismi ile T.K.P. nin Dr. Şefik Hüsnü Değmer'den sonra I. Sekreterliğini yapmaktadır. Bu dönem öğrencilerinin hemen hepsi, günümüze kadar T.K.P. nin gizli kadrolarında idareci rollerini oynamışlardır[20].

Üçüncü kategoride açıkladığımız veya açıklayamadığımız isimler endüstrileşmiş ülkelerde komünist ihtilallerini öngören Komintern kararlarına göre eğitilmişler, kominternin ve kominformun fesih yılları da dahil, 1952 yılına kadar T.K.P. ni Komünist Enternasyonalinin bir seksiyonu olaark, Moskovaya yüzdeyüz bağlı kalarak idare etmişlerdir. Bunun son belgesi, 1951 - 1952 tevkifatında ele geçen ve redaksiyonu Zeki Baştımar tarafından yapılan "T.K.P. Teşkilât Prensipleri" ismi altındaki T.K.P. tüzüğü ve faaliyet programıdır.[21].

1936 yılında, Avrupaya dönük komünist ihtilalleri için, doğunun, sömürgelerin, az gelişmiş ve geri kalmış ülkele-

rin gençlerinden, Batılı ihtilalcileri ve Sovyetler Birliği için aparatlar yetiştiren KUTV, Stalinin tasfiye programından kurtulamamış, öğrenci ve öğretmenlerinden pek çoğu kurşuna dizildikleri, temerküz kamplarına tıkıldıkları için kapatılmıştır.

1936 dan 1944 e kadar geçen yıllar, Sovyetler Birliğinin gerek iç, gerekse dış politikası bakımından en müşkül yıllarıdır.

1938'e kadar süren tasfiyeler sırasında, milyonlarca insanın öldürülmesi ile topraklar köylülerden müsadere edilerek Devlet Çiftlikleri haline sokulmuş ve Sovyet Komünist Bolşevik Partisi, dünya komünist hareketinin mutlak liderliğini ele geçirmiştir.

Öte yandan Avrupada beklenilen sol ihtilaller yerine sağ ihtilâller başarı kazanmış, 1933 yılında Almanya'da Hitler, ve daha önce de İtalyada Mussolini, 1936 dan sonra da İspanya'da Franko iktidarı ele geçirerek, geniş bir komünist tasfiyesine girişmişlerdir. İsveç ve İngiltere'nin dışında bütün Avrupa'da faşistler ya iktidarlara geçmişler ya da iktidarlar üzerinde etkili rol oynamışlardır. Bu sürede Sovyetler Komünist Partilerinin yardımı ile 1935 yılında Komintern'in VII. Kongresinde alınan kararlarla bütün dünyada Nazizme ve Faşizme karşı müttefikleri de kapsayacak HALK CEPHELERİ teşkiline girişmişlerdir. Ama, 1939 yılında keskin bir dönüşle Nazi Almanyası ile ittifak yapma fırsatını bulunca bundan faydalanamamazlık edememişlerdir. Kısacası, büyük temizlik hareketlerinden sonra komünist enternasyonali (komintern) dünya ihtilalinin bir organı değil, Sovyet dış politikasının bir yardımcısı haline sokulmuştur.

1936'dan 1960'a gelene kadar, Moskova'da açık bir ihtilâl okulunun varlığını bilmiyoruz. Bu sıkışık yıllarda Sov-

yetler Birliği açık bir ihtilâl okulu açmak yerine, özel ve gizli metodlarla, ihtilalci yetiştirme işine devam etmişlerdir. 1936 dan sonraki yıllarda Türkiyeden Moskovaya gitmiş öğrencilerin olup olmadığını da bilmiyoruz. Moskova, 1945 den sonra gençlik meseleleri ile ilgilenmiş, bazı Türk öğrencileri, Paris, Doğu Berlin yolu ile Rusya'ya geçebilmişler ve bunların pek çoğu da, Doğu Blokunun propaganda organlarında yer almışlardır. Meselâ, radyoların Türkçe yayınlarını yönetmişler, propaganda, broşür ve dergilerini tertip ve tanzim etmişlerdir. İkinci Dünya Harbinden sonra Demirperde gerisine giren, kaçan Türk öğrencileri bu gün hâla ayni işlerde kullanılmaktadırlar. Bunların maddi durumları iyi değildir. Meselâ, bir hariciye memurunun bize, Budapeşte Radyolarında çalışan Gün Togay ve Necil Togay çifti hakkında söyledikleri yürekler acısıdır. Karı koca ancak karınlarını doyurabilmekte ve bir odada yaşamaya mahkûm kılınmaktadır. Necil Togay'ın ayakları hastadır. Bütün bunlar düşünülürse Budapeştenin bu iki talihsiz Türke cennet değil, cehennem hayatı yaşattığı kendiliğinden meydana çıkar. 1950'lerde Edirne hudundundan Bulgaristana kaçan bir kaç Türk, Fahri Erdinç, Tuğrul Deliorman, Ziya Yamaç da ayni işlerde çalıştırılmakta, son olarak Fahri Erdinç "Bizim Radyo"da çalışmak üzere Doğu Berlin'e gitmiş bulunmaktadır. Onlardan bir süre önce Bulgaristana geçmiş olan iki Türk öğrencisinden biri, Halis Okan, Sofya Üniversitesinde okumuş ve orada "Ekonomi Politik" dersleri vermeğe başlamıştır. 1965'lerde isminin "World Marxist Review" de Yakup Demir'in yanında görülmesi, Türkiye Komünist Partisinin Dış Büro II. Sekreterliğinin uhdesinde bulunduğu intibaını uyandırmaktadır. Bununla birlikte, Halis Okan 1962 yılına gelinceye kadar, Bulgasitan'da itimatsız bir hava içinde ve ikinci karısı ile bir göz odada yaşamakta idi. Halis Okanla birlikte Bulgaristana kaçmış olan Rauf Osman Alper de, Sofya Rad-

yosunun Türkçe servislerinde görev almıştır. Bulgaristandan Türkiyeye kaçmış binlerce kişiye rağmen 1948'den beri Türkiyeden Bulgaristana kaçanların sayısı 15'i geçmemektedir.

LENİN OKULU

Sovyet Komünistleri şöyle düşünüyorlardı: Kendi ihtilalleri muvaffak olduğuna göre, bolşevik prensiplerinin kabul edilmesi takdirinde, Komintern seksiyonları artık başarılı operasyonlara girişebilecek duruma gelebilirlerdi.[22]. Bu düşüncelerin de tesirleri altında Beşinci Dünya Kongresi (1924), Komintern seksiyonlarını bolşevikleştirmeyi kararlaştırmıştı. Bolşevikleştirmenin müessir bir yolu da, fonksiyonerleri Sovyet anlayışına göre yetiştirmekti. Bu sebepledir ki, 1924 den itibaren bütün memleketlerden seçilen komünistler, siyasî bakımdan iç harp taktiği veya haberleşme sahalarında yetiştirilmeğe başlanmışlardır. Komintern sahası içinde girişilen bu hareketi, OMS koordine ediyordu[23]. Emrinde, Moskova civarında bulunan ve Lenin'in adını taşıyan bir okul vardı. Kendi partileri içerisinde temayüz eden fonksiyonerler burada öğretim görüyor, yetiştiriliyordu. Okulun başında bir "Direktör" bulunuyordu; temizlemeye kadar bayan Kirsanowa, ondan sonra Bulgar Komünisti Vulka Tşorvonkoff. Direktör yanında parti mercii olarak "Parti komitesi" ve kadro bölümü vardı. Lenin Okulunun bir Fransızca, bir ingilizce, bir Almanca, ve bir de Rusça sektörü mevcuttu. Öğrencilerin bu sektörlere ayrılmasında mühim olan milliyetleri değil, sektörün öğretim dilinde gösterdikleri istidat ve başarı idi. Böylece Wallon olan Belçikalı öğrenciler Fransızca sektörüne, Flaman Belçikalılarla Hollandalı komünistler Almanca sektörüne devam ediyorlardı. İngilizce bilen Norveçliler İngilizce, Almanca konuşanlar ise Almanca sektörüne giriyor-

lardı. Rus sektörünün öğrencileri Ruslar değil, Rusça anlayan Polonyalılar, Çekler ve Sırplardı. Her sektörün başında, okul idaresi tarafından tayin olunan bir şef vardı. Sektörler, gerektiği zaman, dairelere bölünüyordu. Meselâ, Almanca sektörü, 1933 den sonra bir çok Alman komünistinin Moskova'da bulunması yüzünden, ikisi parti, biri de gençlik olmak üzere üç daireye bölünmüştü. 1935 yılında bu okulda 500 civarında öğrenci vardı. Bunlar halktan tamamen tecrid edilmiş olup başka adlar kullanmak zorunda idiler. Kadro bölümü gizlilik kaidelerinin yerine getirilmesinden sorumlu bulunuyordu.

Okulun bir, iki ve üç yıllık kursları vardı. Bazı Bolşevikler, Stalin ve Bucharin gibi şahsiyetler konferanslar, dersler veriyordu[24]. Alman hocaların en marufu Fred Oelssner de dersler vermişti. Komünist ideolojisi, kitle tahrikâtı, grevlerin sevk ve idareleri ve iç harp taktiği okul programlarının başlıca konuları idi[25]. Öğrenciler yaz kamplarında, atış talimleri yapıyorlar, arazi ve harita bilgisi alıyorlar ve sokak muharebesi taktiğinin tatbikatını görüyorlardı. Fakat asıl dersleri politik mevzu ve meseleler teşkil ediyordu.

Lenin Okulunda batı memleketleri komünistlerinden yüzlerce insan okudu. Bunların çoğu, kendi memleketlerinin, parti hayatında mühim roller oynadı; meselâ Walter Ulbricht, Anton Ackermann ve Karl Schirdowan Almanya-da, Axel Larsen Danimarka'da. Bu okulun bir çok Alman mezunu Hitler zamanında Almanya'da yeraltı faaliyetlerinden ötürü yakalandı ve idam edildi; Wilhelm Knöchel gibi. Mezunların şöhretlileri arasında, bugünkü Yugoslav Dışişleri Bakanı Eduard Kardelj ile Kanada'daki espiyonluk vakasında Gussenko adıyla ortaya çıkan Sam Garr vardı[26]. Kominternin bütün kadroları gibi, Lenin Okulunun hoca

kadrosu da temizlik hareketlerinde büyük kayıplara uğramıştır. Lenin Okulu 1938 Ağustosunda lağv olundu.

İkinci Cihan Savaşı içinde Kominternin de geçici merkezi olan Ufa'da Lenin Okulunun bir benzeri bulunuyordu. Fakat bunun öğrencileri partilerde temayüz etmiş komünistler değil, ekserisi Rusya'da büyümüş, yetişmiş çocuklar olup, bunlar geleceğin nesli olarak düşünülüyordu. Bu okulda yalnız Sovyetlerle hali harpte bulunan memleket çocukları okuyordu. Bu maksatla bu memleketlere göre seksiyonlar teşkil edilmişti; herkes kendi memleketinin seksiyonuna devam ediyordu. Öğrenciler olsun, öğretmenler olsun hepsi takma ad kullanırlardı. Talebeler çok sıkı bir "proleter disiplinine" uymak zorunda idiler. Hocalar arasında meşhurlardan, Polonyalı Jakop Bernhard Koenen ve Paul Wandel bulunuyordu. Bu okulun mezunlarından bazıları bu gün mühim mevkilerdedir. Doğu Almanya "Millî Halk Ordusu" generali Heinz Hoffmann, SED'nin merkez komitesine bağlı Sosyal İlimler Enstitüsü Müdiresi Lene Berg, ve halen Sovyet işgal Bölgesi Almanyası Devlet Emniyet Bakanlığında mühim bir vazifede bulunan Mischa Wolf[27].

KUNMZ

Rusça şekliyle KUNMZ, Kommunisticheski Universitet Natsionalnikh Mentchisty Zapada kelimelerinin baş harfidir. Bu Üniversite 28 Kasım 1921 de Halk Komiserliğinin (Sovnarkom) özel bir kararı ile, millî azınlıklar ve münhasıran Sovyetler Birliği öğrencileri için kuruldu. İdil - Ural (Volga), Fin, Beyaz Rusya, Polonya ve Rusya Yahudileri v.s. bu okulun öğrencileri idi.

KUNMZ, 1920'lerde Polonya ve Alman ihtilalcileri ile

birlikte çarpışmış olan bir Polonyalı J. Marchlewski - Karski tarafından idare ediliyordu. Karski'nin 1925 te ölümü üzerine, 1920 den beri Komintern Merkez Komitesi aparatlarından ve Spartakist hareketin militantlarından olan Maria Froumkina KUNMZ'a rektör oldu. Maria Froumkina Komintern İkinci Kongresinin de delegelerinden idi. 1929 - 1930 yıllarından sonra bu üniversiteye Sovyet öğrencilerinden başka Avrupa Komünist Partileri üyeleri de öğrenci olarak alınmaya başlandı. Polonya, Alman, İtalyan, Baltık, Skandinav, Balkan Komünistleri de KUNMZ'da eğitim gördüler.

Başlangıç yıllarında pek önemli olmayan bu okulun önemi, Almanyada Hitler'in iktidara geçmesi ile (1933) arttı. KUNMZ'un normal kursları üç yıllıktı. Siyasi konular yanında matematik, Edebiyat gibi kültür dersleri de okutulurdu. 1933'ten sonra Alman Komünistleri için 14 aylık hususi kurslar açıldı. Ders programının belli başlı konuları : Marxism - Leninizm, Parti Tarihi (SSCB Bolşevik Komünist Partisi Tarihi), Diyalektik Materyalizm, idi. KUNMZ'da 1936 yılında, büyük temizleme hareketi sırasında öğretmensiz ve öğrencisiz kaldığı için kapanmak zorunda kaldı.

KOMİNTERNİN DİĞER OKULLARI

Kominternin diğer bir eğitim kurumu da Leningraddaki öğretim kursları idi[28]. Bu okulun ismi "Komünist Üniversitesinin Enternasyonal Bölümü" idi[29]. Buradaki öğretim de, komünizmin teorisi ve pratiği, geleceğin komünist İhtilâlleri ve proleterya diktatoryası konuları ile meşgul olmaktaydı. Otto Kuusinen, Ossip Piatnitski, Heinz Neumann ve Arthur Ewert gibi Komünistler, ki, her biri kominternin önemli simaları idi, burada ders veriyorlardı.

Bundan başka, diğer bir Komintern okulu da "Wilson Okulu" ismini taşıyordu. OMS'un 1930 yılından sonra kurduğu telsiz cihazlarının mütehassısları burada yetiştiriliyordu[30]. Bilindiği gibi Komintern teşkilâtı, bazı merkezler arasında gizli muhaberatı sağlamak için batı Avrupada telsiz istasyonları teşkil etmiş idi. Bu okula bilhassa Amerika Birleşik Devletlerinden ve bazı Avrupa devletlerinden mahdut miktarda öğrenci (Komünist) devam etmişti.

ÇİN KOMÜNİSTLERİNİ EĞİTMEK İÇİN KURULMUŞ BİR ÜNİVERSİTE: SUN YAT - SEN ÜNİVERSİTESİ :

Bu Üniversite ilkin "Çin Üniversitesi" ismiyle 1925 Sonbaharında kurulmuştu. Sun Yat - Sen'in ölümünden sonra "Sun Yat - Sen Üniversitesi" ismini aldı. 1921'lerde KUTV öğrencilerinden olan, ve halen Çin Reisicumhuru bulunan Liou - Chao - Chi ; 1923 - 1927 yılları arasında Çin Komünist Partisinin Genel Sekreterliğini yapmış olan Prof. Tchen - Tou - Siou'nun oğlu bu okuldan mezun oldular. Çin Üniversitesine Sun - Yat - Sen isminin verilişi ile, yakın yıllarda (1960) kurulmuş olan "Halkların Dostluğu Üniversitesi" ne Lumumbanın öldürülüşünden sonra Lumumba Üniversitesi isminin verilişi arasındaki propaganda benzerliğine dikkati çekeriz. Çin Komünist Partisinin Kuomintang'la işbirliği yaptığı yıllarda, bu okula gerek Kuomintang gerekse Ç.K.P. öğrenci gönderiyorlardı. 1927 de Çan - Kay Şek, Ç. K. P. ile ortaklığa son verince Çin Komünist Partisi bu okulda yalnız bırakıldı. Sun - Yat Sen Üniversitesinin rektörü, 1928'lerde Sibiryaya sürgün edilinceye kadar K a r l R a d e k idi. Onun yerini Pavel Mif aldı.

KOMİNTERN ÜNİVERSİTELERİ HAKKINDA TAMAMLAYICI BİLGİLER :

30 Mayıs 1923 yılında B o r i s S o u v a r i n e, Komintern Merkez Komitesinin toplantısında, Fransız Komünistlerine, Komintern okullarına yalnız 20 öğrenci gönderdikleri için sert bir şekilde çıkıştı, tarizlerde bulundu. Moskovada, o yıllarda bulunan 20 Komünist öğrencisinin arasında M. Thorez de vardı. Ama, şuda bilinen bir gerçektir ki Thorez, Kominternin Lenin Okulunda hiç bir zaman öğrenci olmamıştı.

1924 yazında Kominternin V. Kongresi toplandığı zaman, Bela Kun, Kriebick, Otto Kuusinen, Lenin okulunda Marksist ve ihtilâlci eğitim gören Alman, İngiliz, Amerikan, Çekoslovak, İtalyan, Fransız öğrencilerinden ; Orta ve Yakındoğu militantlarından bahsettiler. Hâtipler, bir hayli geniş açıklamalarda bulunduktan sonra bu okulların gayesinin komünist ihtilalinin teorik ve pratik meselelerini öğretmek ve ihtilâlci liderler yetiştirmek olduğunu da resmen teyid ettiler.

Bela Kun, 1925 Martında Komintern Plenum'unda, Avrupalı 50 - 70 öğrencinin bu okullardan basit bir eğitimden geçmediğini, bunların ihtilâlçi liderler olarak yetiştiğini, illegal organizasyonların teorik ve pratik meselelerini öğrenen yoldaşlar olduğunu ifade etti.

Lenin Okulu, Lenin'in ölümünden sonra yavaş yavaş Stalin'in hakimiyeti altına girdi. Troçki, Zinoviev ve Bucharin'in tasfiyelerinden sonra gerek Lenin okulu, gerekse diğer komintern okulları Stalinin kürsüleri haline geldi.

Fransız Komünist Partisi'nin Komintern üyelerinden H e n r i B a r b e, Komintern okulları hakkında şu açıklamayı yapıyor[31] :

"Enternasyonal Leninist okullarını Komintern değil, Sovyet Komünist Partisi idare ediyordu. Okulun idaresinden Rus yoldaşlardan Kirsanova sorumluydu. Okulun diğer bütün idarecileri, profesörleri hep rustu. Ruslar ve Sovyet Komünist Partisinin üyeleri, yabancı profesör ve sorumluları nötralize etmişlerdi."

Okulların Sovyetlerce finanse edilişi tabii kabul edilebilir. Boris Souvarine'in belirttiği gibi bütün masraf ve teçhizatının sovyetlerce karşılanması sonucu, bu okuldan mezun olanların dünya ihtilâline değil, Sovyet Rus menfaatlerine çalıştırılacağı aşikâr idi.

Sun - Yat - Sen Üniversitesi öğrencilerine, iaşe ibade masraflarının dışında cep harçlığı olarak ayda 10 dolar veriliyordu[32].

Amerikalı Komünistlere ödenen cep harçlığı ise bekârlara ayda 20, evli ve çocuklu olanlara 25 dolardı[33].

Bu okullarda ders verenler saat başına bir hayli dolgun ücretler alıyorlardı. Meselâ Tito, bu Üniversitelerde 1935 - 1936 yılları arasında dersler vermiş ve saat başına 20 Ruble (aşağı yukarı 21 Dolar) ücret almıştı.

Lenin Okulu 1926 dan 1939 a kadar; KUNMZ ise 1921 den 1936 ya kadar faaliyet gösterdi. Lenin Okulunda 1926 - 1927 arası 70 - 84 öğrenci, 1935'te Yugoslavlardan 30 öğrenci; 1939 da İspanyollardan 150 öğrenci[34] bulunuyordu. Bu okulda, İkinci Dünya savaşına yakın günlerde 12 millî guruptan 15 - 20 arası öğrencinin bulunduğunu Wolfgang Leonhard bildirmektedir.

Komintern okullarında 15 yıl süre içinde binlerce Komünist ihtilâlcisi yetişti ve dünyanın dört bucağına dağıldı. Lenin Okulunda 1934 - 1936 yılları arasında ders ver-

miş olan İsveçli Profesör Arvo Tuominen[35] ile Alfred Burmeister[36] 1933 - 1936 yılları arasında 600 öğrencinin okuduğunu bildiriyorlar. Sun Yat Sen Üniversitesinde 1928'de 600 öğrenci vardı. KUTV'da ise yabancı öğrencinin sayısı binleri aşıyordu.

Amerika Birleşik Devletlerinden, 1927'de Lenin Okuluna, Amerikan Komünist Partisinin delâletiyle 7 öğrenci gönderildi. KUTV'a ise 10 zenci komünist gönderilecekti. Fakat gönderilen öğrenci sayısı 3 - 4 zenciden ibaret kaldı. 1927 1929 yılları arasında ise 12 beyaz, 4 zenci Komintern okullarında okuyorlardı[37]. Henri Barbe'nin (Bk. Dip Notu: 31) bildirdiğine göre, Fransız Komünist Partisi 1927 - 1933 yılları arasında Komintern okullarına 5 - 6 gurup halinde 100 kadar öğrenci gönderdi. Aralarında Waldeck Rochet'nin de bulunduğu 24 öğrenci kafilesi içinde bugün 5 kişi Komünist Partisinde kalmış, 19 kişi Partiyi terketmiştir. Waldeck Rochet, Thorez'den sonra Fransız Komünist Partisi Genel Sekreteri olmuştur.

SOVYET RUSYA DIŞINDAKİ KOMİNTERN PARTİ OKULLARI :

1926 yılı Komintern Bülteninde Fransız Komünist Partisinin 1924 de Bobingy'de okul açtığı; Amerikan Komünist Partisinin okulunda 1500 kişiye sınıf mücadelesi, Parti teşkilâtı konusunda teorik ve pratik bilgiler verildiği yazılmaktadır[38]. Ayrıca Çin'de İşçiler ve Parti üyeleri için kurslar teşkil edildiği de malûmdur[39]. Kominternin 1928 yılında aktedilen VI. Kongresinde İngiliz, Çekoslovak, Amerikan Komünist Partilerinden ve onların idaresi altındaki okullardan söz edilmiştir[40]. Ayrıca Yugoslav Komünist Partisi de Zagrep'te 1940 yılı ile Eylül 1941 arasında 30 Lideri eğiten bir kurs açmıştır.

KOMİNTERN OKULLARI HAKKINDA DİĞER BİLGİLER :

1922 yılında KUTV'un tahsil süresi üç yıl idi. KUNMZ'-da bu sure 1929 yılında dört yıla yükseltildi. Alman Komünistleri Hitlerin iktidarı alışından sonra kitleler halinde Sovyetlere iltica ettiler ve tahsil çağında olanlar KUNMZ'-da eğitildi.

J. T. Murphy'e göre KUNMZ'da öğrenciler iki kategoriye ayrılıyorlardı. Birinci kategorideki öğrenciler 3 yıl, ikinci kategorideki öğrenciler ise 1 yıl süreli kurs görüyorlardı.

Henri Barbe 1928 - 1930 yılları arasında öğrencilerin 2 yıllık kurslardan sonra memleketlerine gönderildiğini, 12 - 14 ayı kapsayan devrelere ayrılmış kurslardan söz ediyor (KUTV, KUNMZ, Lenin Okulunda).

1929 yılında ise 15 kişilik bir grup Alman Komünistinin 6 aylık kısa kursa tabi tutulduktan sonra memleketlerine gönderildikleri Yugoslav Komünistlerinden Bozidar Maslaritch tarafından bildirilmektedir[41]. A. Losovski ise 1930'da öğrencilere yaptığı bir konuşmada kursların 9 aylık ve 2 yıllık olduğunu söylemiştir[42]. Alfred Vassart da 1934 - 1935 yıllarında ayrıca 1926, 1932, yılları içinde kursların süresi asgarî altı ay, azamî 15 ay olduğunu ifade ediyor; ve bu kurslardan 15 - 20 Fransızın eğitim gördüğünü ve Fransaya iade edildiğini bildiriyor. Yugoslav Komünisti V. Dedijer ise bu kursları :

a) 1 yıl süreli

b) 2 yıl süreli

c) 3 yıl süreli

olarak üçe ayırıyor[43]. A. Touminen'de 1934, 1935, 1936 yıllarında Lenin okulunda ihtilal eğitimi yapıldığını, Fizik

dersleri okutulduğunu ve diğer entellektüel çalışmalarda bulunulduğunu yazmaktadır. (Bk. Dip notu: 35)

Komintern okullarında Sovyet Partisine hakim olan zihniyet aşılanırdı. Komünistler bu okullarda kazandıkları bilgilerle, Kominternin ve seksiyonlarının gizli teşkilâtlarında çalışmak ehliyetini kazanıyorlardı. Öğrencilere Sovyet Partisini (Dolayısı ile Sovyetler Birliğini) baha biçilmez bir kıymet olarak tanıtacak telkinler yapılıyordu. İşte bu görüş ve anlayış içinde onlar memleketlerine dönüyorlardı. Komintern okul ve Üniversitelerinin talebeleri Sovyet Komünist Partisinin bütün komünist Partilerini kendine bağladığı zincirin birer halkalarıdır. Bunlar ayni zamanda Sovyet istihbaratının emrinde yedek insan malzemeleri demekti[44]. Sovyetler Birliği Komünist Partisinin bugün de Rusyada yabancı komünistler için "Merkez Okulları" nı idame ettirmesinde herhalde bu saydığımız sebeblerin tesirleri az olmasa gerektir. Ayrıca bu "Merkez Okulları"ndan sonra, 1960 da Lumumba Üniversitesinin teşkili Sovyetlerin "yedek insan malzemesi" ne ne kadar önem verdiklerinin de bir delilidir.

Komintern okullarının ders programları başlıca üç kategoriye ayrılıyordu:

A) Politika,

B) Ekonomi,

C) İşçi Sınıfı tarihi.

A: Kolonial meselelerin sınıf açısından görünüşü, taktik meseleler, prensipler, stratejik davranışlar, ajitasyon ve propaganda tekniği, Komünist Partilerin çalışma tekniği, Komünist hareketlerde Askerí teknik, legal çalışmaların ilkeleri, illegal çalışmaların tahlili gibi hususlar birinci kategori içindedir.

B: En başta Marx'ın 'Das Kapital'i okutulur, diğer Marxcı eserler etüd edilir; Lenin, Buharin gibi Sovyet Marxistlerinin eserleri üzerinde çalışmalar yapılır; Leninist doktrin, Parti Tarihi, okutulur, 1917 Oktobr İhtilali de dersler arasında yer alırdı. Öte yandan Marxist ekonomiye büyük yer verilirdi.

C: İşçi sınıfınnı tarihi, bilhassa SSCB tarihine bağlanacak şekilde öğretilirdi. Sovyetler Birliğinin kuruluşu, Teşkilâtı, Rus dili derslerin başlıcalarıydı. Öte yandan Dünya İşçi Sınıfı Hareketine yan bilgiler olarak, ve Sovyet görüşü ile el atılırdı. Chartist hareket üzerinde durulur, Sosyalizmin çeşitleri eleştirilir, Ütopik sosyalizmden, Paris Komününden ve Komintern faaliyetlerinden söz açılır, seminerler yapılırdı.

KOMİNTERN OKULLARINDAN MEZUN OLMUŞ KOMÜNİST MEŞHURLAR :

Yugoslavya'dan :

Yoran Malichitch - Martinovitch (1923)

Djuro Djakovitch

Petrarski

Brozovitch (Zagrep)

A. Mavrak

Gorkitch

B. TİTO

Blagoye Parovitch

R. Tcholakovitch

E. KARDELJ

Yunanistan :

Zachariades (1929) Leninist Okulda 2 yıl tahsil.

25 yıl süre ile Yunan Komünist Partisinin Genel Sekreterliğini yaptı.

C. Theos, Yunan Komünist Partisi İşçi bölümü lideri.

Christa Hadji - Vassilov, Yunan Komünist Partisi Kadın Hareketleri politik sekreteri.

Apostolos Grozos, Zachariyades'ten sonraki II. Sekreter.

Finlandiya :

Arvo Tuominen (1939'a kadar Komintern Liderlerinden)
Tuure Lehen
Akseli Antilla
İnkeri Lehtinen
Vaino Tattari
Aima Aaltonen
Ville Pessi

İspanya :

Hernandez (1933)

Çin :

Li-Li-San
Peng Teh-Huai
Wan Mine
Po - Ku
Lo - Fu (Tchang Wen - Tsien)
Liou - Chau - Chi (Halen Çin Reisicumhuru)
Wou Wang - Chia - Hsiang
Hisiou - Chuan

Bulgaristan :

Vulko Tchervenkov
Anton Yongov

Georges Ivanov Tchankov, Boyan Bolgaranov, Rayko Damianov, Tsola Dragoitcheva, P. Pantchevski, Ivan Mikhailov (İ. Mikhailov Sovyet Askeri Okulundan mezun olmuştur).

Türkiye :

Zeki Baştımar (Yakup Demir)
Nazım Hikmet (Ran - Verzanski)
Şevket Süreyya Aydemir (1927 de TKP'den ayrılmıştır)
Vâla Nureddin VA-NÛ
Hasan Âli Ediz (Mütercim)
İsmail Hüsrev (Tökin)

T.K.P. içinde daha pek çok kimse vardır ki KUTV'un kısa veya uzun süreli kurslarından geçmişlerdir. Fakat bunlar, ne parti aksiyonu içinde ne de kamu oyunda daha başka kabiliyetleri ile ün yapmış kişiler değildir. Malûmat kabilinden, Hüsamettin Özdoğu, Boz Mehmet (Mehmet (Behmet Bozışık), Ahmet Fırıncı, Lâz İsmail (Mâra) (hâlen Moskovadadır), Emin Bilecen, David Nea, Emin Sekün, Zileli Halil Süreyya Yalçınkaya, Dede Ramazan, Mümtaz, Nail Vahdeti Çakırhan gibi isimleri de burada anmak isteriz.

(1) "Stalin Agent" Türkçesi : "Ben Stalinin Ajanıyım". Walter Krivitzki, 2. basım, 1948, İstanbul, s. 64.

(2) Bk. "The Comintern's Constributions to History", Editör : Jacques Freymand, Geneva, 1965.

(3) "Unabridget Soviet Encyclopedia", Moskova, 1953, 2. basım, cilt : 22, s. 257 - 258.

(4) "İzvestia", 1921, Nr. 31, s. 12.

(5) Bk. "Türkiye Gizli Komünist Partisi ve Cinayetleri", İhsan Taşdelen, İstanbul, 1966.

(6) "Unabridget Soviet Encyclopedia", Moskova, 1937.

(7) "The Soviet Union And the Muslim World, 1917 - 1958", İvar Spector, A.B.D., 1959, s. 114 - 127.

(8) "Leittsötze Und Statüten der Komünistichen Internationale", Hamburg, 1920, s. 5.

(9) "Yön", 11 Ocak 1967, Nr. 198, s. 6.

(10) İbid.

(11) "Türkiye Gizli Komünist Partisi ve Cinayetleri", İhsan Taşdelen,

(12) İbid. s. 10

(13) İbid. s. 15

(14) İbid. s. 17 - 19. Ekrem, Hasan Âli (Ediz)nin kardeşi olup o zamanlar 11 yaşında bir çocuktu. Ve bir de İstanbulun Kâğıthane köyünden Ziya isimli bir çocuk vardı ki, onun yaşıda 10-11 civarlarındaydı. (Bu üniversitede okumuş eski Komünistlerden bir zat bize Hasan Âli (Ediz) nin kardeşi olmadığını ve İhsan Taşdelen'i de kaçırmadığını, tanımadığını söyledi.)

(15) İbid. s. 15
(16) İbid. s. 40
(17) İbid. s. 40
(18) İbid. s. 14
(19) İbid. s. 21

(20) Yakub Demir ismi ile Prag'da T.K.P. nin dış bürosu I. sekreteri gözüken Zeki Baştımar, 1905 yılında Sürmenede doğmuştur. Trabzon Muallim Mektebinin ikinci sınıfında

iken 1926 yılında Moskovaya kaçmış veya kaçırılmış, 1930 yılına kadar orada kalarak KUTV'dan mezun olmuştur. Türkiyeye gizlice dönmüş T.K.P. nin illegal faaliyetlerinde sürekli olarak görev almıştır. 1951 - 52 tevkifatı sanıklarından B. P. (Edebiyat Öğretmeni, Kuleli As. Lisesi, Üst Teğmen) yaptığı açıklamada, aynı okuldaki Edebiyat Öğretmeni Yzb. Abdülkadir Demirkan'a verdiği bir haberi iki gün Moskova Radyosunun haberleri arasında dinlediğini söylemiştir. Haber, İzmit'te, Kore harbine gitmemek için dağa çıkan Osman isimli birine aiddi. Abdülkadir Demirkan ise doğrudan doğruya Zeki Baştımar'a bağlı çalışıyordu. Bundan da anlaşıldığına göre Zeki Baştımar bir taraftan T.K.P. İcra Komitesi Sekreteri iken, diğer taraftan Sovyetlerle temas halinde olan bir ajan idi. Zeki Baştımar 1963 yılında Türkiyeden kaçmıştır.

(21) Bk. "Türkiyede Komünist Tekniği", Emniyet Genel Müdürlüğüı Önemli İşler Md. Yayınları, Nr. 4, 1966, Ankara s. 47 - 61.

(22) "Die Internationale, Wurzeln und Erscheinungsformen des proleterischen Internationalismus", Günter Nollau, Köln, 1959.

(23) Krivitzki. a. g. e. (İngilizce nüsha) s. 74.

(24) "Tito", V. Dedijer, s. 74.

(25) Erich Wollenberg'in Der Aparat, Bonn 1952, s 12'de bahsedilen (M) Komünist okulu ile Lenin Okulunu karıştırmamak lâzımdır. M - Okulu Almanyada Kızılların uğradığı 1923 mağlubiyetinden sonra kısa bir süre sonra kuruluvermişti. Sürekli eğitimi yoktu. Tasarıya göre, Almanyanın müstakbel Kızılordusu buradan yetişecekti. Nitekim bu okuldan mezun olmuş Alman Komünistlerinden Hans Kippenberger, Wilhelm Zaisser, Arthur İllner (Stahlmann), Albert Freiner, Alman Komünist Partisi Kızılordu-

sunun İstihbarat şubelerinde çalışmışlardı. Bu M - Okulları daha ziyade özel olarak casus yetiştiriyordu. Buna benzer bir çok okullar Rusyada halen faaliyettedir. 1932 - 1933 yılları arasında Moskovaya yakın Bakow civarında kurulan M - Okullarında, Alman Komünistleri bu maksatla ve iç harp taktiği ile uğraşmak için yetiştirilmişlerdi.

(26) "Report of the Royal Commission", Ottowa, 1946, s. 104.

(27) "J'ai Perdu la foi â Moscau", Castro Delgado. s. 320.

(28) "Dissolution and Aftermath of the Comintern - Experiences and observations 1937 - 1947", Alfred Burmeister, Newyork City, 1955.

(29) "Tagebuch der Hölle", Jan Valtin, s. 112.

(30) "Mein Leben", Leo Troçki, s. 441.

(31) "Memories of a Communist Militant and Leader", manüskrip, s. 199.

(32) "Soviyet Russia and the East 1920 - 1927, a documantery Survey", X. J. Eudin - R. North, Stanford Üniversity press, 1957, s. 86.

(33) "The Whole of Their", B. Gitlow, Newyork - London, 1948, s. 243.

(34) Castro Delgado, s. 35. (Dipnot : 27)

(35) "The Chimes of the Kremlin", Arvo Tuominen.

(36) Dipnot. 28. s. 6

(37) "American Communism and Soviyet Russia", Theodore Draper, Newyork, 1960, s. 196 ve 471.

(38) "International Correspondence", 29 Eylül 1926, s. 1176.

(39) "Documents on Communism, Nationalism and Soviet Advisers in China, 1918 - 1927", Martin Wilbur - Julie - Lien - Ying How, Newyork, 1936, s. 130 - 134.

(40) "The Activities of the Communist International beetwen the fifth and Sixth Congresses", Paris, s. 58.

(41) "Moscow - Madrid - Moscow", Zagrep, 1952, s. 18.

(42) "Strike is a Battle!", A. Losovskii Paris, 1931, s. 63.

(43) "Tito", V. Dedijer, s. 237.

(44) Bk. Dipnotu 22.

İKİNCİ KISIM

PATRİCE LUMUMBA (*) DOSTLUK ÜNİVERSİTESİ

a. Sömürgelere dönük İhtilâl Teorisi :

Sovyetler Birliğinin Sömürgelere dönük ihtilâlci stratejisinin başlangıç tarihini Stalinin ölümü olarak alabiliriz. Stalin'in yürüttüğü "soğuk harp" ve "Kominform" çalışmaları, endüstrileşmiş ülkelere dönük ihtilâl stratejisinin sonu olmuştur. Kruşçov'un Avrupanın komünist olmayan Sosyalist ve Sosyal Demokrat İşçi Partilerine gönderdiği "mütareke" mektubundan sonra (1957), Sovyetler Birliği politik stratejisini, sömürge ülkelerine, geri kalmış, az gelişmiş ülkelere, orta ve yakın doğuda, Asyaya, Afrikaya ve Güney Amerikaya göre ayarlamağa başlamıştır. Yalnız ne varki işler Komintern zamanında olduğu gibi disiplin altına alınamamış; Komünist blokta, Çin Halk Cumhuriyetinin, sömürgelere dönük ihtilâl teorisini daha radikal terminolojiler içinde yorumlaması, liderlik konusunda Çin ile Sovyetler Birliğini iki amansız düşman olarak karşı karşıya getirmiştir. 1960 yılında Moskovada toplanan 81 Komünist Partisinin yayımladığı meşhur "Bildiri" her ne kadar Çin - Sovyet tezadını gizlemeğe muvaffak olmuş ise de, 1962 de bu ihtilâf, kesin hatları ile ortaya çıkmış ve Dünya Komünist Partileri içinde fraksiyonlar yaratmıştır.

1960 "Bildiri" si, Kominternin 1935 yılındaki VII. Kongresinde alınan kararları, yaşadığımız günün şartlarına ve bilhassa sömürge halklarına, geri kalmış, az gelişmiş

ülkelere tatbik ediyor, Komünist Partilerinin öncülüğünde "Birleşik Cephe"ler kurulmasını öngörüyordu.

Bu karardan sonra, 17 Kasım 1960 tarihinde Moskova'da "İnsanların Dostluğu Üniversitesi" faaliyete geçti. Kongolu Lider Patrice Lumumbanın öldürülüşünden sonra da "Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesi" ismini aldı. Nitekim, 1925'te Sun - Yat - Sen'in ölümünden sonra Moskovadaki Komintern okulu "Çin Üniversitesi"ne de "Sun - Yat Sen Üniversitesi" ismi verilmişti.

b. İnsanların Dostluğu Üniversitesinden, Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesine :

1960 Şubat ayında, Sovyet ve Asya Afrika Ülkeleri Dayanışma Komitesi Sekreteri A. Sofronov, Kruşçov'un arzusu üzerine, Afrika, Asya ve Lâtin Amerika ülkelerinden gelen öğrencilerin faydalanması için "Halk Dostluk Üniversitesi" ismiyle yeni bir üniversitenin kurulacağını ilân etti. Bu Üniversite Rusyada bulunan birçok yabancı öğrenciyi bünyesinde toplayacak, dışardan da öğrenciler celbedecekti. Bundan başka isteyen yabancı öğrenciler de Sovyet Üniversitelerinden birine devam etmekte serbesttirler. Dostluk Üniversitesi bilhassa kalkınmakta olan ülkelerin çocukları için kurulduğundan, propaganda hedefi bilhassa bu ülkelere yöneltilmişti. Daha şimdiden pek çok Afrikalı öğrenci Moskovaya gelmişti. 1960 Nisanında çıkan Sovyet Eğitim Dergisindeki bir yazıya göre, Sovyet Rusyada, Gana dahil, 50 ülkeden gelmiş birçok öğrenci bulunmaktaydı Bu öğrencilerin bazıları kendi hesaplarına okuyorlardı. Diğerleri ise karşılıklı mübadele esaslarına göre gelen ve Sovyetler hesabına okuyan öğrencilerdi. Meselâ Birleşik Arap Cumhuriyeti ile yapılan bir kültür anlaşması sonunda 300 Mısırlı öğrenci Rusyaya gelmiş ve bunun karşılığında 10

Sovyet Öğrencisi de Birleşik Arap Cumhuriyetleri Fakültelerine gönderilmişti.

Halk Dostluk Üniversitesinin taşıdığı önem, haberin o zamanki Sovyetler Birliği Başbakanı Kruşçov tarafından bizzat verilmesinden kolaylıkla anlaşılmaktadır. Nitekim, Kruşçov, 1960 yılında Endonezyaya yaptığı seyahatında Cakartadaki Millî Endonezya Üniversitesinde bir konuşma sırasında, Sovyetler Birliği Halklarının, Afrika, Asya, Latin Amerikadaki kardeşlerine (!) yardım arzusunun, bu Üniversitenin kuruluşundaki başlıca gayeyi teşkil ettiğini bildirmiştir. Yeni Üniversitenin plânları, 28 Şubat 1960 tarihli Pravda gazetesinde çıkan bir yazı ile, yukarıda ifade ettiğimiz şekilde Sofronov tarafından açıklandı. Sofronov yazısında yeni Üniversitenin şu teşekküllerin yardımı ile kurulacağını açıklamıştı.: Sovyetler Birliği Asya - Afrika Devletleri Dayanışma Komitesi, Yabancı Ülkelerle Dostluk ve Kültürel Münasebetler Birlişi, İşçi Sendikaları Birliği Merkez Konseyi. Sofronov bu teşkilâtların seçilişinin sebebinin kalkınmakta olan ülkelerle yakın ilişkilere sahip olmalarından ileri geldiğini yazıyordu. Sofronov'un makalesi, Dostluk Üniversitesi öğrencilerine ücretsiz olarak öğrenim, sıhhi bakım ve ev temin edileceğini, maaş verileceğini belirtmekteydi. Eğer öğrenciler yeterli temel bilgilere sahip değillerse 1-3 yıl arasında değişen bir hazırlık fakültesine devam edebileceklerdi.Bu şekilde öğrencilerin demokratik (!) görüşü genişletilecek ve kapitalist ülkelerde yüksek öğretim imkânına sahip bulunmayanlara bu imkân sağlanmış olacaktı.

Öğrencilerin 35 yaşından ufak olmaları şart idi. Genel bir orta öğretim görmüş olanlar birinci sınıflara, gerekli vasıflara sahip bulunmayanların orta öğretimlerini bitirmeleri için Üniversitelerin hazırlık bölümüne alınması kararlaştırıldı. Rusça bilmeyen öğrenciler de dil öğrenimi

için hazırlık sınıflarına alınacaktı. Lagos'ta 5 Mayıs 1960 tarihli "Nigeria Daily Times" gazetesinde "Gana Delegasyonu Leningradı Ziyaret Ediyor" başlığı altında bir yazı neşredildi. Burada delegasyonun 11 000 öğrencisi bulunan, Sovyetler Birliğinin kendi janrında en büyük politeknik enstitüsünü ziyaretinden bahsediliyordu. "Tass" ajansının yorumuna göre Dış İşleri Bakanı bu ziyaret esnasında Gana'nın bazı öğrencilerini bu müesseseye göndermeyi ümit ettiğini ifade ettiği bildiriliyordu. 24 Ağustos 1960 tarihinde ayni gazete, Kuzey Nigeria Sağlık Bakanlığı Sağlık Enstitüsü Bölümünden Dr. R. A. Dikko'nun Nigeria Hükümeti tarafından Rusların Tropiklerde Çocuk Sağlığındaki buluşlarını incelemek üzere Rusyaya gönderileceğini bildirmekteydi. Yazı Dr. Dikko'nun Rusyayı ziyaret eden ilk Kuzey Nigeria'lı olacağını özellikle belirtmekteydi. Afrika basınında yer alan bütün bu yazılar Afrikalıların, Sovyet Eğitim imkânlarından yakından ilgilendiğini ve bu ilginin de gittikçe artacağını göstermekteydi.

1960 Ağustosunda Lagos, Nigeria Daily Times, Tass ajansının bildirdiklerine göre Gana ve Sovyet Rusya arasında bir kültür anlaşması imzalanmıştı. Bu anlaşma ilim adamı, öğrenci ve kitap mübadelesini kapsıyordu. Bir ay sonra Tass Ajansı (Eylül'de) 150 Kongolu öğrencinin Sovyet Yüksek Öğretim kurumlarında okumak üzere Moskova'ya geleceğini bildirdi. Haberde ayrıca, anlaşmanın, Kongo, Leopoldvil resmî makamları ile birlikte Sovyetlerin "Yabancı Ülkelerle Kültürel Münasebetler Komitesi Başkanı "Georgi Zhukov arasında imzalandığı bildirilmekte idi. Bu haber Londranın ciddi ve muhafazakâr gazetelerinden "Times" de de yayımlandı. Zhukov, Leopoldvil'den sonra Habeşistana giderek oradan da bursiyer öğrenci sağladı.

Lumumba'nın öldürülmesinden sonra bilhassa Afrika,

Güney Amerika ve Asya için kurulan "İnsanların Dostluğu Üniversitesi" "Patrica Lumumba Dostluk Üniversitesi" ismini aldı.

Üniversite hâlen "Voroşilov Askerî Akademisi"nin içindedir. Askerî Akademi yer değiştirerek yerini "Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesi"ne bırakmıştır.

Sovyetler Birliğinin dünyayı ele geçirme plânının uygulanmasında, partizan, sabotör, ihtilâlci, hâtta casus imal eden pedagojileri, bu sefer çoğunluğu, sömürge, geri kalmış, az gelişmiş ülkelerden gelen öğrencilere dönmüştü. İlerdeki sayfalarda da görüleceği gibi "Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesi" öğrencilerinin % 80'ine yakın olanı. sömürge, geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerden gelmiştir. 1966 Ekiminin ilk haftasında Moskova'dan gelmiş ve Üniversitede üç yıldan fazla okumuş olan Anadolu Altuğ'un beyanından anlaşıldığına göre, Üniversitede 1962 - 1966 yılları arasında 4 Türk genci tahsile başlamış, fakat ilerde açıklanacak sebebler yüzünden bu öğrencilerin hiç biri, Üniversiteyi bitirememiş, Gültekin Altuğ (Anadolu Altuğ'un kız kardeşi), Necil Kuntaf, Yüksel Ütügen İstanbula dönmüşler; İbrahim Derman da Batı Almanya'ya gitmiş, orada Yugoslav Türklerinden bir tüccarı öldürdükten sonra, mevkuf bulunduğu Münih Cezaevinde, bir iddiaya göre de eşyalarını almak için polis nezaretinde uğradığı evinde esrarengiz bir şekilde intihar etmiştir[1].

Gene Anadolu Altuğ'un beyanından anlıyoruz ki, Lumumba Üniversitesinde okuyan 4 Türk öğrencisinden başka Moskovada 2 konservatuvar öğrencisi ile "Devlet Üniversitesin"de okuyan 2 öğrenci daha vardır ki, bunlardan sonuncusu Güner Durmayın da Türkiyeye döndüğünü "Hürriyet" gazetesinden öğreniyoruz. Konservatuvarda okuyan Lâle Tamboy ile Arım Karamürsel tahsillerini ta-

mamlamadan Türkiyeye dönmüşlerdir. "Moskova Devlet Üniversitesi"ne devam eden Yüksel Ütügen bir ara Leningrada nakledilmişse de, Kosigin'in Türkiyeye geleceğine yakın günlerde Türk - Sovyet ilişkilerinde yumuşama meydana geldiğinden Türkiyeye dönebilmiştir; Moskova'dan Çin Halk Cumhuriyetlerine giden Güner Durmay da Üniversitenin ilk hazırlık devresi olan 2 yılını 'pekiyi' derece ile bitirmiş olmasına rağmen, Çin'den Polonya, Çekoslovakya, oradan da Türkiyeye (İstanbul) gelebilmiştir.

Stalinin ölümünden sonra, Sovyet stratejisindeki değişiklik ve gelişen dünya olayları, Afrika ve Ortadoğuda başlayan istiklâl hareketleri, milliyetçilik ve bağımsızlık hareketleri, 1960 yılında günün şartlarına uygun yeni bir Üniversitenin Moskovada açılmasına sebep oldu. Sovyetler Endüstrileşmiş ülkelerle "Barış içinde yaşama" politikası yürütürken ihtilâl prosesini, sömürge ve az gelişmiş, geri kalmış ülkeler üzerine teksif etti ve büyük bir strateji değişmesi meydana geldi.

"Patrice Lumumba Üniversitesi"nin özelliği, salt ihtilâlci yetiştirmeğe mahsus olmayışı, ihtilâlci, sabotör ve Sovyet-Komünist "aparat"larının daha itinalı bir seçimle bu üniversitedeki öğrenciler arasından seçilmesine dikkat sarfedilmesidir.

Öyle zannediliyor ki, Sovyetlerin pedagojik görüşlerinde bazı inkişaflar olmuş, "Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesi"ne enternasyonal bir legalite vermişlerdir. Hâlen 82 ülkeye mensup 4000 öğrenciye yüksek tahsil imkânlarını sağlamış görünmektedirler.

Üniversitede çeşitli meslek bölümleri vardır. İlerde de görülecektir ki, Makina inşaatından, Hukuka kadar 9 Fakülteyi içine alan bir teşkilâta sahiptir. 82 az gelişmiş, geri kalmış ve sömürge ülkelerinden 4000 kadar öğrenci bu üni-

versitede okumaktadır. Dikkati çeken husus Endüstrileşmiş ülke öğrencileri bu okula eskiden olduğu gibi alınmamaktadır. Üniversitede 82 ülkeden % 30 Latin Amerika, % 20 Afrika, % 15 Arap, % 10 Endonezya % 10 - 30 arası Sovyetlere bağlı devletlerden alınmış öğrenciler bulunmaktadır. Bu Üniversite 1966 yılına kadar Türkiye için 16 kişilik bir burs kontenjanı ayırmıştır. Bu güne kadar batı Avrupa yoluyla bu üniversiteye gitmiş öğrenci sayısının 4 olduğunu yazmıştık. İbrahim Derman'ın Batı Almanyada intiharı bir yana, gerek Lumumba Üniversitesindeki öğrenciler, gerekse Moskova Devlet Üniversitesinde okumakta olan öğrenciler yurda dönmüşlerdir. Üniversitenin başında rektör yardımcısı sıfatı ile bir Sovyet İstihbarat Subayı bulunmaktadır. Bu yardımcı ilkin Albay Pavel Dimitriyeviç Yerzin idi[2]. Şili'ye tayin edildi. Sonra onun yerini Galubov aldı.

Pavel Yerzin, Türkiyede 1953 - 1957 yılları arasında Sovyetler Birliğinin Büyükelçilik müsteşarlığını yapmıştır. Ve bir Sovyet İstihbarat subayıdır.

Üniversiteyi idare eden, Rus İstihbarat Teşkilâtı (K. G.B. ve G.R.U.), öğrencileri üç guruba ayırmaktadır:

1) Sovyet 'aparat'ı, casus olmaya elverişli öğrenciler;

2) Komünist Parti militantları;

3) Ne Parti Militant'ı ne de 'aparat' olmaya elverişli olmayıp sadece Sovyet sempatizanı kalıp, ülkelerine döndüklerinde köprü başlarını tutacak elemanlar.

Üçüncü guruba girenler, eğer sayı bakımından çok olan ülkelerin öğrencileri iseler, sıkı kontrol altına alınmakla birlikte, fazla tazyik görmezler. Tahsillerini tamamlamalarına göz yumulur. Eğer sayı olarak az iseler, çeşitli bahanelerle üniversiteden uzaklaştırılırlar. Kısacası Sov-

yetler, burs olarak verdikleri her kuruşun karşılığını almaktadırlar.

Görülüyor ki, "Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesi"nde bütün normal görünüşüne rağmen, önceki "Mazlum Doğu Hakları Enstitüsü"nden farklı bir gaye gözetmemekte, 4000 öğrenci sayısı, çeşitli fakülteler, 'aparat', militant, Parti idarecisi gibi, ihtilâlci kadroların yetiştirilmesini kamufle etmekten başka bir işe yaramamaktadır.

(*) Patrice Lumumba, Kasai ve Kivu eyaletlerinin ortasındaki Sankuru'nun Katako - Kombe köyünde 1925 yılında doğdu. Fakir bir ailenin çocuğu idi. İlk zamanlar katolik misyonerlerinin açtığı bir okula gitti. Birgün Papazın, Allahın beyaz olduğunu söylemesi üzerine, Patrice Lumumba aksini savunmuş ve "Allah zencidir (siyahtır)" demiş okuldan kovulmuştu. Bunun üzerine, Lumumba ailesinin arzusu hilâfına protestanların yanında çalışmağa başladı. Yarım kalan tahsiline rağmen, kendi kendine okumağa başladı. Gençlik yıllarında bazı anormal davranışlar gösterdi. Yanında çalıştığı protestan misyonerin parasını ve saatini çalarak Stanville'e gitti. Stanville, Kasai eyaletinin gençleri için ideal bir şehirdi. Buraya yerleşen Lumumba, parasını ve saatini çaldığı misyonerden "iyi hâl" kâğıdı istedi. Misyoner geniş hoşgörüsü olan bir insan olacak ki, istediği kâğıdı Stanville'e gönderdi. Lumumba bu referansla Postaneye memur oldu. İşe başladığı zaman 19 yaşındaydı. Ayni yıllarda kendi köyünden Paulin isimli bir kızla evlendi. 1960 ta öldürüldüğü zaman Paulin'den 4 çocuğu vardı. 1956 yılında geliri ile yaşayışı arasında farklar görüldü. Bir otomobil sahibi olmuştu ; bir postahane memurundan daha yüksek bir hayat yaşıyordu. Bu durum, Belçikalı idarecilerin dikkatini çekti. Hesaplara el kondu. 2500 dolar açığı çıktı. Ve iki yıl hapse mahkûm oldu. Lumumbanın taraftar-

ları, bu paranın Kongolu mücahitlere yardım için zimmetine geçirdiğini iddia eder. Nizamlara uygun bir hayat yaşadığı için Jatodville hapishanesinden bir yıl sonra serbest bırakıldı. Bu sefer Leopoldville'e geldi. Polar biralarının satıcısı oldu. Çok çalıştı. Ve derhal temayüz etti, sonunda Satış şirketinin müdürü oldu. Belçikalıların kurduğu kültür merkezlerinde hitabeti ile ün saldı. Bu merkezler seçkin Afrikalı gençler için kurulmuştu. Lumumba gerek bu merkezlerdeki faaliyeti, gerekse eğlence yerlerindeki davranışları ile kısa zamanda herkesçe tanındı. Başlıca rakibi Kasavubu idi. Kasavubu ve arkadaşları ayrı bir Bakongo Krallığı kurmak istiyorlardı. Lumumba, 1961 yılında Çombe'nin adamları tarafından öldürüldü.

(1) "Mehmet A. Demirer, "Yeni Emperyalizm", "Kişisel Kitaplar", 1966, s. 9.

(2) "Ankarada bir Sovyet Ajanı : Oleg Pankovsky", Kişisel Kitaplar, Nr. 5, Ankara, 1966. s, 240.

Pankovski, Alb. Yerzin hakkında şunları yazar :

"Yerzin* yakınlarda tuğgeneral rütbesine terfi ve Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesi Rektör Yardımcılığına tâyin edildi. Bu üniversitenin bütün öğretim kadrosu KGB ajanlarından kuruludur ; yatakhane âmirlerine kadar! Yerzin, bana Üniversitede iki ayrı görevi olduğunu söyledi : KGB ajanlarının başkanlığı ve rektör yardımcılığı. Üniversite, eskiden Genel Kurmay'a bağlı Varoşilov Askerî Akademisi'nin bulunduğu binanın içindedir. Bu üniversitenin birinci görevi Afrika - Asya memleketleri için bir beşinci kol hazırlamaktır. Öğrencilerin çoğu daha şimdiden ele geçirilmiş ve Sovyet istihbarat teşkilâtları hesabına çalışmaya başlamış bulunmaktadırlar. Bunlara Marksizm - Leninizm öğretilmekte ve geleceğin Afrika liderleri olacak şekilde siyasî eğitim verilmektedir. Kendilerine, memleketlerine döndüklerinde

ilk olarak grevler, gösteriler ve hükümet darbeleri tertip etmeleri talimatı verilmektedir KGB ile işbirliği yapanlar iyi beslenmekte giydirilmekte ve para almaktadırlar. Hayatları vasat Sovyet öğrencisinden daha iyidir her türlü ihtiyaçları karşılanmaktadır."

(*) Albay Pavel Dmitriyeviç Yerzin. Uzun bir süre KGB'nin Türkiye'deki gizli ajanlarının başkanlığını yapmıştır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

KOMÜNİST BLOKTA ÖĞRENİM YAPMAK ÜZERE ÖĞRENCİ TOPLANMASI

Komünist blok üniversitelerinde okumak üzere öğrenci toplama usulleri çeşitlidir ve daima değişir. Resmi hükümetler arası kültür anlaşmalarıyla, Blok tecrübe edinmiş ve temaslar kurmuştur. Bu bilgi, gelişmekte olan ülkelerin farkında olmadıkları gayrı resmi programlarda uygulanır. En beğenilen gayri resmi tutum, Komünist teşkilâtlar, veya hoşgören veya işbirliği yapan kurullar aracılığiyle öğrenciler seçip onlara burslar teklif etmektir.

Uluslararası Öğrenci Birliği (IUS) ve **Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu** (WFDY) gibi gizli milletler arası komünist teşkilâtlar, tarafsız gözükmekle beraber, gerçekte sıkı Komünist Kontrolü altındadırlar. Özellikle CPSU ve gençlik kolu KOMSOMOL bunları kontrol eder ve her iki teşkilâta da Sovyet hükümetinden fon temin eder; iki teşkilât da gelişmekte olan ülkelerdeki gençlerle çok ilgilenmektedir. Millî şubelerinden yarısından çoğu gelişmekte olan ülkelerde bulunan IUS' nin Konakrı'de siyah Afrika için, Bağdat'ta Arab dünyası için ve Cakarta'da Güney Doğu Asya için bir bölge bürosu vardır. Burs programı her yıl 70 den fazla gelişmekte olan ülkeye 250 burs verir. Bir çok Doğu Bloku devleti burs programı idaresinin bir kısmını IUS'e bırakmışlardır.

Gelişmekte olan ülkeden bir öğrencinin politik veya

mesleki uygunluğunu ölçmek için ilk fırsat Dünya Gençlik Festivali, veya Dünya Gençlik Forumunda ortaya çıkabilir. Bu gibi toplantılar gizli uluslararası komünist teşkilâtları veya Blok gençlik veya öğrenci teşkilâtları tarafından tertiplenir ve gelişmekte olan ülkelerden buraya katılanlar olur.

Öğrenciler kendi yurtlarında veya Batıda okurken, çeşitli uluslararası ve milli öğrenci teşkilâtları tarafından teklifler alırlar. İngilterede ve Batı ve Orta Afrikada **Batı Afrika Öğrenci Birliği** (WASU) IUS ve Blok bursları dağıtır. Fransızca konuşulan Batı Afrikada, **Batı Afrika Öğrencileri Genel Birliği** (UGEAO) ve **Fransadaki Siyah Afrikalı Öğrenciler Federasyonu** (FEANF) Komünist Blok tarafından aracı olarak kullanılır. Blokun devlet gençlik teşkilâtları da gelişmekte olan ülke öğrencilerine burs verirler.

Gelişmekte olan ülke öğrencileriyle temas kurma yolları sade gençlik ve öğrenci teşkilâtlarına münhasır değildir. Özellikle genç sendikacılara, gizli komünist olan **Dünya Sendikacılar Federasyonu** (WFTU) ve Bloktaki sendikalar aracılığiyle yaklaşılır.

Gelişmekte olan bölgelerdeki Komünist, Komünist taraftarı ve "ilerici" partiler, yardım istiyen öğrencilere, gelecekte üye olabilirler ümidiyle, Komünist Blok okullarına gitmek şartıyla yardım yaparlar. Komünist blokla gelişmekte olan dünya arasındaki dostluk ve kültür bağlarının ilerlemesiyle ilgilenen teşkilâtlar bazen aracılık eder. (Meselâ, Sovyetlerin yabancı ülkelerle dostluk ve kültür bağları kurma dernekleri, Sovyetlerin Asya ve Afrika ülkeleriyle birlik kurma komitesi, Asya - Avrupa Halkı Birlik Teşkilâtı). Bazen Komünist Bloktan gazeteciler gizli teşkilâtlarla öğrenciler arasında resmi bağlara dönen temaslar kurarlar. Komünist Blok elçilikleri mensupları kültürel

anlaşma dışına çıkarak, doğrudan doğruya ilgilendikleri bölge veya komşu bölgeler öğrencilerine burs verirler. Hatta gazetelerle, broşürler veya risalelerle açık propaganda yapılarak öğrenci Blok veya gizli bir komünist teşkilâtla temas kurmaya kışkırtılır.

Öğrenci toplamada "milli grup"ların kullanılmasına özellike önem verilir. Gittikçe daha güvenilir, faal komünist hizmetlileri olarak, **Halen Blokta okumakta olan yabancı milli teşkilâtlar** veya **"milli gruplar"** alışılmış gizli teşkilâtlardan daha yararlı olurlar. Üyeler, memleketlerindeki arkadaşlarına burs kabul etmeğe teşvik edici mektup yazmaya zorlanır. Tatilde memleketlerine dönen üyeler genellikle serbestçe seyahat ederek yeni temaslar kurar, eskilerini tazelerler. Komünist Blokta okumakta olmaları yüzünden oraya gitmeğe hevesli öğrencilerle kolaylıkla anlaşırlar. Ülkelerindeki politik ve sosyal durumu ve Komünist amaçlarına nasıl yakınlaşılabileceğini bilmeleri, burs verilerek öğrencileri seçmekte işe yarar. Kendi teşkilâtları, "Milli Grup" Komünist Bloka varır varmaz öğrencinin kaynaşmasını temin eder.

KOMÜNİST BLOK ÜNİVERSİTELERİNDE OKUYAN YABANCI ÖĞRENCİLERİN ENDOKTRİNASYONU

Komünist Blokta okumaya davet edilen her öğrenciye geleceğin Komünist hizmetlisi gözüyle bakılır. Orada okurken, sistemli politik öğrenim ve endoktrinasyona tâbi tutulur. Öğrencileri faal Komünist olmaya kandırmak için çeşitli yollar hep birden veya teker teker uygulanır. Gelişmekte olan ülkeden gelme hizmetli "yetişince", "milli grup" da lider durumuna geçmesi beklenir. Bundan sonra endoktrinasyon, komünistleştirme görevini "milli grup"lar üzerine alır.

Komünizm teorisi öğrencinin dersleri arasındadır. 1960 da sosyo - politik konuların zorunlu olmasına itiraz edildiğinden beri, ders "seçimlidir"; fakat yine de öğrenci dersi almıya zorlanır. Eğer alırsa, bazı maddi imkânlar vadedilir eğer almazsa açıkça öğrencilik durumunu kaybetmekle tehdit edilir. Bazıları bu dersi almamayı veya ertelemeği başarır ama çoğunluk az veya çok bu konuda çalışır. Zaten bu devrede kimse politik endoktrinasyondan tam kaçınamaz, çünkü öğrencinin akademik hayatının her yönüne karışmıştır. Ders kitapları ve dil dersleri politik eğilimlidir. Ele aldıkları konular, Sovyet Komünist Partisinin tarihçesi, dine ve Batı'ya karşıt fikirler, teorik Marxsim - Leninizm'e yavaş bir giriş niteliğindedir.

Öğrencinin serbest zamanı da politik endoktrinasyonla doludur. Bir çok gelişmekte olan ülkenin sosyal hayatına alışık olan öğrenci grup faaliyetlerini yadırgamaz. Sosyalizm modellerini (meselâ fabrikaları) görmeğe gider, meşhur politikacılarla konuşur ve blokun kalabalık resmi geçitlerini seyreder. Komünist blok gençlik teşkilâtlarının toplantılarına ve halk dostluk gecelerine davet olunur (Yabancı öğrenciler yerli şarkı ve dans gösterileri yaparlar ve politik şiirler okurlar v.s.) Burs için para toplama kampanyalarına katılır, zamanın dünya problemleri konusunda imza toplamakla görevlendirilir (meselâ Güney Vietnam), sonunda nümayiş ve resmi geçitlere katılması beklenir. Endoktrinasyonun bu safhasında öğrenci, kolonyalizm ve emperyalizm aleyhinde sloganlar dolu insanî fikirler taşıyan propagandaya maruz bırakılır. Politik duygular uyandırılır. Yavaş yavaş öğrenci pasif rolden, aktif role geçer ve bu arada "Barış ve İlerleme için Savaş Birliği"ne alınır.

Müşavirler öğrencinin, çevrenin her yönüne alışmasını ve özellikle faal politik katkıda bulunma görevini nasıl

karşıladığını kontrol ederler. Ekseriya bir müşavir 3 - 6 yabancı öğrenciden mes'uldur. (Moskovadaki Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesinde okuyan 500 Rus, müşavir vazifesi görür). Yeni bir öğrenci gelince, müşavir akademik ve kişisel problemlerini çözmeğe yardım eder. Öğrenci ile sık sık konuşup güvenini kazanmaya çalışır. Bu konuşmaların konusu, ders dışı politik eğitime eşittir. İlk yerleşme devresinden sonra devamlı, "itina ve doyurma" bazen şüphe yaratır. Müşavirin haklarında rapor yazdığını öğrenmeleri birçoklarını soğutur. Müşavirler, raporlarına **öğrencilerin mektuplarını sansür ederek, ve kapıları dinliyerek** bilgi eklemekle suçlandırılmışlardır. Zamanla müşavir hiç ikna edemiyeceği bir öğrenciye rastlıyabilir. Doğrudan doğruya tehdit veya başka yolla müdahale karşı tepki yaratabileceğinden tedbirli davranmak şarttır. Aynı ısrar bir memleketlisinden gelirse, tabiiki öğrenci bunu daha kolay kabul eder. Bunun için, blokun amacı "millî grup" içinden bir yerli müşavir sistemi kurmaktır.

Bir komünist bloku üniversitesinde "millî grup" kurulduğunda genellikle komünist bağlantılı değildir. Bazen yerli komünistler hemen yetkiyi ellerine alırlar. Çoğunlukla teşkilâta yavaş yavaş nüfuz edilir ve sonunda Komünist hizmetlileri durumuna gelmiş yabancı öğrenciler yetkiyi ellerine alırlar. Bu öğrenciler temel prensipleri belli belirsiz karara bağlarlar, yeni üye alınmasına ve iş bölümüne karışırlar. Daha sonraki safhada etki bakımından önemli görevleri ellerinde tutmakla yetinirler. Daha sonraki safhada kesif politik yetiştirme, hevessiz üyelerin ikna edilmesi ve genellikle komünistlik kampanyası vardır. Az sonra tenkit etmek ve karşı koymakta israr edenler gruptan atılır. veya memleketlerine yollanır. Aynı zamanda da önemli görevler için seçim yapılır ve seçimler "Demokratik merkeziyet" prensibine dayanır. Yetki komünistlere geçince, "milli

grup yabancı öğrenci toplama ve yetiştirme görevine tam olarak yüklenir." Eldeki bilgilere göre, Doğu Blokundaki bir çok Üniversitelerde gelişme şimdiden o kadar ilerlemiştir ki yabancı öğrenci müşavirliği gibi görevlerin bir çoğunu tamamen veya kısmen bu "milli gruplar"a devrolmuştur.

Komünist Blokun "milli grup" sistemiyle yaptığı tecrübeler en çok aşağıdaki hallerde başarı sağlamıştır:

1 — Sistem, bütün önemli milletlere mensup öğrencilerin böyle bir teşkilâta katılmak zorunda oldukları **Sovyetler Birliğinde en gelişmiş durumdadır.** Üyelik bazen isteğe bağlıdır ama gerçekte herkes üyedir. Sistemi büyütüp, içine daha fazla yabancı öğrenci alması daha az kârlı olmuştur. (Meselâ Doğu Almanyanın Afrikalı öğrenciler ve İşçiler Birliği ve Arap Öğrenci Birliği) Böyle karışık teşkilâtlar daha zor kontrol ve idare edilir. Hem de bunlar Pan Afrika faaliyetlerinin önemini ayrı ve bağımsız bir politik kuvvet olarak arttırırlar. Komünistlerin sızması engellenir ve çeşitli milli grupları birbirine düşürmek daha zorlaşır. Konunun 6 ay tartışılması sonunda Şubat 1963 de Sofya nümayişleri olunca Bulgar hükümeti bir Bütün Afrika Birliği kurulmasına izin vermemiştir.

2 — Komünist blok "millî grup" üzerindeki "yetki"sini aşağıdaki şekillerde muhafaza eder:

(a) Teşkilâta sızacak yabancı hizmetlileri **seçip yetiştirir.** Çoğunlukla bu kişiler uzun süredir Doğu blokunda bulunmaktadırlar ve denenip güvenilir oldukları anlaşılmıştır; veya rüşvet verilir veya bask ıyapılır. Bunların "milli grub"a sokulmaları her zaman gözden kaçmaz. Endonezya hükümeti Moskova Dostluk Üniversitesindeki Endonezya "milli grub"unda liderliği ele geçirip komünist etkisi-

ne karşı koymak üzere, akademik ve politik bakımdan iyi yetişmiş bir grup öğrenci yollamıştır.

(b) Gruplar bir **merkezden** idare olunur. Komünist blok hükümet fonları, Moskova, Doğu Berlin ve Prag'daki bürolardan dağıtılıyor gibi gözükmektedir. Sovyetler Birliğinde milli gruplar Moskovadaki "Milli Gruplar Konseyi"nden idare edilmektedirler. (Karargâh: Dünya Halklarıyla Dostluk Evi) Burada görünürde ufak görevlerde bulunan Sovyet memurları gelişmekte olan ülkelerden gelen öğrencilere yardım ederler. Diğer Doğu Bloku ülkelerinde, bu çeşit kontrol yaygın değildir ama orada da aynı temayül görülmektedir.

c) "Milli Grup"la kendi diplomatik temsilcisi arasında ilişkıler iyi karşılanmamaktadır. Komünist hizmetliler teşkilâtın idaresini tam ellerine geçirdikten sonra öğrencilerin sefaretleri ile temasları hiç istenmez Bazı yerlerde gruplar ilişkilerini muhafaza etmişlerdir. Sofyadaki Gana Elçiliği ile oradaki Afrikalı öğrenciler arasındaki ilişki bilhassa 1963 Şubatında işe yaradı. Resmi müdahaleye imkân veren bu ilişkiler olmasaydı, Bulgar baskısına karşı koymak başarısız kalacaktı. Hem de bu olaylar, Komünist hizmetliler Bulgaristandaki "milli grup" ların idaresini ellerine almak üzereyken cereyan etti.

Bulgaristandaki olaylar sırasında öğrencilerin tutuklanması, politik endoktrinasyonu eğitim yoluyla kabul etmiyenlere zor kullanıldığını ispat etmektedir. Eğitim metoduna devamlı kontrol sistemi eklenmiştir, fakat öğrenci bu sisteme karşı duracak olursa, **tehdit ve baskıya** başvurulur. Elçiliklere yapılan ziyaretler kontrol edilir. Posta (Mektuplar ve gazeteler) sansürden geçer. Öğrenciye sınıfta kalma ihtimalinden bahsedilir. Komünist sistemle ilişkilerinin açıklanacağı söylenir. Bu durumda memleketi-

ne dönmesi hemen hemen imkânsız gibidir. (Meselâ: Öğrenci kendi hükümetini yeren yazı yazmıya veya radyo konuşması yapmıya teşvik edilebilir.) Daha önce de yazdığımız gibi açıkca karşı koyma tutuklanıp hapse atılmayla sonuçlanabilir. Eğer öğrencinin karşı koyması ve politik bakımdan bağımsız tutumu ile başa çıkılamazsa, burs kesilip öğrenci sınır dışı edilir. Bu çare ancak çok acil olaylarda uygulanır.

Normal olarak her türlü politik karşı durma tutumu politik eğitimin daha ilk safhalarında yok edilir. Bazı öğrenciler özellikle yüksek öğrenim için başka hiç imkânı olmıyanlar, ilk endoktrinasyon safhalarını atlatmayı gerçekten komünizmi kabul etmeden durumu idare ederek becerirler. Bir kısmı cesur çıkar, isyan eder ve bunların bir kısmı sonunda kaçıp Batıda okuyabilir. Fakat bir kısım öğrenciyle elde edilen başarı bile Komünistlerin hizmetli ihtiyacını karşılar (Geleneksel ufak bir sağlam faal üye grubu.)

ÖĞRENCİLERİN KÜTLE HALİNDE KOMÜNİST BLOKTAN BATIYA KAÇMALARI :

Son zamanlarda edindiğimiz bilgilere göre gelişmekte olan ülke öğrencilerinden bir kısmı Doğu Bloku Üniversitelerinde okumayı bırakarak Batı Almanyaya gelmişlerdir. 1963 de çok sayıda öğrenci (312) Komünist Üniversitelerini bıraktı; (86) sayı ile Ganalılar en kalabalık milli grubu teşkil ediyordu. Diğer kalabalık gruplar, (38) öğrenci ile Kenyalılar, (25) öğrenci ile Nijeryalılar ve (28) öğrenci ile Somalilerdi. 1962 de böyle 115 öğrenci Doğu Blokunda nayrıldı. O yılda da gene (30) öğrenciyle en kalabalık grup Ganalı öğrencilerdi. 1961 de, 113 öğrenci ayrıldı; bundarın 28'i Iraklıydı. 1964 Ocak - Şubat aylarına ait sayılar Batıya kaçışın devam ettiğini göstermektedir.

Bugün Batı Almanya Üniversitelerinde, öğrenimlerine Doğu Bloku Üniversitelerinde başlamış 597 öğrenci vardır. Çoğunluk Afrikalıdır (458). Gelenlerden bazıları Batı Almanyada kalmamışlardır. (123) öğrenci bilinmeyen yerlere gitmişler, (69) u da tekrar Doğu Blokuna dönmüşlerdir. Batı Almanyaya gelen Afrikalılardan % 95 i orada kalmıştır. (Bu istatistikler yalnız Batı Almanyada tahsile devam eden öğrencileri içine aldığına göre, "dönen"lerin yekûnunun daha kabarık olması muhtemeldir.)

Kaçıp gelenlerden bir kısmı Batıda, Komünist Blokta karşılaştıkları problemlere benzer problemlerle karşılaşmaktadırlar.

1 — Bir çoğu akademik zorluğa uğramış ve tam başarısızlığa uğramadan ayrılmışlardır. Bunların bazıları ya iyi hazırlanmamıştı veya yeteneksizdi. Çoğu zaman zaten Batıdan burs istekleri reddedilmişti. Bunun üzerine Komünistler yardım teklif edip, bu öğrencilerin Batıya duydukları husumetten istifade etmek istemişlerdi. Esas amaçları eskiden de şimdi de politik hizmetliler yetiştirmekti ama liderlik yeteğinin batının reddettiği öğrencilerde bulunmıyacağını öğrenmiş bulunmaktadırlar.

2 — Bazıları anti sosyaldir ve şartlara alışmakta güçlük çekerler.

3 — Diğerleri sadece Doğu - Batı anlaşmazlığından yararlanıp daha fazla burs veya daha yüksek hayat standardı elde etmek istiyen fırsatçılardır. Genellikle bu çeşit "geri dönen" tipinin tecrübeyle Batıda da zorlukla karşılaştıklarını öğrenince, sayıları gelecekte azalacaktır. Birde gelecekte, hazırlıksız fakat ümit vâdeden öğrenci önce Komünist Bloktaki özel liselere alınacaktır. Bu değişik düzenin tatbikine başlanmıştır bile. Giriş standardları yükseltilip,

adaylar daha sıkı bir seçmeye tâbi tutulursa, üniversitelere daha az istenmiyen öğrenci girecektir.

"**Geri dönen**"lerin çoğunun bazı şikâyetleri vardır:

1 —Mesleki gelecekleri için endişelidirler. Doğu Blokundan alınan diplomalar çoğu zaman memleketlerinde tanınmaz. Resmen tanınsa bile, Doğu ve Batı ilişkileri konusunda dikkatli davranmak istiyen ülkelerde resmi memur olabilmek için bir engel teşkil edebilir.

2 — Politik çevre onları sıkar. Devamlı politik endoktrinasyona zaman kaybı gözüyle bakmaktadırlar. Bazıları sonunda Blok taleplerine boyun eğerek sonunda Komünist olmaktan korkmaktadırlar. Bu memleketten uzaklaşmak demektir. Bir çokları ırk ayırımından ve şahsi, politik, ve dinî hürriyetlerinin tahdit edilmesinden şikâyetçidir.

3 — Batıda okurken kandırılıp Marxizme dönenlerde hayal kırıklığı bilhassa çoktur. Sosyalizmin gerçekleri beklediklerini vermemiştir ve binlerce yıl beklemeğe sabırları yoktur.

Ayrılmaya karar veren öğrenci bir çok engellerle karşılaşır. Gelişmekte olan ülkelerden gelen öğrenci saflarında hoşnutsuzluk Komünist blok tarafından kolayca kabul edilmez ve gitmeleri engellenir. Önce ikna yolu denenir. Komünist blokta öğrenim yapan öğrenciye tanınan maddi çıkarlar üzerinde durulur. İkinci olarak, Batıda burs bulamıyacakları hatırlatılır; Doğu Blokunda okuduklarının sayılmayacağı ve politik zorluklar çıkacağı Batıda tutuklanacakları söylenir. Direnmeğe devam eden öğrenciler memlekete dönüş parasını veya bursu ödmeye zorlanmakla tehdit edilir. Öğrencinin caymıyacağı anlaşılınca, ilgililer bu olayın diğer öğrenciler üzerinde yapabileceği kötü tesire mani olmağa çalışırlar. Oyun bozanlık edenler herkesin önünde

yerilir (meselâ, casus damgasını yerler). Faal direnme tutuklanma ile sonuçlanır.

Sessizce ayrılmak isteyen öğrenciler sınırda manialarla karşılaşır. Daha önceki öğrenim belgeleri Komünist Blokta kalır. Bunları geri almak için müracaat etmek şüphe uyandırır. Bir öğrencinin gitmeğe hazırlandığı anlaşılırsa, ilgililer ona başarısız damgasını vurup hemen memleketine yollarlar. Öte yandan eğer bazı gerekli eğitimi tamamladığına dair belge almadan giderse, Batıda bir Üniversitede uygun bir sınıfa yerleşmesi zor olur. Komünist Blok öğrencinin pasaportuna da el koyabilir. Çıkış vizeleri kolay alınamaz. Biletler Batı parasıyla satın alınmalıdır. Sınırlardaki sıkı kontrolda öğrenci göze batıp, red edilebilir. Bazı hallerde öğrenci kıymetli eşyalarını arkada rehin olarak bırakmıya razı olursa, kanuni yoldan Batıya yolculuk etmesi sağlanabilir.

Böylece öğrenci tekbaşına ve kanunsuz olarak çıkmağa yeltenir, çoğu zaman batıda kendisinin neyi beklediğini bilmeden. Bir çok hallerde öğrenciler kendi elçiliklerinden de yardım isteyemezler. Buna sebep, Komünist Bloka kanunsuz yolla girmeleridir. Çoğu zaman gelişmekte olan bir ülke Komünist Bloktan yardım alması dolayısiyle, öğrencilerin Blok Üniversitelerinden ayrılmalarını teşvik etmez.

EĞİTİM KONUSUNDA SOVYET İDDİALARI KARŞISINDA GERÇEKLER (*)

1960 yılı Kasım ayı başında Prof. SERGEY RUMYANTSEV tarafından bir törenle açılışı yapılan "İNSANLARIN DOSTLUĞU ÜNİVERSİTESİ" ndeki öğrenime, gene bir törenle ve Kruşçev'in emriyle, 17 Kasım 1960 günü resmen başlanmıştı. Her iki törende de Üniversite'nin amaçları

üzerinde durulmuş ve bu amaç "Bağımsızlıklarını yeni kazanmış olan milletlere, yönetici sınıfı yetiştirmelerinde yardımcı olmak" şeklinde nitelenmişti.

Moskova Üniversitesinde uzun bir süre kalmış olup da aynı tarihlerde memleketlerine dönen Somaliya'lı bir grup öğrenci Başbakanlarını ziyaret ederek içlerini dökmeyi bir görev saymışlardı. Öğrenciler bu yakınmalarında, SSCB'-deki Somaliyalı ve diğer Afrikalı öğrencilerin perişan durumlarına ve içinde bulundukları zor şartlara değinerek hâlâ Moskova'da öğrenim yapmakta olanların bir an önce geri dönmelerinin sağlanmasını ve bununla da yetinmeyip konunun Birleşmiş Milletlere götürülmesini, Başbakandan istemişlerdi.

Daha önceden de çeşitli Afrika ülkelerinden (Togo, Tanganika, Mısır, Nijerya... gibi) Moskova'ya giden öğrenciler aynı baskıları görmüş ve aynı şikâyetleri memleketlerine döndüklerinde tekrarlamışlardı. Bu sızlanmalar ve kınamalar sonradan da tekrar edildi. 1960 da sayıları 150 kadar olan öğrencilerin de aynı yola girmiş olduklarından şüphe edilmemelidir.

Komünist propagandası 10 ana fikir üzerine kurulmuştur. Her seferinde ya Sovyet Başbakanının ya da Üniversite Rektörünün ele alıp işledikleri bu fikirlerin karşısına; M. N. Muhammed, A. M. Hasan, A. H. M. Baki, M.G. Barre, A. N. Husein, A. K. Adem ve A. M. Alas'ın Somali Başbakanına ilettikleri görüşleri koyuyoruz.

1. ÖĞRENCİLİĞE ALINMA

KOMÜNİSTLERE GÖRE

"Dostluk Üniversitesi" kapitalist ülkelerdeki bütün

benzeri tesislerden farklıdır. Çünkü öğrenim için bu Üniversiteye yoksulların çocukları gelirler."

(Kruşçov'un 17 Kasım 1960 tarihli açış konuşmasından)

"Üniversiteye aday seçilirken göz önünde tutulan ilk kriter öğrencinin genel kültür seviyesidir".

(Rektör Prof. Sergey Rumyantsev'in 1 Kasım 1960 konuşmasından)

GERÇEK BUDUR

Yabancı gençlerin SSCB'de üniversite ve diğer yüksek öğrenim kuruluşlarına kabulü için seçiminde çeşitli kıstaslar gözetilir. Herşeyden önce, az çok Sovyet eğilimli olduğu bilinen kimselerin akraba ve çocukları kayırılmaktadır. Bunun iki sebebi vardır: Böyle ailelerin çocukları siyasî açıdan daha çok güven telkin etmektedirler. Ayrıca Rusya'da bulunmaları ailelerine moral bakımından şantaj yapabilme imkânını da vermektedir.

Bunun yanı sıra, daha önceden kendilerini komünist propagandasına yatkın olarak göstermiş veya komünist ya da komünist taraftarı teşkilâtlarda çalışmakta olan kimseler seçilmektedir.

Öğrenim burslarının, Afrika ülkelerinin komünist teşkilâtları ile SSCB arasında doğrudan doğruya ve "Kardeşlik İş Birliği" örtüsüne bürünerek dağıtıldığı da bir gerçektir.

Komünist üniversiteleri için öğrenci kaydında, kendi memleketlerinden başka yerlerde, özellikle Kahire, Roma, Paris, Bonn, Londra ve A.B.D. de okumakta olan öğrencilere, özel hazırlık ve ihtimam gösterilerek bunların celbedil-

melerine çalışılmaktadır. Bu husus Sovyet liderleri için büyük siyasî önem taşır ve bu politikanın başarı ile yürütülebilmesi için her türlü kandırma oyunlarından ve vaadlerinden kaçınılmaz.

Bizlerin Batı ülkelerine öğrenimimize başladıktan sonra, Komünist propagandası ile aldatılarak Moskova Üniversitesi'ne geçişimiz ve traijk tecrübelerimizden sonra gerçeği bütün çıplaklığı ile söylemeğe karar vermiş bulunmamız, bu aldatma metodlarının ve parlak vaadlerin kasıtlı yalanlar olduğu ve bizim kişisel veya millî çıkarlarımıza kesin olarak hizmet etmemiş bulunduğunun en açık bir ispatıdır.

2. YAŞAMA ŞARTLARI

KOMÜNİSTLERE GÖRE

"Genç öğrencilere parasız olarak kitap, barınak, konferans salonları, okul araçları ve iyi bir öğrenciye lüzumlu olabilecek herşey verilmektedir. Ayrıca, yemek ve özel masraflarına karşılık kendilerine ayda 90 Ruble (resmi kurdan 99 Dolar) ödenir."

(Dostluk Üniversitesi yayınlarından)

GERÇEK BUDUR

Hemen anlamıştık ki yaşama seviyemiz hayvanlardan bile daha düşük olacaktı. Öğrencilere verilen hücre büyüklüğünde küçücük odalarda sekizer kişi yaşamaktaydı. Üstelik değişik din ve milletlere mensup olan bu kişilerin farklı adetleri vardı ve yalnız kendi dillerini konuşabilmekteydiler. Ellerine geçen para en büyük fedakârlıklar içerisinde bile kesin olarak yeterli değildi.

Yalnız yiyecek için bir öğrenci günde üç ilâ dört Ruble harcamak zorundaydı. Bir çift ayakkabı 31-32 Rubleydi. Sert iklimin bizlere şart kıldığı bir palto 110 - 120 Rubleydi - o da ikinci kalite bir mal olmak şartıyla. Elimizden geldiği kadar medenî bir şekilde yaşayabilmek için elbiselerimizi ve Roma'dan birlikte getirdiğimiz bazı şahsî eşyalarımızı satmak zorunda kalmıştık. Bu eşyalar Ruslar için bilhassa lüks addediliyor ve iyi fiyatlara satılabiliyordu.

İçimizden birisi hastalandığında, çok kötü bir hastaneye kaldırılıyor ve onların nazarında bir "NEGRO" olduğu içinde hiç bakılmadan koridor köşelerine atılıyordu. Bir arkadaşımız apandisit ameliyatı için hastaneye yatmış ve o kadar kötü bir tedavi görmüştü ki, normal olarak ön günde tamamlanacak olan rahatsızlığı tam iki ay sürmüştü.

3. IRK AYRIMI

KOMÜNİSTLERE GÖRE

"Burada hiç bir ırk ve milliyet farkı gözetmeksizin, hepimiz kardeşiz. Irk ayrımını kapitalizm ve Batı emperyalizmi doğurmuştur. Komünizm, insanlığın en yüksek doktrini olarak, kişiyi rengine göre ayırmaz. Ayrıca, bu Üniversite, SSCB'nin Asya - Afrika milletlerine duyduğu saygının bir ispatıdır".

(Dostluk Üniversitesi yayınlarından)

GERÇEK BUDUR

Ruslar bizi aşağı bir ırk kabul ederler. Bize karşı tutumları da buna göreydi. SSCB'de kaldığımız sürece bize sık sık "KARA MAYMUNLAR" denildiğine şahit olduk. Çoğu zaman "Siz insan değilsiniz, maymunsunuz; Üniversite-

de okumayı bırakın da gerisin geriye, ağaçlarınıza, dönün" sözleri ile karşılaştık.

Her gittiğimiz yerde bize, sadece merakla değil ayrıca kasıtlı bir ifadeyle ve dürtüklercesine bakıyorlardı. Bazılarımızın çevresini genç Ruslar sarıyor ve bizim kara onların beyaz, bizim dudaklarımızın kalın onlarınkinin ince olduğu gibi sözlerle bağırırcasına alay ediyorlardı.

Gençlik kulüplerinde ve umumî yerlerde görünmemiz zor durumlar yaratıyordu. Birçok Rus, sanki bulaşıcı bir hastalığımız varmış gibi, bizi görünce kaçıyordu.

Bize yakınlık gösteren bir kimseye arkadaşları ve polis hemen şüpheli nazarlarla bakıyordu. Aramızdan biriyle dans etmeyi göze alan bir kız, o anda ve herkesin önünde "OROSPU" olarak ilân ediliyor ve kendi arkadaşları tarafından aralarından çıkarılıyordu. Bu davranışın tek istisnasını, tutumumuzu ve neler yaptığımızı kontrol etmek amacıyla yanımıza verilen KOMSOMOL ve K.G.B. (Sovyet Emniyet Teşkilâtı) nın ajanlarıyla olan ilişkilerimiz teşkil ediyordu.

Bu olaylar, medenî olmayan, aptal kimselerin anlayışını değil, Sovyet makamlarınca işlenmiş olan derin inançların bir sonucunu yansıtıylordu. Aynı makamlar, yabancıların Ruslarla temasına engel olmak için ellerinden gelen herşeyi yapıyorlar ve böylece rastgele kişilerin (yabancı ve Rus) birbirlerini tanıyıp anlamasını önlüyorlardı.

Bizimle oldukça iyi geçinen bir Rus arkadaş, anî şekilde ortalıktan kaybolmuş ve bir daha hiç görünmemişti. Ne olduğunu soruşturduğumuzda, bakir topraklarda çalışmak üzere Sibiryaya gönderilmiş bulunduğunu öğrendik. Aslında, o, bu talihsizliğe uğrayan ilk kimse değildi ve sonuncusu da olmayacaktı.

Rusyaya gitmeden önce İtalyada aylarca kalmış, memleketi baştan aşağıya gezebilmiş, çok değişik çevrelere girebilmiş ve çeşitli şartlar altında yaşıyan her türlü sosyal sınıftan kimselerle görüşebilmiştik. Orada hiç kimse, rengimizin farklı olduğundan bir rahatsızlık duyduğunu belli etmemişti. Bir tek defa olsun ırk ayrımına rastlamamıştık. Aynı tutum Avusturyada ve Moskovaya giderken içinden geçtiğimiz Doğu Almanya'da da gözümüzden kaçmamıştı.

Irk ayrımı ile karşılaşmak için sosyalizm ve komünizmin yuvası olan SSCB'ye gelmek gerekiyormuş.

Bu tecrübelerimiz bizimle birlikte Moskova'da bulunan öteki Afrikalı öğrencilerin elde ettiklerinin tıp' tıpına aynısıydı.

4. MİLLİYET DUYGULARININ İNKÂRI

KOMÜNİSTLERE GÖRE

"Çağımızın belirli özelliği koloniyal sistemin yıkılmasıdır. Her gün yeni bağımsız devletler doğmaktadır. Asya'ya, Afrika'ya, Küba'ya bakın. Popüler ihtilâl zaferleri, halk tarafından yürütülen millî kurtuluş mücadelelerinin parlak örnekleridir. Bu ülkeler millî kadroya sahip olmadan gerçek bağımsızlığın olamayacağını anlamış bulunmaktadır."

(Kruşçev'in 17 Kasım 1960 konuşmasından)

GERÇEK BUDUR

Üniversite, SOMALİYALI öğrencilerin bir grup halinde yaşamalarına izin vermemektedir. Polis ve akademik makamlar da buna benzer şekilde bir Afrikalı millî grubu herhangi bir ortak faaliyette bulunmaktan vaz geçirmeye çalışmaktadırlar.

Ruslar bize sık sık "HABEŞ" diye hitap ettiler. Bunun sebebi, kısmen, Somaliyalı ve Etiyopiyalı görünüş arasındaki farkları kabul etmemeleri idi. Ama asıl sebep siyasiydi: Sovyetler Birliği Etiyopiya'nın Somaliya topraklarındaki iddialarını desteklemektedir. Dolayısıyla bizim kendimize Somaliyalı dememememizi ve bağımsızlığımızı hazmedememektedirler.

Ayrıca, çeşitli Afrika milletlerinin problemlerine ve karışık Afrika duygularına karşı gayet kaba davranışlarını da ekliyebiliriz. Sovyet makamları, aynı kıtadan gelen bizlerin, aramızda iş birliğini geliştirmek amacıyla kurduğumuz "Bütün Afrikalı Öğrenciler Derneği"ni tanımayı bile red etmişlerdir. Bu davranışlarını haklı ve yerinde gösterebilmek için de, birleşmiş bir Afrikalı Öğrenciler Derneğinin olamıyacağını, çünkü Afrika'da siyasî birliğin henüz mevcut bulunmadığını ileri sürmüşlerdi.

Böylece bir yandan millî bağımsızlıktan yana olduklarını ileri sürerken aynı zamanda, bu kendi çıkarları ile çatışınca, (Etiyopiya'nın Somaliya ile olan anlaşmazlığında olduğu yibi) derhal millî hükümranlık haklarını görmemezlikten gelebiliyorlardı.

Kendilerinin ENTERNASYONALİST olduğunu iddia ve evrensel kardeşlikten bahsederler. Özellikle "Uyumakta olan Afrika şuuru"ndan söz açar, ama Afrika Birliğinin teşkilâtlanmasına engel olmak için de ellerinden gelen herşeyi yaparlar.

Buna sebep de, emperyalizmin ebedî kanunlarını izliyerek ve bizim bölünmemizden yararlanarak kendi nüfuz ve üstünlüklerini empoze etmek arzuları ve ayrılıklarımızı el altında daha da kesinleştirmeyi ve derinleştirmeyi amaç edinmiş olmalarıdır.

5. DİNSEL EZİYETLER

KOMÜNİSTLERE GÖRE

"Marxist - Leninist tarihî materyalizm doktrini üzerine kurulmuş olan komünizm, tabiat itibariyle dinsiz olup, kapitalistler tarafından proleterya üzerindeki kudretlerini devam ettirmek için icad edilmiş bulunan dinî safsatalardan insanları kurtarmaya çalışır. Ama bu Üniversite'de kişilerin mânevî hürriyetlerini sınırlamak için hiç bir şey yapılmayacaktır. Herkes kendi dininin icaplarını yerine getirebilecektir. Ayrıca, Sovyet Anayasası en geniş ve en gerçek din hürriyetini garanti eder."

(Dostluk Üniversitesi yayınlarından).

GERÇEK BUDUR

Üniversite'de dîninin icaplarını yerine yetirmek isteyen bir kimse için herhangi bir cami, mabed, kilise veya benzeri yer yoktur.

Sovyet başkenti Moskova'da bir tek cami ile bir tek katolik kilise ve bir musevî sinagogu vardır. Bu caminin görevi ise hem bir müze gibi hem de ziyaretçiler için hipokrit bir vitrin olarak kullanılmasıdır. Müslüman bir lider Moskova'ya gelince, müslümanların SSCB'de ne kadar hürmet gördüklerini ve ne derece hür bulunduklarının ispatı olarak, ilkin bu camiye götürülür. Gerçek şudur ki, aynı ziyaretçiler camiye polis refakatinde gitmelidirler. Aksi halde "dini hurafata" eğilimli olanlara karşı çok şiddetli bir kin besleyen militant Konsomoletskiler tarafından fena halde taciz olunurlar.

Ruslar, bizlere Üniversite'de sık sık dînimiz hakkında sorular sormuşlar ve her seferinde de alay ederek, inançla-

rımız ve dini icaplarımız hakkında aşağılatıcı sözler sarfetmişlerdi. Aramızdan biri, islâm dini hakkında umumî bir yerde konuşurken Komsomoletskiler tarafından hücuma uğramıştı. Oysa sadece kendisine sorulanları cevaplandırıyordu.

Mütecaviz Komsomoletskiler, yaptıkları bu iğrenç davranışı doğrularken, "Sovyet Devleti'nin cömert misafirperverliğinden yararlanarak Batı Kapitalizmi adına yapılmakta olan çirkin ve kirli bir di npropagandasına karşı tepkide" bulunduklarını ileri sürmüşlerdi.

Gelenek ve göreneklerimizi bildikleri halde bize sık sık domuz eti sunuyorlardı. Başka bir yemeğinde de olmaması - ki bu aşikâr bir kışkırtmaydı - bizimle alay etmek ve bizi küçültmek içindi.

6. POLİS EZİYETİ

KOMÜNİSTLERE GÖRE

"Burası Sovyet misafirperverliği ve kardeşliği ile yönetilen büyük bir ailedir. Sovyet Devleti ve halkı sizlerle ilgilenerek Dünya'nın bütün insanlarına ve özellikle canla başla mücadele ederek kendilerini kapitalizm ve koloniyalizmin boyunduruğundan kurtarmış olan insanlara karşı sevgisinin belirl ibir ispatını göstermeyi arzulamaktadır."

(Rektör Rumyantsev'in 1 Kasım 1960 konuşmasından)

GERÇEK BUDUR

Üniversite'nin misafirleri olarak Moskova'da bulunduğumuz süre içinde Polis'in bizi kollamasından ve ezasından elbette ki haberdarlık. Bunu hissediyorduk. Yaptığımız her hareket gözetleniyor, her teşebbüsümüz hakkında casusluk

faaliyetinde bulunuluyor; dolayısiyle sık sık sorguya çekiliyor, aranmalara maruz kalıyor ve çeşitli sebeplerle bin bir türlü rahatsızlıklara uğruyorduk.

İtalya'da iken, o ülkede istediğimiz gibi gezmekte serbesttik. Ama SSCB'de, Moskova'yı terk etmemiz veya belirtilen yollardan ayrılmamız kesin olarak yasaklanmıştı. Aramızdan bir arkadaş başka bölgelere ve özellikle zorunlu çalışma ile binlerce gencin gönderildiği Bâkir Topraklara gitmeye müsaade istedi. Kesin bir red cevabı aldı. Bu, tamamen aptalca bahanelere ve sebeplere dayanıyordu: Yok çalışmalarımıza devam etmeliymişiz (oysa geziler tatillerde yapılacaktı), yok soğuğa dayanamazmışız vs. vs..

Devlet polisi bizi durmadan göz altında bulundurdu ve SSCB'nin bütün uyruklarına uyguladığı ıztırap verici, bıktırıcı kuralları bize de tatbik etti. Buna ek olarak, Komsomol'ün faal üyeleri (SSCB'nin en aşırı militant gençleri) de bizi devamlı olarak ve hatta daha büyük bir inat ve kötü niyetle gözetledi. Eğer içimizden herhangi biri, istedikleri her zaman kendini kaptırmışcasına onların fikirlerine katılmazsa Ruslar kendisine bir casus ve Emperyalist ajanı gözü ile bakıyorlardı. Evimize dönmemize aracılık etmeleri için Batılı bir sefarete baş vurduğumuz zaman, izlenerek fotoğraflarımız çekiliyor, engeller çıkarılıyor, sorgu suale, utandırıcı ve küçük düşürücü muamelelere uğratılıyorduk. Bizim bu yerlere Allah bilir hangi ihanette (SSCB ne karşı) bulunmaya gittiğimizi söyletmek için direnmekteydiler.

En haince tahriklere baş vuruyorlardı. Bir genç erkek veya kız bize yaklaşır ve bir konuda münakaşaya girişecek olursa hemencecik Komsomoletskiler ve hatta Polisler yerden bitercesine çevremizi sarar ve bizi SSCB aleyhinde propaganda yapmakla suçlandırılardı. Son zamanlarda içimiz-

den birisi böyle bir olayda o kadar feci bir şekilde dövülmüştü ki bilâhare AFTARAYA GRADİSKAYA hastanesine kaldırılması ve bu hastanede üç hafta kadar tedavi edilmesi gerekmişti.

Bir yılbaşı gecesini hiç unutamayacağız. Bu geceyi beraber kutlamak için Rus arkadaşlarımıza davetliydik. Odalarına daha henüz girmiştik ki binanın idarecisi (bu kimseler Devlet memuru olup, özellikle yabancıların ikamet ettiği binalarda çalışanlar ayrıca K.G.B. üyesidirler) üç polis memuru ile çıka geldi. İyice bir aramadan sonra hepimizi polis karakoluna götürdüler ve çeşitli kaynaklardan ev sahibi arkadaşımız ve bizler hakkında yeterli bilgi gelinceye kadar tutukladılar. Neden sonra serbest bırakıldığımızda, bizi evine çağıranlar, yalvararak kendileriyle tanışmış olduğumuzu bile unutmamızı istediler. Ayrıca, ertesi gün resmî makamlarca hakkımızda alışılmış olan tehditler savuruldu: Öğrenimimize son verecekler ve bizi ormanlarda açlıktan ölmek üzere gerisin geriye göndereceklerdi...

7. ÖĞRENCİLER ARASINDAN CASUS SEÇİMİ VE YETİŞTİRİLMESİ

KOMÜNİSTLERE GÖRE

"Eğer sizler de asrımızın salgın hastalığı olan KOMÜNİZM'e tutulacak olursanız, bizi bundan ötürü suçlamayın. Önemli olan şey sizlerin namuslu insanlar olmanız ve bu Üniversite'den sonra anavatalarınıza döndüğünüzde vatandaşlarınızın çıkarları için çalışmanızdır."

(17 Kasım 1960 günü Kruşçov'un açış konuşmasından)

GERÇEK BUDUR

Gizli polis ve Komsomol'ün Afrikalı öğrenciler üzerin-

deki baskı ve tehdit ve şantajlarının iki yönlü amacı vardır:

Sovyetler Birliğinde bulundukları sürece bu kimseleri kontrol altında bulundurmak ve Sovyet propagandasının kendilerine ulaşmasını temin etmek; içlerinde en yatkın olarak belirenleri seçerek, önce Moskova'da kendi vatandaşları arasında, sonra da gene kendi ülkelerinde casusluk ve siyasi propaganda yapmalarını sağlamak. Bu iki yönlü politikaları için çok çeşitli yol ve âletler kullanmaktadırlar.

Gelen ve giden mektuplarımız Sovyet makamlarınca sansüre tabi tutularak ajan ve muhbir olarak en uygun kimselerin seçilmesine çalışılıyordu. Somaliya'ya döndüğümüzde arkadaş ve ailelerimize yazdığımız mektupların çoğunun hiç bir zaman adreslerine ulaşmadığını anladık. Çeşitli sistemlerle; polis ezasından, kasıtlı olarak ülkelerimizden tecrit edilmemize kadar, yorulmaz, bıkmaz ve çok geniş çaplı ideolojik propagandalarla komünizmin avantajlarını belirterek, Sovyet liderleri bizlerden yok pahasına kendileri için ajan sağlamaya çalışıyorlardı. Bu metodlara ek olarak, hediyeler, yüksek para vaadleri, özel imtiyazlarla Afrikalı öğrencilerin bazılarını ayartıp ayrı öğrenci grupları kurmaya muvaffak olmuşlardı. Bu yolla Somaliya Öğrenci Derneği kurulmuştu ama, Somaliyalı öğrencilerin çoğu bunun Sovyetler tarafından ve kendi çıkarları için hazırlanmış bir düzen olduğunu bildiklerinden bu derneğe katılmayı red etmişlerdi.

Aramızda uyanık olanlar, Sovyetlerin Afrikalı öğrencileri, ayartma ve tehditlerle siyasî ajan ve kendi öz vatandaş ve arkadaşları aleyhinde casus olarak kullanmak istediklerini biliyorduk.

Bu sebeple, çeşitli Afrikalı öğrenci grupları arasındaki

ilişkiler engellenmişti. Oysa, Sovyetlerin kendi çıkarlarına, vatandaşlarına ihanet etmek isteyenlerle öteki grup öğrencilerin temasları teşvik ediliyordu.

Sovyet makamları bu zavallı gençler hakkında gerekli bilgileri - şahsiyetleri, aileleri, sosyal çevreleri, geçmişleri iş imkânları ve saire hakkında - topladıktan sonra bıkmaz, usanmaz bir azimle bu kimseler üzerinde çalışıyorlardı. Taa bu öğrenciler ülkelerine döndüklerinde Sovyet Emperyalizminin ajanı olarak çalışacak kıvama gelene kadar.

8. KOMÜNİZM TELKİNİ

KOMÜNİSTLERE GÖRE

"Herkes Dostluk Üniversitesi'nin çok derin bir insanî ve adil amacı olduğunu bilir. Bu Üniversiteyi açmakla genç devletlere kalifiye kadroları yetiştirmeleri için yardım etmek istiyoruz. İnşallah, daima artan sayıda gençler Asya, Afrika ve Latin Amerika'dan Moskova'ya gelir, karşılıklı saygı sınırları içinde öğrenim yapar ve kendilerini yetiştirirler. Bu öğrencilere kendi siyasî inançlarımızı ve ideolojilerimizi empoze etmiyeceğimiz aşikârdır."

(17 Kasım 1960 günü Kruşçov'un açış konuşmasından)

GERÇEK BUDUR

Öğrenciler bütün zamanlarını çalışmalarına ve teknik bilgilerini artırmaya verecek yerde çoğunlukla siyasî toplantılara ve gösterilere katılmaya, propaganda ve Komünizm telkini konuşmaları dinlemeye mecbur bırakılmaktadırlar.

Yabancı öğrenciler, özellikle Afrikalılar, durmadan Komünist sistemini övmeye; sisteme, liderlerine, Sovyet ya-

şayış şekline ve Sovyetlerin insanların hürriyetlerinin savunulması yolundaki tutumlarına olan hayranlıklarını belirten bildiriler yayınlamaya teşvik edilmektedirler. Propaganda konferanslarına katılan ve gösterilerde bulunan öğrencilerin fotoğrafları, sık sık Sovyet basını ve propaganda araçları tarafından, Sovyet siyasî amaçları uğrunda ve öğrencilerin haberi bile olmadan kullanılmaktadır.

Bu korkunç propagandanın dışında kalmak imkânsızdır. Görmemize izin verdikleri gazete, kitap ve dergiler sadece Komünizmden ve bunun zaferlerinden bahsedenlerdi. Radyo dünyanın öteki kısımlarından gelen haberleri ya tamamen bilmemezlikten gelir ya da bütün ile değiştirerek sadece komünizmle ilgili konuları methederdi.

Serbest tartışmalara, fikir teatilerine, iyi ile kötü hakkında diğer ideolojilerde mümkün olan samimî ve dostane seminerlere Sovyetler Birliğinde rastlamak mümkün değildi.

Bu geniş propagandaya - duyduklarına ve gördüklerine sadık kalarak ve hürriyetini muhafaza ederek - kendini kaptırmayan, Sovyetlerle iş birliği yapmayı kabul etmeyen, kendi kafasını kullanarak karar verenler bir hain olarak vasıflandırılır, arkadaşlarından tecrit edilir ve kendi ülkesine döndüğünde bile iftira ve suçlamalara uğratılır.

Uganda'lı öğrenci OKULLO gibi bir Afrikalı Moskova'dan Sovyetler Birliği dışına çıkmaya muvaffak olur ve dışarda Rusları alenî tenkid ederse, Sovyetler hemen başka yabancı öğrencilerin karşı bildiriler yayınlamaları için harekete geçerler. Okullo olayında iki Somaliyalı öğrenci Omar MUHAMMED ve Muhammed ABDİ, Okullo'nun sözlerini yermeleri şartıyla, Londra'ya bedava seyahat ve başka tekliflerle ayartılmışlardı.

Komünistler, bizim Sovyetler Birliğinde çektiklerimizi ve gördüklerimiz hakkındaki sözlerimizi duyar duymaz, propaganda mekanizmalarını derhal seferber ederek, sözlerimizi tekzibe kalkışmışlardı. Somaliya'da broşürler dağıtarak bizleri Amerika Birleşik Devletleri'ne satılmış uşaklar, tahrik ajanları olarak ilân ettiler. Ayrıca Somaliyalı öğrencilerin bulunduğu Roma'da İtalyan Komünist Partisi Gazetesi ve yukarıda adı geçen iki Somaliyalı öğrenci bizleri tembellik ve sarhoşlukla itham etmekten geri kalmadılar.

9. ÜNİVERSİTENİN RANDIMANI

KOMÜNİSTLERE GÖRE

"Tarihte ilk defa , çok gelişmiş bir endüstri, kültür ve teknik kadroya sahip bir devlet, son zamanlara kadar koloniyal idare ve hâlâ da baskı altında bulunan insanlara kollarını açarak en temel yardım olan 'Bilim'i sunmaktadır."

(17 Kasım 1960 tarihli Pravda'nın Dostluk Üniversitesi ile ilgili yazısından)

GERÇEK BUDUR

Dostluk Üniversitesindeki derslere devam ederek iyi bir mühendis, doktor, idareci veya teknisyen olabileceğini düşünen herkes büyük bir hayal kırıklığına hazırlanmalıdır. Akademik program o şekilde düzenlenmiştir ki öğrenci Marksist Indoktrinasyon haricinde Rusça'nın temel bilgilerinden başka hiç bir şey öğrenmeye vakit bulamaz. Öğretmenlerin çoğu da, çeşitli milliyet ve kültürel yapıya sahip olan öğrencilere öğretmek gibi gayet nazik ve zor bir görevi başaracak nitelikte değillerdir. Tam anlamı ile donatılmış laboratuvarları ya hiç yoktu ya da olanları yetme-

mekteydi. Bunun sonucu olarak Afrikalı öğrenciler seçtikleri konularda sadece teorik bir öğrenim görmekte, ve tatbikat için hiç fırsat bulamamaktaydılar. Seçilen derslerde öğrenim ikinci yıla bırakılmıştı. İki yıl Rusça ve siyasî indoktrinasyon için ayrılmıştı. Bu branşlarda Sovyet açısından yeteri kadar başarı gösteremiyenler öğrenimlerine devam edememektedirler.

10. ÜNİVERSİTENİN GERÇEK AMAÇLARI

KOMÜNİSTLERE GÖRE

"Dostluk Üniversitemiz bu gün 59 ülkenin temsilcilerini bağrına basmaktadır. İnşallah, bu Üniversite gelişerek kendi geleneklerini yaratacak ve insanlararası dostluğu kuvvetlendirecektir."

(17 Kasım 1960 günü Kruşçov'un açış konuşmasından)

"Bu Üniversite az gelişmiş ülkelere teknik ve bilimsel kadrolar yetiştirerek, onların istikballerini pekleştirmelerine yardım etmek için kurulmuştur."

(Rektör S. Rumyantsev'in 1 Kasım 1960 konuşmasından)

GERÇEK BUDUR

Kahire ve Roma'da üniversitelerde sakin sakin öğrenimimize devam ederken, bizlerle temasa geçen komünist ajanları, Moskova'da gerek şahıslarımızın gerekse vatanlarımızın ilerlemesi için çok lüzumlu olan özel bir öğrenim görebileceğimizi söylemişlerdir. Talihsiz tecrübelerimizin ışığı altında kesinlikle söyleyebiliriz ki bu kimseler bizi tam mânasiyle aldatmışlardır. Bilimsel ve meslekî alanlarda yararlı hiç bir şey öğrenemediğimiz gibi, gerek vaktimizi gerekse enerjimizi yok yere harcadık. Sadece, genç arka-

daşlarımızın (bizden sonrakilerin) bu propagandaya inanmaları engellenmezse ülkelerimize ne gibi zararlar geleceğini öğrenmiş olduk.

Dostluk Üniversitesinin, Moskova Üniversitesindeki yabancılar için özel kursların ve diğer çeşitli komünist ülkelerindeki Afrika Enstitülerinin sadece tek bir amacı vardır:

Her ülkeyi Sovyet Emperyalizminin idaresine sokacak bir yönetici sınıfı yetiştirmek.

Afrika ülkelerindeki en verimli gençleri kendi okullarına celbetmek suretiyle Sovyet liderleri, Afrikalı öğrencilerle, Afrika'nın - Batı'nın artık kaybolmakta olan kolonivalizminden çok daha etraflı - toplumsal, kültürel ve manevî bir kolonivalizasyonnunu sağlamayı hedef tutmaktadırlar.

Maalesef, bu gerçek amacı ancak Komünist propagandasının vaad ettiği şeylerin tam aksine, acı bir tecrübe sonunda öğrenmek mümkündür - bizler gibi.

Yabancı ülkelerde öğrenim yapan bütün Somaliyalı öğrencilerden, sadece bizler, Sovyet Emperyalizminin Afrika'daki ajanları olmayı kabul etmediğimiz için, fena muamele görmüş ve yurdumuzda bu acı tecrübeleri edinerek dönmüş bulunuyoruz.

Afrikalıların, bağımsızlıklarını isteyen gerçek dostların hangi tarafta bulundukları hakkında rahatlıkla karar verebilmeleri için bütün Somaliyalı ve Afrikalı gençlerin bu hakikatleri bilmelerini hararetle arzuluyoruz.

(*) Bk. 1) "Komünizm ve Afrika", Ihlamur Sokak Nr. 7 - Ankara.
2) Mehmet Arif Demirer: "Yeni Emperyalizm", 4. Baskı, Kişisel Kitaplar, 1966 s. 38.

KOMÜNİST ÜLKELERDE EĞİTİM VE KÜLTÜR (*)

Komünistlerin eğitim sahasında açtığı imkânlar, teknisyen ve yetişmiş idareci kadrosu pek mahdut bulunan, ve yüksek tahsil vermek için kendi imkânları kafi gelmeyen Afrika hükümetlerine son derece cazip gelmektedir.

Batı dünyası Afrikalıların eğitimine yıllardan beri yardım etmektedir. Bu gün sadece İngilterede deniz aşırı ülkelerden gelmiş 60.000 den fazla talebe -bütün komünist memleketlerde ders gören yabancı talebelerin sayısının iki katından fazla - vardır.

Komünist memleketler bu sahada İkinci Dünya Harbinin sonuna kadar önemli bir çaba sarfetmediler. 1965 den öncesine kadar da Afrikalılara ancak bir kaç tane komünist bursu verilmiştir.

Umumiyetle, komünistler bu eğitim imkânlarını ya diplomatik misyonları, yahut da dünya demokratik Gençlik teşkilâtı (WFDY) ve Milletlerarası Talebe Birliği (IUS) gibi teşkilâtlar vasıtasıyla doğrudan doğruya fertlere sağlamaktadırlar.

Bir çok hükümetler burs verilen namzetlerin akademik kabiliyetlerine göre değil de komünizmi benimsemeye yatkınlık derecesine göre seçildiğini farkettiği için bu metod hoşnutsuzluk uyandırmaktadır. Şimdi bir çok Afrika hükümetleri, namzetlerin seçiminde kendilerine danışılmasını istemektedirler.

Şimdi komünist memleketlerde 23.000 den fazla Afrikalı talebe (sadece İngiltere, Fransa, Batı Almanya ve

Amerika'daki 188.000 Afrikalıya mukabil) bulunuyor. Bunlar bilhassa ilmî teknik mevzularda tahsil görmektedirler. Çekoslovakya'da, Doğu Almanya'da ve Sovyetler Birliğinde büyük talebe grupları vardır, fakat komünist Çin ve Afrika'dan talebe çekmeyi yahut da onları kayıtlı tutmayı zor buldu.

Komünist ülkelerdeki Afrikalıların pek çoğu, kendileri için meselâ Moskova'daki Patrice Lumumba Üniversitesi gibi hususî eğitim merkezleri açılmış olmakla beraber, millî üniversitelerde ve kolejlerde okumaktadırlar. Aldıkları derecelerin veya diplomaların akademik kıymeti şüphelidir, çünkü bunlar başka ülkelerde nadiren kabul edilmektedir.

Afrikalı talebeler yerli talebelerin karşılaştığı aynı kötü muamelelere ve tehditlere maruz kalıyorlar ve bir çoğu huzursuz oluyor. 1963 Şubatında Bulgaristandan büyük bir Afrikalı talebe göçü oldu; Aralık 1963 de yüzlerce Afrikalı talebe bir Gana'lı talebenin esrarengiz şekilde ölmesi üzerine Moskova'daki Kızıl Meydan'da eşi görülmedik bir nümayiş; Nisan 1965 de de Baku'da Afrikalı talebelerin oturma grevi yapması üzerine Sovyet resmî makamları 29 Kenyalı talebeyi memleketlerine iade etti. Görülüyor ki ekseriya hâdise çıkaranlar -yani doktrin aşılanmasını protesto edenler- geri gönderilmektedir.

Bulgar resmî makamları Afrikalı Talebeler Birliğini kapattığı zaman Sofya'da bir huzursuzluk çıktı. Dersten Teknik Kolejindeki Doğu Alman Komünist Partisi organizatörlerinden biri 11 Şubat 1957 de bu türlü talebe teşekkülleri hakkındaki komünist görüşü şöyle ifade etmiştir. "Kendi talebelerimizin menfaati için, bağımsız bir talebe teşekkülünün içimize karışmasına imkân vermiyeceğiz."

Bir çok talebeler Sovyet Rusya'daki ırk ayırımını pro-

testo ettiler. Moskova Lumumba Üniversitesindeki bir talebe kendilerinin Sovyet talebelerinden ve diğer talebelerden ayırdedildiklerini söyleyerek şikâyette bulundu. Baku gibi daha uzak bölgelerde bu ayırımın daha şiddetli olması çok muhtemeldir. Çin'e giden bir kaç talebe bu ırk ayırımından ve Çinlilerin üstünlük tavırlarından şikâyetçi olmuşlardır.

Yabancı lisan bunlar için büyük bir problem teşkil etmektedir. Gayet karışık Rus, Doğu Avrupa ve hattâ Çin dillerini öğrenmek zorunda kalan talebeler, ders kitaplarının doktrin aşılama gayesi ile yazıldığından da şikâyet etmişlerdir.

Komünist üniversitelerde tatmin olmayarak ayrılan Afrikalı talebelerin söylediklerinden anlaşıldığına göre, hakikî bir eğitim komünistler için ikinci derecede önemlidir.

Bir çok Afrika Hükümetleri, yabancı memleketlerde okuyacak talebeleri o memleketin değil, kendilerinin seçmesi gerektiğini ısrarla söyledikleri halde, hadiseler gösteriyor ki komünist ülkeler onları daima hayal kırıklığına uğratmakta ve mütemadiyen komünist doktrinini en iyi benimseyebilecek talebelere vize ve müsaade vermektedirler. Bakû'dan yurtlarına gönderilen Kenya'lı talebelerin bu doktrin aşılama metodu hakkındaki şikâyetleri dehşet vericidir: "Çalışmalarımızın büyük bir kısmı beyin yıkama ile bozuldu. Orası üniversiteden çok bir doktrin talimgâhı idi."

Komünist üniversitelerinde aşılanma miktarı talebenin karakterine, aldığı derslere, ve burs temin etme yoluna bağlıdır. Eğer kendi hükümetinin bilgisi dışında ve pasaportsuz olarak -ki bazıları hâlâ öyle yapıyor- gitmişse, kesif bir doktrin aşılama talimine müsaittir; kendi hükümetinin himayesinde gitmişse daha itinalı bir muamele görür. Ko-

münizme ilgi gösterenler -veya komünizmi öğrenmesi gerektiği söylenince müsait davrananlar- hususî sınıflarda ders görmekte, yahut da normal ders saatleri dışında toplanan gruplar içinde yetiştirilmektedirler.

Batı'nın "sömürgeciliğine" hücum etmeye ve komünist kampı Afrikanın hakiki dosttu olarak göstermeye çok gayret sarfedilmektedir. Komünistler arkadaşlık ve dayanışma toplantıları tertib ederek Afrikalı talebelerin bu toplantılarda, bir minnettarlık nişanesi olmak üzere, batıya yapılan hücumları ve komünizme yapılan övgüleri desteklemeleri bekleniyor. Komünizmin "üstünlüğü"nü göstermek üzere sanayi, ziraat bölgelerine ve sosyal muhitlere geziler tertib ediliyor; fakat bunun dışında komünist sistemin gerçekleri ile karşılaşmamaları için Afrikalı talebelerin hareketleri şiddetle sınırlandırılıyor.

Komünist cemiyetin kapalı tabiati, çok gelişmiş güvenlik ve muhbirlik şebekeleri, bu guruba güvenilir komünistlerin -yabancı talebe gruplarına da- sokulması, bir çok talebeleri istenen davranışlara zorlamakta ve şüpheler bastırılarak resmî görüşler kabul edilmektedir. Bu riayet tavrı başlangıçta iradî bir davranış olmakla beraber zamanla bir alışkanlık ve nihayet bir insiyak haline gelmektedir. Maamafih yine de yüzlerce Afrikalı talebe komünistlerin bu bozucu propagandasını farkettikten sonra tahsillerini terketmişlerdir.

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa memleketlerinin böyle zahirî bir akademik tahsil üzerinde ehemmiyetle durmalarına rağmen Çinliler dikkatleri bilhassa Çin ve Afrikadaki askeri kamplarda gerilla harbi talimine teksif etmişlerdir. Çinliler Afrikada bu kadar geniş çapta temsilciliklere sahip olmadan önce, Pierre Mulele gibi asi liderler Çinde yetiştirilmiş ve başkalarını da yetiştirerek isyan çı-

karmaları için yurtlarına gönderilmişlerdir. Kongo isyanı devam ettiği müddetçe Çinliler Kongo (Brazzaville) ve Brundi'deki elçilikleri vasıtasiyle talimgâhlar kuruyorlardı. Bulgar, Küba'lı ve Cezayir'li gerilla mütehassısları da Kongolu ve Portekiz tebalı Afrikalıların yetiştirilmesine yardım etmişlerdir.

Rusların ve Doğu Almanya Komünistlerinin verdiği "Kosmosol" terbiyeside -gençlik liderlerinin tatbikî eğitimi maskesi altında- bu kadar tehlikeli, fakat daha az göze çarpan bir yetiştirme metodudur. Bu eğitim hakikatte bir siyasî doktrin aşılaması ve tahrik tekniklerinin, siyasî teşkilâtlara ve kitle hareketlerine nüfuz etme metodlarının, yeraltı faaliyetlerinin öğretilmesi mahiyetini taşır. Acemiler komünizme yatkınlık derecelerine göre buralarda toplanarak yetiştirilir ve huzursuzlukları, mahalli husumetleri istismar etmek üzere memleketlerine gönderilir.

Komünist ülkeler Afrikada her çeşit bilgiye karşı duyulan açlığı gittikçe daha çok istismar etmektedirler.

Afrika'da muhtemelen en kuvvetli propaganda vasıtası radyodur. Afrika dilinde -Swahili- ilk komünist radyo yayını 1960 Şubatında Moskova tarafından başlatıldı. 1961 Temmuzuna kadar Varşova, Prag, Doğu Berlin, Bükreş ve Sofya radyoları da yayına başlamışlar ve komünist radyo yayınları haftada 205 saatı bulmuştur. 1965 Haziranına kadar bu miktar haftada 384 saata çıktı. Moskova İngilizce, Fransızca, Swahili, Amharic, Portekiz, İtalyan, Hausa ve Somali dillerinde yaptığı yayınlarla bu 384 saatin 126 saatini dolduruyor. Pekin radyosunun bazı yakınları Zanzibar, Madagaskar, Mauritius ve Reunion adasındaki Çinli komünistlere hitap etmektedir.

Komünist radyolar BATI "sömürgeciliği" ne hücum ediyorlar, komünistlerin Afrika dâvalarını desteklediğini

ve Afrika memleketlerine yaptığı yardımları yayıyorlar, komünist sistemini ve onun sulh için, silâhsızlanma için yaptığı "mücadeleler"i övüyorlar. Afrika olayları hakkında haber ve yorumlar gayet geniş bir şekilde veriliyor. Bu malzemenin büyük bir kısmı Afrikanın muhtelif bölgelerindeki komünist haber ajansı temsilcileri tarafından toplanmaktadır. Siyasî yorumlarda Tom Mboya gibi mutedil liderler tenkid edilmekde, buna mukabil Oginga Odinga gibi aşıların görüşleri övülmekte ve bunlara geniş bir yer verilmektedir.

1961'de Moskova radyosu "Sovyet - Afrika Asya Dayanışma Komitesinin Sesi" adlı bir neşriyata ve bunun yanında dinleyicilerin "Sosyalist Devletler" hakkındaki suallerine cevap veren yeni bir programa başlandı. Prag radyosunun da batı Afrika'da bir çok "dinleyici" klüpleri, ve bilhassa Afrika için neşredilen "Dayanışma' 'adlı bir dergisi bulunmaktadır.

Komünistlerin hükümet kontrolü altındaki haber ajansları ikili bir rol oynamaktadırlar; bunlar haberleri parti politikasına uyacak şekilde tahrif ve adapte ederek komünistlerin ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi, siyasî nüfuz ve fesada hizmet ediyorlar. Yeni Çin Haberler Ajansının (NCNA) Darüsselâh'daki sabık muhabiri (Şimdi Brazzaville'dedir) Kao Liang Burundi'deki Çin elçiliğinin kurulmasına zemin hazırlamış ve Aralık 1963 de Ruvan'da baskın yapmak için Watutsi'li sürgün lider Mwami Kigeri ile devamlı temas halinde bulunmuştu. Memleketleri dışında haber kaynaklarını kullanmak ve seyahat hürriyetine sahip olan komünist ajans gazetecileri, gizli istihbarat işleri için diğer komünist memurlarından çok daha müsaittirler.

Yeni Çin Haberler Ajansının Kahire'de, Rabat'da, Ak-

rada, Konakri'de Tunus'da, Adisababa'da, Darusselâm'da Bamako'da, Cezayir'de Mogadishu'da, Nairobi'de ve Brazaville'de temsilcilikleri vardır. Bu ajansın muhabirleri henüz bağımsızlığa kavuşmamış bölgelerin sürgün politikacılarıyla onların "millî kurtuluş" mücadeleleri hakkında mülâkat yapmak için ihtisas kazanıyorlar.

1965 Temmuzunda Nairobi'deki NCNA muhabiri Wang Tek-Ming hudut dışı edildi. Onun mevcudiyeti "milli güvenlik için tehlikeli" görülmüştür. Wang Tek-ming'in iktidardaki Kenya Afrika Milli Birliği Partisinin sol kanat elemanları da dahil olmak üzere bazı hiziplerle temasları tespit edilmişti.

Tass resmî Sovyet Haberler ajansıdır. Bu ajansın muhabirleri de hep Sovyet vatandaşları olup ekseriyetle propaganda tahrik veya istihbarat işlerinde ihtisasları vardır. 17 Afrika ülkesinde (bazı hallerde tek bir muhabir bir kaç devlete birden bakmakla beraber) Tass Temsilcisi bulunuyor. 1961de zahiren gayri resmî bir ajans olarak kurulan Novosti Basın Ajansı da Sovyet propagandasının bir başka organıdır. Çek ajansı (CTK) ve Doğu Alman Ajansı (ADN) da Afrika'da faaliyet göstermektedir.

Büyük komünist devletleri propaganda neşriyatını takviye etmek üzere gelişen ülkelere yayın için teknik yardım yapıyorlar ve bu memleketlerin komünist dâvalarına böylece sempati göstereceklerini umuyorlar.

Bu yardımın yarıya yakın miktarı Afrika'ya -bilhassa Gana, Gine ve Mali'ye- gitmiştir. Sovyetler Birliği Gine'de ve Somali Cumhuriyetinde radyo istasyonları kurmak gibi inşa projeleri ile uğraşmaktadır. Bir radyo istasyonu da Kenya'da kurulmuş bulunuyor. Doğu Almanya Mali ve Tanzania'ya matbaalar verdi; Tass, ADN ve CTK da bir çok Af-

rika Başkentlerinde ajans haberleri almak üzere teçhizat kurdular.

200 kadar Afrikalı talebe, büyük kısmı Sovyetler Birliğine ve Çekoslovakya'ya olmak üzere, gazetecilik ve radyoculuk tahsili için komünist ülkelere gittiler. İki Rus uzmanı da Gana radyo kurumunda devamlı olarak çalışmaktadırlar. Çin Kenyaya ve Zanzibar'a matbaa makineleri; Kongo'lu asilere de 75 kilovatlık bir verici cihaz gönderdi. Tanzania'da da iki tane kuvvetli radyo vericisi kurulacaktır.

Komünistlerin malûmat sızdırma kampanyalarını plânlamakta gösterdikleri kabiliyet ve dikkat, onların kitleye hitab eden vasıtalara verdikleri ehemmiyeti açıkça belirtiyor. Mali'deki durum, başka yerlerde yapılabilecek teşebbüsler için bir örnek sayılabilir.

Mali'de komünistler yüksek devlet memurlarını kullanarak çalışabilmektedirler. Milletlerarası gazetecilik teşkilâtı (IOJ) başkan vekili ve bu teşkilâta bağlı Mali Millî Gazeteciler Birliği (UNJM) başkanı olan Turizm ve Haber Alma Bakanı Mamadou Gologo yoluyla bir çok temaslar kurmuş bulunuyorlar. Pan - Afrikan Gazeteciler Birliği'nin Sabık Genel Sekreteri ve Mali Cumhurbaşkanı Modibo Keita'nın enformasyon müşaviri Doudou Gueye ise IOJ nin eski başkan vekilidir ve halen bu teşkilâtla münasebetleri devam etmektedir.

Enformasyon malzemesi Mali'ye, esas itibariyle, hükümet kontrolu altında olan ve hepsinin de Mali'de istasyonları bulunan haber ajansları (Tass, CTK, ADN ve Tanyug) vasıtasile girmektedir. Mali ve Çek Hükümeti arasında 1961 de yapılan bir anlaşma üzerine CTK 1963 de Mali haberler ajansını kurmuş ve Mali gazetecileri yetiştirmek üzere Çekoslovakya'ya gitmişlerdir.

Mali Hükümeti Çekoslovakyadan radyo vericisi ve fotoğraf makineleri gibi cihazlar ve ADN den de komple bir fotoğraf laboratuvarı almıştır. Mali gazetecilerine verilen daktilo makineleri, motosikletler, teypler ve bir ofset baskı makinesi de komünistlerin Mali enformasyon servislerine gösterdiği alâkanın bir işaretidir.

Bununla beraber, IOJ'nin Santiago'da yapılan son toplantılarından birinde Mamadou Gologo "sosyalist" ülkelerin Basın ve Haber Ajanslarını çok "katı" bulduğu için şiddetle tenkid etti. Mali enformasyon servislerine Sovyetler Birliği, Polonya, Yugoslavya, Çekoslovakya, Doğu Almanya ve Küba'nın komünist yardımlardan bahsetti, fakat komünist gazetecilerin komünist olmayan ülkelerin gerçeklerine intibak etmediklerini söyledi. Bunlar Afrika ülkelerinin kaydettiği ilerlemelerden ziyade onların folkloruyla ilgileniyorlardı. Bir Afrika ülkesinin politikası ve iktisadi durumu le ilgilendikler zaman da sadece kendi memleketlerinin verdiği yardım üzerinde duruyorlardı. Gologo, "Sosyalist" Basının gerek Mali hakkındaki gerekse Mali'yi ilgilendiren haberler bakımından Batı basınından açıkça aşağı olduğunu da ilâve etti, yalnız NCNA'yı bir tenkitten istisna etti. Çinliler uzun bir zaman Afrikalı gazeteciler için en tesirli haberleşme vasıtası olacak görme - işitme tekniklerini geliştirmenin zaruretine inanmışlardı.

Büyük çapta basılı propaganda malzemesi -birçok Afrika devletlerinin komünist neşriyata koyduğu yasaktan kurtulmak için bilhassa Batı Avrupa ve Hong-Kong yoluyla- Afrikaya gönderilmektedir. Misafir heyetler, diplomatik ve ticari misyonlar, ve mahalli kitap mağazaları vasıtasıyla da propaganda neşriyatı dağılıyor. Bunların çoğu gayet pahalıya mal olan süslü magazinlerdir: Moskova'dan Sovyetler Birliği, Sovyet filmi, Sovyet Kadını, Yeni Zaman-

lar, Kültür ve Hayat Dergileri; komünist Çinden de Peking Review, Chinese Pictorial, ve China Reconstructs dergileri.

Cezayir'deki "Afrika Inkılâbı" Gazetesinin çıkardığı Çin taraftari aylık "Revolution" dergisi şimdi Afrikada olduğu kadar, Asya ve Lâtin Amerikada'da dağıtılmaktadır. Çok geniş sahaya yayılan bir başka Çin gazetesi Eveggreen ise 1964 Şubatında Nijerya Hükümeti tarafından yasak edilmiştir. Bu dergiler maliyet ve dağıtım fiatlarının çok altında bir para ile satılıyor. Çinliler kitapların cazibesini arttırmak için onlarla birlikte resim ve takvimler de vermektedirler. Çin propaganda taaruzu Afrika gazetelerinde paralı ilân ve reklâmlarla desteklenmektedir.

Ayrıca, komünist teşkilâtları Dünya Gençlik (Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu Organı), Dünya Talebe Haberleri (Milletler Arası Talebe Birliği Organı), ve Bütün Dünya Kadınları da kendi neşriyatlarını göndermektedirler.

1964 Eylülünde ölene kadar Profesör Potekhin tarafından yönetilmiş olan Sovyet Afrika Enstitüsü, Afrika hakkında Marksist - Leninist görüş açısından yazılmış pek çok tarihî ve kültürel kitaplar neşrediyor. Potekhin, 1959'da Moskova'da verdiği bir konferansta, Rus Afrika uzmanlarının en önemli vazifesinin "Afrika Halklarına Ait Tarihi Hakikatleri ortaya çıkarmak" olduğunu söylemiştir. (Yani Afrika tarihini Marxist - Leninist açıdan yazmak.)

Bu neşriyatın kasden tek taraflı olması, ayni Enstitünün Müdür Yardımcısı, İrina Yastrebova'nın 1963 de yazdığı şu satırlardan anlaşılıyor. "Biz işçi sınıfı ve köylü hareketlerinin hususi veçhelerini tetkik etmeye çalışıyoruz. Gelişme mücadelesinde işçi sınıfının rolü ile ve milli demokrasinin bir temeli olmak üzere işçi sınıfı ve köylü sınıfı arasındaki ittifakın kuruluşu ile ilgileniyoruz."

Sovyet Afrika Enstitüsü, yeni müdürü iktisatçı V. G. Solodovnikov'un idaresi altında, Afrika meselelerine karşı daha pratik bir tavır takınabilir. 1965 Şubatında Sovyet İlim Akademisi Presidyum'u Afrika Enstitüsünün araştırma hedeflerini ve bu çalışmanın nasıl daha tesirli kılınabileceği meselesini ele aldı. Belli ki bu mevzuda görüş ayrılıkları belirmişti. Presidyum, Enstitünün Afrikadaki iktisadî ve sosyal - politik gelişmelerle kâfi derecede ilgilenmediğine, bünyesinin sakat olduğuna, Sovyet Afrika uzmanları arasında yeterli bir koordinasyon bulunmadığına kanaat getirdi. Fakat Enstitü yine de sırf bir akademik müessese olmaktan ziyade Sovyet Politikasının bir organı olarak çalışmaktadır.

Enstitünün plânları Afrikada işçi sınıfı hareketi hakkında monografileri, "Çağdaş Afrika Tarihi' 'üzerine yapılmış denemeleri, "Sömürgeciliğin Yeni Şekilleri", "Afrika ve Asya'nın Millî Problemleri"ne dair çalışmaları, ve bir "Afrika" ansiklopedisini ihtiva ediyor.

1962 Aralık ayında Akra'da toplanan ilk Afrikanistler Kongresine Sovyetler Birliği, Polonya, Çekoslovakya, Macaristan ve Çin'den "Delegeler ve misafirler" gelmişti. Bu kongrede Afrika tetkiklerini geliştirecek devamlı bir teşkilât kurulması istendi. Teşkilâtın tüzüğü kısmen Potekhin tarafından hazırlanan taslaklara dayanacaktı.

Komünist propagandasını yaymak üzere filmler, sergiler ve kültürel mübadelelerden de istifade edilmektedir. Sovyet Dökümanter Filmleri Merkez Bürosu Afrika ülkeleri hakkında pek çok propaganda filimleri yapmıştır. Bunlar arasında "Mücadele İçinde Kongo" ve "Afrika Zincirlerden Kurtuluyor" gibi başlıklar taşıyan filmler bulunuyor.

Somali'de, Gine'de ve Mali'de sık sık gösterilen Çin

filmlerinin ekseriye Afrika dillerinde dublajları vardır. Ekim 1963 de Çinliler Somali'ye filmler ve sinema cihazları hediye ettiler. (1962 Aralığında da Ruslar böyle hediyeler vermişlerdi.) Çinliler ayni zamanda Kongo hadiseleri üzerine iki tiyatro ve bir bale eseri yazdılar.

Afrika Devletleri ile Komünist Devletleri arasında yüzden fazla kültürel yardım ve işbirliği anlaşması imzalanmış bulunuyor. Bunlar arasında edebi eserler, radyo ve basın malzemesi, filim, sanatkâr ve atlet ekipleri mübadelesi de vardır.

Afrika ve komünist memleketleri biribirine bağlayan dostluk dernekleri de bu faaliyete yardım etmektedirler. Sovyet - Afrika dostluk derneğinin Uganda'da, Mali'de, Gine'de, Togo'da, Madagaskar'da, Yukarı Volta'da, Nijerya'da, Sierra Leone'de, Gana'da, Somali'de, Sudan'da ve Tunus'da şubeleri vardır. Derneğin ilk alt - komitesi kadınlara ait işlerler, Afrika edebiyat ve sanatçılarıyla uğraşır. Dernek Moskova'dan Swahili dilinde neşriyat yapar, radyoda toplantılar tertip eder, edebiyat ve müzik konserleri verir. Afrika millî günlerini tesid eder. Sovyet turistleri bu derneğin himayesi altında Afrikayı ziyaret ederler. Bir çok doğu Avrupa ülkelerinin ve Çinin de Afrikada dostluk cemiyetleri vardır.

(*) Bk. "Komünizm ve Afrika" S. 44 - 54.

GÜNÜMÜZDE DİĞER KOMÜNİST OKULLARI (*)

Somaliyalı gençlerin tercümesini sunduğumuz görüşleri bir iki yıl önce yayınlanmış ve Afrika gençliğine dağıtılmıştı. Bu süre içinde Afrikada siyasî gelişmeler daha da süratli gelişerek bu kıta 1966 yılında dünyanın en çok ilgi çeken bir bölgesi haline geldi. Bugün Afrikada askeri darbeler birbirini kovalamakta, kâh sağa, kâh sola eğilmeler sonucu hem Afrika Birliği engellenmekte hem de teker teker Afrika ülkelerinin ekonomik durumlarında belirli bir şekilde gerileme göze çarpmaktadır. (Bu durumdan gerek Afrika ülkeleri, halkı; gerekse Afrikada yatırım yapmış bulunan kapitalist ülkeler zarar görmektedirler.) Herşeyden önce, Afrika'da bir huzursuzluk, Afrikalılar arasında bir anlaşmazlık gittikçe artmaktadır.

Bu durumda, genç Afrikalıların Sovyet Blok'undaki öğrenimleri ve bu alanda kaydedilen son gelişmeler üzerinde çok dikkatle durmamız gerekmektedir.

Doğu Avrupalı (Sovyet Peyki) ülkeler de, Sovyetler Birliğinin izinde yürüyerek, Afrika devletleri ile kültürel mübadele maskesi altında, geniş ve art düşüncelere dayanan anlaşmalar imzalamışlar; adeta, ideolojik harb ve özellikle genç nesillerin etkilenmesi konularında Sovyetler Birliği ile yarışa kalkmışlardır. Şöyle ki, bir yandan Moskovadaki Lumumba Üniversitesi gelişirken öte yandan Doğu Avrupa'da da bugün 3.000 kadar Afrikalı yüksek öğrenci bulunmaktadır. (Bir o kadar Afrikalı genç de Sovyetler Birliğinde öğrenim yapmaktadır.)

Doğu Avrupadaki 3.000 öğrenciden 1.00 ü Doğu Almanya'da 800 ü Çekoslovakyada, 300 ü Polonya'da, 300-350 si Bulgaristan'da, 350 si Macaristan'da ve 100 kadarı da Romanya'dadır. Afrikalı öğrenciler öncelikli Doğu Almanyayı seçmektedirler. Buna sebep, şüphesiz ki, ileride Batı Dünyasında da kullanabilecekleri bir dile sahip olmak arzularıdır.

Çekoslovakyada da Lumumba Üniversitesine benzer, Afrika ve Asyalı öğrenciler için bir "17 Kasım Üniversitesi" kurulmuştur. Bu ülkenin "kültürel, siyasi ve ekonomik bağımsızlıkları için mücadelelerinde yardımcı olmak amacıyla" kurulan bu Üniversitede Marxist ekonomik ve Marxist pedagoji üzerinde durulmakta, ilim adamı ve teknisyen yerine ilerinin Komünist liderlerinin yetiştirilmelerine önem verilmektedir.

1966 yılı Ocak ayında Havana'da (Küba) yapılan Asya - Afrika - Lâtin Amerika Birliği Konferansında açıklandığı üzere, Komünist Çinde, Afrikalı "Hürriyet Mücadelecilerinin yetişmesi için" komando eğitimi göstermek amacıyla özel merkezler kurulmaktadır. (Hatırlanacak olursa 1964 yılı başında Zanzibar'da patlak veren kanlı ihtilâlin liderleri Çin'de yetişmiş kimselerdi).

Çin delegesinin bu açıklamasına karşı Doğu Avrupalılar, Doğu Avrupa'da aynı tip eğitimin aşağıda gösterilen yerlerde yürütülmekte olduğunu beyan etmişlerdir:

Sovyetler Birliği	:	Merkezi Komsomol Okulu - Moskova
Çekoslovakya	:	Ekonomik Çalışmalar Enstitüsü-Prag Afrika Eğitim Merkezi-Houtka, Prag yakını
Doğu Almanya	:	Afrikalılar için Yüksek Okul-Bernau Leipzig Karl Marx Okulu - Doğu Berlin

	Beynelmilel Birlik Okulu - Bautzen
Macaristan	Afrika İşçi Sendikası Okulu-Budapeşte
Polonya	Afrikalı Öğrencilerin Eğitim Merkezi-Varşova

Bu merkezlerde gösterilen sözüm ona öğrenimleri ve gelişmeleri, gerek Sovyetler Birliği'nden gerekse Doğu Almanya ülkelerinden, öğrenimlerini yarıda bırakıp kaçan Afrikalı öğrencilerin yaptıkları açıklamalar gölgelemektedir. 6 Aralık 1965 tarihinde Bulgaristandan 12 Kenyalı öğrenci ile bir Ugandalı öğrenci iki yıl önce kaçmışlardır. Bunların içlerinden dördü (Ugandalı Abongo MUGALA dahil) daha önce Doğu Almanyadan kovulmuşlardı. Abango Mugala başlarından geçenleri şöyle özetlemiştir: "Bir işçi sendikası toplantısını protesto mahiyetinde terk ettiğimiz için Doğu Almanya'dan çıkarıldık. Bu hareketimizle o ülkedeki gayri insanî ve vahşı muameleleri protesto etmek istemiştik."

Mugala, Enstitünün komünist kurallarına karşı gösteride bulunmaları üzerine; dövüldüklerini, aç bırakıldıklarını, hapse atıldıklarını ve soğukta kendilerine eziyet edildiğini sözlerine eklemiştir. İki şık arasında tercih yapmaları söylenilmişti: Ya bir ay hücre hapsine razı olacaklar ya da yaptıkları hareketin büyük bir hata olduğuna dair açıkça beyanda bulunacaklardı. Bunun üzerine dört öğrenci Doğu Alman makamlarına meydan okumuş: "Ya buyrun bizi kurşuna dizin, ya da bırakın vatanımıza dönelim" diye cevap vermişler ve beynelmilel bir skandaldan çekinen Doğu Almanlar ise kendilerinin (Almanya'dan) ihraç edilmelerinde karar kılmıştı. Mugala, gayet açık bir dille, Komünist ülkelere gidecek Afrikalı öğrencilere ÇOK dikkatli olmalarını ve acele bir karar vermemelerini tavsiye etmiş, ayrıca Doğu Afrika hükûmetlerini de bu konuyla ilgili olarak ikaz etmiştir.

Abongo Mugala'nın kimliği bir gerçeğin açıklanmasına yardım etmekte ve ilerisi için ne derecede uyanık bulunmamız gerektiğini ispat etmektedir: Mugala, Uganda'nın İşçi Federasyonu'nun Genel Sekreteri idi. Kendisine Doğu Almanya'ya yüksek öğrenim için teklif edilen burs herhangi bir Uganda resmî makamı aracılığıyla değil, doğrudan doğruya yapılmıştı. Aslında, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da okumakta olan binlerce öğrenciye verilen burslar hep el altından dağıtılmakta ve bu iş için Afrikada işçi sendikaları kullanılmaktadır.

Son olarak Sudan Hükûmeti (ki bazı gelişmelerin sonucu bu devlet yakın geçmişte ortanın çok soluna kaymıştır.) Bulgaristan Büyükelçisine bir ikazda bulunarak, Bulgarların Sudanlı öğrencilere vermiş oldukları 31 kişilik bursdan Sudan Hükûmetinin haberdar edilmemiş bulunmasını kesin bir dille protesto etmiş ve bu davranışın Sudan'ın iç olaylarına müdahale olarak karşılanacağını belirtmiştir. Protestoya, bursların doğrudan doğruya öğrencilere değil, Eğitim Bakanlığı kanalı ile sunulması gerektiği ve böylece Bakanlığın, en uygun öğrenci adaylarını seçebileceği eklenmiştir.

Oysa, uygulanmakta olan usul, öğrencilere (Mugala ve diğerlerine olduğu gibi) burs tekliflerinin yağlandırılıp ballandırılarak anlatılması ve akıllarınnı çelinmesi şeklidir. Tabiî ki seçim de ehliyete veya hiç değilse tesadüfe bırakılmamakta, gizli araştırmalara göre Sovyet propagandasına en yatkın olanların bulunmasına özellikle önem verilmektedir. •

(*) Bk. "Yeni Emperyalizm", Mehmet A. Demirer. s. 39 - 42, 4. baskı, 1966.

BULGARİSTANDA "SİYAH IRK"IN BAŞINA GELENLER: (*)

"Hepsi Bulgaristan'da tahsilde bulunan ve nâmüsait şartlar yüzünden çalışmalarına ara vererek, tahsillerine devam etmek için yeni memleketler aramak zorunda kalan yirmi Ganalı öğrenciden müteşekkil bir grubun gayriresmî başkanlığı vazifesi maalesef bana kaldı.

Gerek bizim ve gerekse diğer bütün Afrikalı öğrenciler için bu acı bir karardı, fakat daimî bir ırk ayrımına tâbi tutulmamız ve hayatımızın tehdit altında bulunması karşısında çalışmalarımıza devam etmemizin mümkün olamıyacağı belli olmuştu.

Hepimiz bağlangıçta açık bir zihinle ve ümit dolu olarak gelmiştik, ancak çok geçmeden güçlüklerle karşılaşmaya başladık.

Burslarımız ayda sadece 24 İngiliz Lirasıydı ve bunun 18 İngiliz Lirası yiyeceğe sarf olunuyordu. Elbise almamız için para verilmediğinden ve hepimiz sıcak iklim elbiseleriyle geldiğimizden, Bulgaristan kışında kendimizi soğuktan muhafaza edebilmek başlı başına bir meseleydi.

KARANLIK BULGARİSTAN :

Daha başlangıçta Bulgarların modern Afrika hakkındaki umumi cehaleti üzerimizde büyük bir tesir yapmıştı. Talebelerden profesörlere kadar herkes kıt'amıza ait meselelerde tam bir karanlık içerisindeydi; bütün bildikleri ülkenin çok sıcak olduğu, sokaklarda hâlâ yılanların bu-

lunduğu ve halkın çıplak gezdiği idi. Onlara elbiselerimizin Gana'da imâl edilmiş olduğunu söylediğimiz vakit şaşırmışlardı.

Afrikalı öğrenciler gittikçe artan bir şekilde Bulgar halkının ve bazı talebelerin hücumlarına hedef olmaya başlamışlardı. Sokaklarda dolaştığımız vakit her türlü küfür ve harekete muhatap oluyor ve "siyah maymunlar", "orman halkı" gibi adlarla çağrılıyorduk. Otobüs ve trenlerden erkek öğrencilerin yüzlerine tükürüldüğü ve pencerelerin altında geçerken üzerlerine su döküldüğü oluyordu. Bundan başka, hepimizin zührevî hastalıklara yakalanmış olduğumuza dair de korkunç bir dedikodu ortalığa yayılmıya başlamıştı. Nihayet böyle bir iddianın yalan olduğunu ispat etmek için sıhhî muayeneden geçirilmemizi talep etmek mecburiyetinde dahi kaldık.

Irk ayrımı Bulgaristan'da sık sık şiddetli şekillerde tezahür ediyordu. Afrikalı öğrenciler Bulgarlar tarafından dövülürken polis ya başka bir yerde görevli olduğundan bahisle hiç bir şey yapamıyacağını izah ediyor veya dayak devam ederken sadece kalabalığı dağıtmakla yetiniyordu.

1962 Ağustos ayında bilhassa çirkin bir olay vuku buldu. Ganalı bir öğrenci gazinoda bir Bulgar kızından kendisiyle dans etmesini istemişti.

Dans ederlerken bir asker kıza, "Siyah bir maymunla dans etmem ayıp değil mi?" diye sordu. Mesele çıkartmak istemiyen Ganalı masasına döndü. Tam oturacaktı ki diğer bir Bulgar altından iskemlesini çekti. Ganalı yere düşünce bir üçüncü Bulgar kafasına iskemleyle vurarak delikanlıyı bayıttı. Bundan sonra gazinoda bulunan düzünelerle insan ve sokaklardan gelen bir sürü Bulgarla bir avuç Ganalı arasında bir meydan kavgası başladı. Bu sırada gazinodaki polisler derhal orayı terketmişlerdi. Ancak Ga-

nalıların ayak direttikleri anlaşılınca polisler geri dönerek kavgayı ayırdılar. Kavgaya sebep olan Bulgarları bulmak için bir gayret göstermedikten başka, dördü kavga esnasında yaralanmış olan Ganalı öğrenciyi de tevkif ettiler.

Ertesi gün, yaralanan dört kişi serbest bırakılmış ve Gana Hükümetin'in talebi üzerine uçakla Accra'ya yollanmışlardı. Ancak, yaralı olmayan diğer iki öğrenci, dâvâları mahkeme huzuruna çıkıncaya kadar bir ay hapiste kaldılar ve mahkeme sonunda öğrencilerden bir tanesi bir sene, diğeride üç sene hapse mahkûm edildiler. Gana Hükümeti'nin tazyiki neticesinde bunlar da serbest bırakılarak memleketlerine yollandılar .

1962 Aralık ayında Bütün Afrika Öğrencileri Birliğini kurmak için ilk adımları attığımızda, bir takım gayelerimiz vardı. Polis himayesinin yokluğunda biz Afrikalı talebelerin haklarını korumaları için imkânlar ve yeterli olmayan hayat şartlarında değişiklikler istiyorduk.

Bir tüzük hazırladık ve felsefe talebesi olan Ganalı Tetteh Tawiah başkanlığında yedi üyeden müteşekkil bir komite seçtik. Çok geçmeden Eğitim Bakanı Tawiah'ı çağırtarak ona, Bulgaristan'ın "prensiplerine" aykırı olduğu için Birliği dağıtmak mecburiyetinde olduğunu bildirdi.

TARD EMRİ :

6 Şubat'ta Tawiah'a, Üniversite'den tard olduğu tebliğ edildi. Bir imtihana girmediği ve derslere olan devamsızlığı da buna sebep olarak gösterilmişti.

9 Şubat'ta Tawiah'a Bulgaristanı 12 saat içersinde terk etmesi emredildi. Bu emir haberi yayılınca 150 kadar Afrikalı öğrenci, yurdun önünde toplanarak Lenin Sokağı boyunca Başbakanlığa doğru yürümeğe başladık. Tawiah

hakkındaki kararın geri alınmasını ve Bütün Afrika Öğrencileri Birliği'nin (A.A.S.U.) Afrikalı talebeleri temsil eden bir organ olarak tanınmasını talep etmek niyetindeydik.

Mamafi, Başbakanlığa vardığımızda Başbakanı görmenin imkânsız olduğunu fakat ertesi hafta bizim temsilcilerimizi kabul edeceğini öğrendik. Hafta sonunda dâvâmızı Başbakana sunacak yedi talebe seçtik.

Pazartesi günü Başbakanlık dairesinde tam beş saat beklediğimiz halde hiç bir cevap alamadık.

O gün öğleden sonra Sofya Polis Komseri yurda gelerek bizim yaptığımız şekilde gösterilerin Bulgaristanda kanun dışı olduğunu bildirdi, (halbuki biz gayriresmî bir tarzda, hiç bir yazı taşımadan ve her hangi bir şarkı söylemeden birarada birkaç kilometre yürüyüş yapmıştık). Biz de Komsere, bunu sadece Başbakanla bir mülâkat elde etmek için yaptığımızı söyledik. Bunun üzerine Polis Komseri bize böyle bir mülâkat hazırlayacağını vaadetti.

Aynı gece saat 3'de yatmakta olduğumuz yurt 100 kadar polis tarafından abluka altına alındı. Bir talih eseri olarak Bulgar talebelerinden olan dostlarımız polisin liderlerimizi tevkif etmesi ihtimalinden bahsetmişlerdi. Bu yüzden icra komitesi üyelerinden beşi değişik odalarda yatıyorlardı ve Tawiah da emniyet saikiyle benim odamda saklanmaktaydı.

Ancak, Birliğin icra Komitesi üyelerinden olan Togo'lu Mr. Matthews benimkine bitişik olan odasını değiştirmemişti. Gece yarısı polis, odasının kilitli olan kapısını kırmaya başlayınca, duvarın yumruklanması ve Matthews'un yardım isteyen çığlıklariyle uyandım.

SİLAHLAR ÇEKİLDİ

Kapıyı açtığımda, dışardaki polis tabancasıyla beni tekrar odama girmem için zorladı. Derhal dönüp pencereye koştumsa da, polisin bahçeye yayıldığını gördüm. Matthews'a yardım için her hangi bir teşebbüste bulunursam veya diğerlerine haber verirsem Tawiah'ın emniyetini ve hattâ hayatını tehlikeye atacağımı fark ettim.

Polis Matthews'a hiç kimseyle konuşmamasını ve eşyalarını toplamasını söyledi, fakat onu zorla götürürlerken "Tevkif edildim ve gidiyorum, ama siz Afrika Birliği için dayanınız" diye haykırdı. Bu onu son defa dinleyişimiz oldu.

Onun feryadı diğer Afrikalıları da uyandırmıştı. O kadar çok kimse odasından dışarı fırlamıştı ki polis Matthews'u ve kendi odasında yatmak talihsizliğinde bulunan diğer icra komitesi üyesi Nijeryalı Daniel Orfah'ı tevkif etmiş olmayı kâfi gördü.

Ertesi sabah saat 8'de, Bulgaristan'ı terk etme kararımızın bir sembolü olarak her birimiz birer torbaya eşyalarımızı doldurup yanımıza alarak Eğitim Bakanlığına yürüyüş yapma hususunda anlaştık.

Orada, eğer iki kardeşimiz derhal ve kayıtsız şartsız olarak serbest bırakılmazsa bize çıkış vizesiyle Bulgaristan'dan tamamiyle ayrılmamız için uçak biletlerinin verilmesini talep edecektir. Saat 7.45 de ikiyüz kadarımız Lenin Sokağı boyunca yürüyüşe başladık. Üçbuçuk kilometrelik yolu hemen hemen tamamen katetmiştik ki 60 cip dolusu silâhlı polis arkamızdan yetişti.

Sivillerin de iştirakiyle polisler rastgele üzerimize saldırmaya başladılar. Erkekler arasında kız öğrencilerde dövülüyorlardı. Peace adındaki Togolu bir kızın ağzından ve

burnundan kan geliyordu; diğer birçok talebeler de ağır şekilde yaralanmışlardı. Polis bizi tevkif etmeğe başladı; bu sırada sivil casusların icra komitesinin diğer üyelerini bulup işaret etmeleri üzerine onlarıda beklemekte olan polis arabalarına doldurdular.

Bir sivil Bulgar'ın Tawiah'ı işaret etmesine rağmen birçok Afrikalı öğrenciler onu korumak için etrafını çevirdiler. Polis, ancak bu insan duvarını zorla yardıktan sonra onu alıp götürebildi.

Tevkif edillen talebelerden kırk - elli tanesi hücrelere konulmuştu, fakat sonradan bir evvelki gece yurda yapılan baskında tevkiften kendilerini kurtarmış olan beş icra komitesi üyesinden gayri diğerleri serbest bırakılmıştı.

ÇIKIŞ VİZELERİ :

Bundan sonra öğrenciler mevkuf bulunanların serbest bırakılmalarını sağlamak ve Bulgaristandaki bütün Afrikalı talebelerin çıkış vizeleriyle biletlerini temin etmek için geçici bir icra organı teşkil ettiler. (Bu Afrikalı öğrenciler içersinde memleketlerinden siyasi mülteci olarak burada bulunan Sudanlılar dahil değildi).

Hükümet bütün Afrikalı öğrencilere üç günlük çıkış vizesi vermeyi kabul etmiş; ançak, öğrencilerin burs şartlarından olan ve oradan ayrılmak istedikleri takdirde verilmesi icap eden biletleri temin etmeyi reddetmişti.

Ertesi gün, 14 Şubatta, bir grup Afrikalı öğrenci, bilet istemek için tekrar Eğitim Bakanlığına gitti. Hükümet buna cevaben, Bulgar profesör ve öğrencilerden müteşekkil bir hey'eti bize göndererek memleketlerinde kalmamızı talep etmiş ve şartların değişeceği vaadinde bulunmuştu.

Ama artık biz böyle vaadlere alışmıştık. Biletler elimi-

ze verilinceye kadar yurtta kalıp derslere girmemeye karar verdik. Resmî makamlar nihayet bu talebimize, eğer gitmek istiyorsak kendi hesabımıza geri dönebileceğimizi söylemekle cevap vermişlerdi.

BİLET MESELESİ

Hiçbirimizin ferden satın almasına imkân olmadığı için bu iş bir elle çalıp öbür elle ödeme meselesi oldu. İlk önce Habeşler ayrıldılar. Onları, Bulgaristan Sefirimiz Mr. Sarppong'un refakatinde biz Ganalılar takip ettik. Bizim arkamızdan da Nijerya, Mali ve Gine öğrencileri memleketi terk etti. Sudanlılar hariç, eğer Bulgaristan'da kalan Afrikalı öğrenciler varsa, bunun yegâne sebebi onların memleketi terketmek için bilet ücretini ödeyecek paralarının olmayışıdır.

Şimdi yüksek tahlisilimizi tamamlamak için yeni yerler ve yeni imkânlar aramak problemiyle karşı karşıya kalmış bulunuyoruz.

Bulgaristan'dan ayrıldığımızdan beri kendilerine dair hiç bir sarih haber alamadığımız yedi liderimizin mukadderatı da bizi endişelendiren başlıca meselelerden biridir. Bütün öğrenci teşekkülleri ve öğrenci haklarını savunma birlikleri, yegâne "suçları" Afrika birliğine çalışmak olan bu talebelerin derhal ve cezaya çarptırılmadan memleketten çıkmalarına müsaadet etmelerini Bulgar resmî makamlarından talep etme hususunda birleşmelidirler.

(*) Robert Kotey "Biz Afrikalılar Neden Vazgeçtik", 1963 Ankara, s. 1 - 8.

Robert Kotey: Bulgaristan'daki GANA'lı Öğrenciler Cemiyetinin başkanı idi.

Bulgaristan'da kendilerine ve diğer Afrikalılara yapılan Haysiyet kırıcı muameleleri protesto etmek maksadile Bulgaristan'dan ayrılan GANA'lı Öğrenciler Cemiyeti Başkanı, zenci bir öğrenci için Demir Perde gerisindeki hayatın içyüzünü açıklamaktadır.

GENEL DÜŞÜNCELER :
AFRİKA ÜNİVERSİTELERİ

Sovyetler Birliğinin ve Demirperde ülkelerinin Afrikalı öğrencileri Komünist Blok ve Sovyet Üniversitelerinde eğitime getirtmeleri Sovyetlerin noktai nazarından tam manasiyle tatminkâr olmamıştır. Bu öğrencilerin çoğu diğer öğrencilerle aralarında fark gözetilmesinden, ayrı muamele görmekten (renklerinden dolayı) yetersiz besin ve giyim yeteneklerinden şikâyetçidirler. Buna karşılık Sovyetler Birliğinde gördükleri eğitimden şikâyet edene hemen hemen hiç rastlanmamaktadır. Bu sebepten Sovyet Üniversitelerinde eğitime talip olan öğrenci sayısı azalmamakta, tersine, gün geçtikçe artmaktadır.

Burada şu hususa bilhassa işaret edelim : Yabancı öğrencilerin bulundukları memlekette hayatlarından genel olarak memnun oldukları nadiren görülür. ABD de okuyan pek çok öğrenci gayrı memnun ve hayal kırıklığına uğramış olarak memleketlerine dönerler. İklim, töre ,yiyecek ve ırk ayrımı problemleri- ister gerçek, ister öğrencinin tasavvurunda olsun - yalnızlık duygusu ve kendi memleketlerinde değişik ve çok kere yetersiz bir eğitim görmüş olmaları bu öğrencilerin kendilerini bulundukları toplumun dışında hissetmelerine sebep olmaktadır.

Andrew Richard Amar gibi Sovyetler Birliğine gitmeden yüksek öğrenim görmüş Afrikalı öğrenciler vardır. Fakat SSCB'deki Afrikalı öğrencilerin çoğu evvelce yüksek öğrenim yapmamışlardır. Genellikle bu öğrenciler çok şey beklemekte, bu sebepten SSCB de gördükleri muameleden

o nisbette hayal kırıklığına uğramaktadırlar. Sabırları tükenerek, kendi sahalarında derslere başlatılmadan evvel, ilerde kendi memleketlerinde hiç bir işe yaramıyacak bir dili öğrenmeğe mecbur tutulmaktan şikâyetçi olan öğrenciler işte bunlardır. Ayrıca Doğu ile Batının Afrikalı öğrencileri Üniversitelerine almak için yarışmaları da bir problem teşkil etmektedir. Bu şekilde kapışılan bazı öğrenciler bekledikleri şartları bulamadıkları zaman diğer tarafa geçme tehdidini silâh olarak kullanabilirler.

Afrikalılar ister Sovyet, ister İngiliz, ister Afrika Üniversitelerinde okusunlar, Afrika töre ve görüşlerini ele alan dersler bulmakta çok kere güçlük çekiyorlar. Kendilerini memleketlerinde hocalık etmeğe yahut çalışmağa hazırlayarak mükemmel fen dersleri bulabiliyorlar fakat bu ülkelerin fen adamlarına olduğu kadar, tahsilli diplomatlara, siyasi liderlere ve memurlara da şiddetle ihtiyaçları vardır.

Afrikalının, kendi ırkının karışık siyasi ve sosyal bünyesi hakkında hiç birşey öğrenmeden bakalorya alması olağandır. Nijerya kıyısındaki Kede kabilesinin ilginç ve kompleks teşkilât şebekesi bir adamın sahip olduğu kayık sayısına göre gelir vergisi hesaplar; Tallensi kabilesindeki toprağa saygı, kendilerini otokrasiye karşı koruyan kontrol ve denge unsurları, iyi bir hükümet idaresini temine yardım eder; Yoruba ticaretinin ekonomik kuralları; İbo kabilesinin mülkiyet ve veraset kanunları; Bemba kabilesinin vakur ve yüksek seviyeli adalet usulleri; Mende kabilesinde uygulanan teferruatlı ve muğlak eğitim sistemi; bütün bunlar sadece ilgi çekici malûmat olmakla kalmayıp, bir gün memur yahut öğretmen olacak Afrikalı aydın için edinilmesi elzem bilgi dallarıdır; çünki bu kişiler halkı eski Afrikadan yeni Afrikaya götürmenin ağır ve önemli sorumluluğunu taşımaktadırlarlar.

Afrika Üniversiteleri bu konuları işleyecek bilgiyle mücehhez değildir. Afrikalılar kendi memleketlerindeki üniversiteleri geliştirmeği tercih etmektedirler. İmkân olduğu takdirde öğrencinin gerek eğitim, gerekse tatmin olması bakımından kendi memleketindeki üniversitelerde okuması için burs verilmesinin daha olumlu sonuçlar verdiği kabul edilmektedir. Uzun vadeli düşünüldüğünde bu yolda harcanan paranın Afrika milletleri için çok daha yararlı olduğu kabul edilmektedir.

Afrika Üniversiteleri sayılıdır. Bir cetvele göre Afrika kıtasındaki Üniversite sayısı 1960 yılında 46 idi. Bu sayıya Üniversite seviyesinde ders veren muhaberat okulları da dahildir. Güney Afrikadaki 15 üniversiteden 7 si 1959 dan beri yalnızca Avrupalı öğrenci kabul etmektedir. 5 tanesi de yalnızca Avrupalı olmayan öğrencileri kabul etmektedir. Afrika ülkelerinden ancak 20 tanesinin Üniversitesi vardır ve bunların çoğu sadece birer üniversiteye sahiptir. Bu üniversitelerin bir çok eski ve seviyelidir. Fas'daki Qaraouine Üniversitesi 859 da, Mısırdaki al-Azhar Üniversitesi 970 de, Cezayir Üniversitesi 1879 da, Kahire Üniversitesi 1908'de, Kahire Amerikan Üniversitesi 1919 da, Cape Town Üniversitesi 1918 de, Natal Üniversitesi 1909 da, Stellenbosch Üniversitesi 1916 da açılmıştır. Buna karşılık 46 Üniversitenin en azından 29 tanesi Yüksek okul statüsüne 1950 de ve daha sonra erişmişlerdir.

Ayrıca, 18 Ocak 1963 de neşredilen bir rapora göre Afrika Üniversiteleri halihazır öğrenci mevcudunu, 1980 yılından evvel, 31.000 den 274.000 e çıkarmak umudundadırlar. Bu rapor Eylül 1962 tarihinde Malagasy Cumhuriyetinde Tanarine'de UNESCO tarafından yüksek öğrenim konusunda tertiplenen Afrika Konferansı müzakerelerine dayanılarak hazırlanmıştır. Konferansta mevcut Afrika Üniversitelerini fen adamı ve teknisyen yetiştirecek ve Af-

rika kültürünü geliştirecek şekilde genişletmek lüzumu üzerinde ısrarla durulmuştur. Bu konferansta 41 Afrika ülkesinin temsilcisi katılmıştır. Bunlardan 19'u Afrika Üniversitelerinin başındaki kişilerdi. UNESCO'nun Genel Müdür Yardımcısı Dr. Malcolm Adiseshiah, konferansın en önemli amacının 22 - 24 yaş grubundaki öğrenci kaydının yüzde 1.5 oranında arttırılması olduğunu belirtmiştir. Bu yüzde dünyanın diğer ülkelerine kıyasla çok düşüktür.

Dr. Adiseshiah Afrika Üniversitelerindeki öğretmenlerin ancak yüzde 10'unun Afrikalı olduğunu söylemiştir. Önümüzdeki 20 yılda 14,000 Afrikalı mezunun öğretmen olması zarureti vardır. Dr. Adiseshiah'ın tahmine göre bu açığı kapatmak için önümüzdeki on yılda yabancı memleketlerden 7000 öğretmen getirtilmesi gerekecektir. Dr. Adiseshiah Konferansın önem taşıyan bir kararının da Afrikada yüksek öğrenim müesseselerinin sayısını 32 olarak sınırlandırmak ve eldeki bütün mali ve eğitim imkânlarıyla bu müesseselerin üzerine eğilmek olduğunu da ilâve etmiştir. Halihazır 12 tıp ve 8 veteriner fakülteleri üzerinde bilhassa durulacaktır.

Bu genişleme ile dahi Afrikalılar dışarda öğrenim bursu aramak zorunda kalacaklardır. Yetişkin öğrenci sayısı, Afrika Üniversitesinin alabileceği öğrenci sayısının üzerindedir ve bu alanda gerçekleştirmeği umud ettikleri devrim yetişkin öğrenci sayısını eldeki mevcut öğrenim imkânlarının çok üzerine çıkaracaktır.

27 Mart 1964 de **New York Times** şu haberi yayınlamıştır: Sovyet Hükümeti bir gün evvel "Sovyet Konukseverliği"ni istismar edecek yabancı öğrencileri sınır dışı edeceğini ve Sovyet kanunlarını çiğneyen öğrencileri dava edeceğini ikaz mahiyetinde açıklamıştır. Bu ihtar Sovyet Yüksek Eğitim Bakanı Vyacheslev Yelutin tarafından neş-

redilen bir kararnamede görülmektedir. Bu kararname, bütün üniversite makamlarına SSCB deki bütün yabancı öğrencilere, vazedilen kanun karşısında sınır dışı edilme ya da mahkemeye verilme durumunda olduklarının bildirilmesi hususunda talimat vermekteydi. Bundan Sovyetler Birliğinin yabancı öğrenci programını daraltma niyetinde olduğu anlamı çıkarılabilir. Muhakkak olan SSCB nin bundan böyle yabancı öğrencileri sıkı bir nezaret altında bulunduracağıdlır. Ne var ki, dış memleketlerde şartlar ne olursa olsun, Afrikalı öğrenciler yüksek öğrenimin verdiği muhtelif avantajlara sahip olmak istediklerinden gerek Doğu, gerekse Batı Üniversitelerine baş vurmağa devam edeceklerdir.

Buraya kadar olan kısımlardan anlaşıldığına göre Sovyetler'in pedogojilerinde belli bir değişme göze çarpmaktadır. KUTV, KUNMZ, Sen-Yat-Sen ve Lenin okullarında olduğu gibi artık yalnız militant, sabotör, hatta casus yetiştirmekten vaz geçilmiştir. Militantlar, Sabotör ve casuslar ustalıkla normal öğretim branşlarından seçilmektedir.

Lumumba Üniversitesinin amacının Afrika, Güney Amerika, Asya, Orta Doğu ülkeleri olduğu anlaşılmaktadır. Türkiyeye, son zamanlara kadar 16 kişilik bir kontenjan tanınması, bu nisbet dolayısiyle Türkiyenin yüksek öğrenim meselesini bir hal yoluna koyduğuna delildir.

Ayrıca Sovyetlerin Sosyalizm konusunda Türk aydınlarına öğreteceği fazla bir şey de kalmamıştır. Türkiye için 1923 — 1938 dönemleri Sovyetlere göre kapanmış, 1944 ten günümüze yeni bir dönem başlamıştır. Bu noktai nazar bir dereceye kadar haklıdır. Nitekim 5 — 6 öğrenciye Sovyetlerin Moskova'da itibar etmeyip onları casusluk yönünde kanalize etmek istemeleri bu yeni noktai nazarla açıklanabilir.

O halde Anadolu Altuğ'un bize anlattıklarına geçebiliriz.

DÖRDÜNCÜ KISIM

PATRİCE LUMUMBA ÜNİVERSİTESİNDE DÖRT YIL OKUDUKTAN SONRA TÜRKİYEYE DÖNEN ANADOLU ALTUĞ İLE İKİ MÜLÂKAT:

Birinci Mülâkat: (20 Kasım 1966)

"1939 yılında Diyarbakır'da doğdum. İlk Okulu Diyarbakır "Ziya Gökalp" okulunda, Orta birinci sınıfı da Diyarbakır lisesinde okudum. 1952 yılında da İstanbula göç ettik. Bu yıllarda okuma hevesim başladı. Akranlarım gibi, resimli romanlar, yahut da iç bayıltan aşk romanları deşil, klâsikleri, romantikleri, yani ciddi yazarların eserlerini okuyordum. Ortaokul üçüncü sınıfına geldiğim zaman sosyal meselelerle ilgilenmeğe başladım. Bu arada muntazaman Moskova, Budapeşte, Sofya Radyolarının Türkçe yayınlarını dikkatle ilgiyle izliyordum. Bu radyolar, yeni kurulmuş bulunan sosyalist toplumlarda sınıf farklarının kalktığını, her insanın emeğinin karşılığını aldığını, XX. Yüzyılın bütün imkânlarından herkesin yararlandığını söylüyor; kendi ülkelerinin işçileri ile yaptıkları radyo röportajlarında da, söylediklerinin doğruluğunu (!) ispat (!) ediyorlardı. Radyoları dinlemeğe başladığım sıralar, İstanbulda "Fıstık Ağacı Orta Okulu"nda okuyordum. Radyolar ben de, sosyalist ülkeleri görmek, sosyalizmin uygulanış şeklini bizzat müşahade etmek ihtirasını uyandırdı "Haydarpaşa Lisesi"nin birinci sınıfında iken, devamlı bir "Akis" Dergisi okuyucusu idim. Bu sıralarda kendi kendime Türkiyede İşçi sınıfının sorunları ile ilgilen-

meğe ve bu sorunları incelemeğe başladım. Toplumsal hayatımızdaki "sınıf farkları"nı tetkike başladım. Umutsuzluğa kapıldım, fakat, bunun kapitalist sistemin tabii bir sonucu olduğu fikrinde karar kıldım. Bu farkların giderilmesi kapitalist sistemin yıkılmasına bağlıydı. Bu da bir "halk hareketi"nin sağlayacağı sosyalist bir devrimle mümkün olacaktı. Ve bu sonucu kaçınılmaz görüyor, onun için sosyalist Devrimlerini yapmış ülkelerde, sosyalizmin nasıl uygulandığını öğrenmek istiyordum. Sovyetler Birliği bu bakımdan benim için idealdi. Oralara gidip, sosyalist doktrini öğrenmeli ve sosyalizmin nasıl uygulandığı konusunda bir fikre sahip olmalıydım.

Ailece Haydarpaşadan Aksaraya naklettik. Ben de okulumu değiştirdim ve "Pertevniyal Lisesi"ne kaydolundum. Artık lise ikinci sınıfa geçmiştim. 27 Mayıs Devriminden sonra geniş bir hürriyetler sistemi uygulanmaya başlamış, Türk Hükümetinin Sovyetlerle münasebetleri düzelme yoluna girmişti. Sovyetlerin İstanbul Konsolosluğunun kapısındaki vitrinleri alâka ile seyrediyordum. O sıralar, Konsoloslukta filmler de gösteriliyordu. Film gösterileri ayda bir veya iki defa idi. İlk olarak 1961 yılında Sovyetlerin İstanbul Konsolosluğuna film seyretmeğe gittim. Hemen hemen ayni tarihlerde de, Moskova Radyosunun yayımlarından -Türkçe yayımlarından- "Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesi"nin açıldığını duydum. Konsoloslukla münasebetlerim yalnız film seyretmekten ibaret değildi. Kendisi ile yakınlık kurduğum, Konsolosluğun İstanbul Kültür Ateşesi Yusuf Alimbeg'ten okumak için kitaplar alıyor ve okuduktan sonra iade ediyordum. Yusuf Alimbeg, bir Azerî Türkü idi, kırk yaşlarında vardı. Kır saçlıydı. Karısı ise Ermeni idi. Lise son sınıfa geçtiğim sıralarda Yusuf Alimbeg'e "Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesi"nde okuyup okuyamıyacağımı sordum. Alimbeg bana, bundan

Türk Hükümetinin haberi olmaması lâzım geldiğini, zira arada bir anlaşma bulunmadığını söyledi. Ben Pasaport alarak, herhangi bir Avrupa memleketine gidebilir, oradaki Sovyet Sefaretine müracaatla, Moskovaya gönderilebilirdim. Hemen teşebbüse geçebilirdim. Alimbeg ile Konsolosluktaki özel bir odada bana gösterdiği belgeleri doldurdum. Bu belgelere "anket" ismi vermişlerdi. Tasarladığımız plâna göre ilk önce Münih'e gidecektim. Kendi paramla -360,— TL. vererek- tren bileti aldım. Gene kendi paramla 800 DM karşılığı döviz parası ödeyerek, 80 mark ile 720 DM lık traveller çeki elde ettim. Kız kardeşim Gültekin Altuğ'da ayni şekilde heraket etmişti. Yani bizler yol paramızı ve çıkış dövizlerimizin bedelini kendimiz ödemiştik. Halbuki sonradan öğrendik ki, diğer öğrencilere bu paraları Ruslar temin ediyorlarmış. Çok tedbirli idim. İdealim Moskovaya gitmek ve "Patrice Lumumba Dostluk Üniversitesi"nde okumaktı. Bu sebepten hiç bir solcu teşekkülle polisçe tespit edilmemek için temas kurmamıştım.

1962 yılında Münih'e hareket ettim. Münihten Frankfurt'a geçtim. Frankfurt Sovyet Konsolosluğundan verilen talimata göre Bonn Büyükelçiliğinden vize almak lázımdı. Bonn'daki Sovyet Büyük Elçiliğine uğrayarak müracaatımı yaptım. Sefarette Türkçe bilen olmadığı için, lisede öğrendiğim aç buçuk İngilizcemle konuştum. Elimde Lumumba Üniversitesinden bir davetiye olmadığı için bana vize vermediler. Kızkardeşimin davetiyesi gelmişti. Bunun üzerine kız kardeşimle birlikte ilkin Batı Berlin'e oradan da Doğu Berlin'e geçtik. Sovyet Sefaretinden aldığım cevap Bonn sefaretinden aldığım cevaptan farklı değildi. Kız kardeşimi Doğu Berlinden Moskovaya yolcu ettim, ben de Batı Berline döndüm. Bir hayli şaşırmıştım. Param da tükenmek üzere idi. Aklıma, tarafsız bir memleket olan Avusturyaya geçmek ve Viyana'da Sovyet Konsolosluğuna

müracaat etmek geldi. Viyanaya döndüm. Müracaatımı yaptım. Sefaret Lumumba Üniversitesine telgraf çekti. 10 gün bekledim, bir cevap gelmedi. İkinci bir telgraf çektiler. Üniversite verdiği cevapta, hakkımda bilgi sahibi olmadığını ve benim orada okumam için herhangi bir müracaatın ve teklifin bulunmadığını bildirdi. Artık durum belirmişti. Aklıma son gelen fikir, sosyalist ülkelerden birine geçmek, müracaatımı oradan yapmaktı. Bulgaristana döndüm ve Sofya'da trenden iner inmez Polise başvurarak durumumu anlattım. Bana bir otel gösterdiler. Ertesi günü beni ziyarete, güzel Türkçe konuşan bir Milis geldi. Ona da durumumu ve isteğimi bir kere daha tekrar ettim. "Peki, olur" cevabını verdi. Bir dilekçe vermemi ve Sofya'da zorla değil kendi isteğimle kaldığımı bildirmemi istedi. Dediğini yaptım, istediği belgeyi Milis'e verdim.

Otel, Sofya İstasyonunun yanında idi. Tam karşısında da bir karakol vardı. Otel müşterileri arasında birçok Bulgaristan Türkü bulunuyordu. Tam kırkdört gün Bulgar Polisi tarafından göz hapsine alındım. Bulgar Milis bazı sorular sormaya başladı. Meselâ bunlardan biri: Bulgaristanda bir tanıdığım olup olmadığına dairdi. Hayır cevabını verdim. Milis hergün benim yiyeceğimi getiriyordu. Milis, bir gün gene ziyaretime geldi ,ve Oteldeki Bulgaristan Türklerinin odama ziyaretime geldiklerini söyledi. Geldiler, konuştuk dedim. Polis, Bulgaristan Türklerine benim zorla alıkonduğumu yaymıştı. Ben se onlara, zorla değil, burada kendi isteğimle kaldığım cevabını verdiğimi Milise anlattım.

Milis son gelişinde bana 50 leva verdi (300 TL. kadar bir para). Bir kaç günlüğüne Sofyadan ayrılacağını ve tekrar döneceğini bildirdi. Yemeğe restorana gitmiyordum. İstasyona giderek, karnımı doyuruyordum. Aradan dört - beş gün geçti Milis görünmedi. Otel paramı da bana verilen Le-

va'lardan ödemeğe başladım. Cebimde 7 Leva kalmıştı. Bir gün aç kaldım. Anladığım şuydu ki, Bulgar polisi beni parasız bırakarak her hangi bir kimseyle temasımı tespit etmek istiyordu. Param suyunu çekmişti. Otelci, oteli terketmemi söyledi. Otelden çıktım. Yolda bir Bulgar Türkünü buldum. Bulgaristanda Türkleri kılıklarındaki sefaletten tanımak kolayllıkla mümkündür. Bulgar Türküne beni Milis Merkezine götürmesini rica ettim. Soydaşım beni Milis Merkezi'ne götürdü. Tanımadığım yeni bir Milisle karşılaştım. Durumunu tekrar ettikten sonra Otelden çıkarıldığımı söyledim. Tekrar Otele gitmemi ve benimle temas eden Milis'in beni gelip göreceğini söyledi. Otele geldim. Nitekim kısa bir süre sonra, benimle ilgilenen Milis geldi, bana yiyecek getirdi. Memnundu. Zira benim, şüphe çekecek bir temasımı tesbit edememişlerdir. Milis, ertesi günü geleceğini bildirerek gitti ve giderken Bulgaristanda kalıp kalamıyacağım hususunda bana cevap getireceğini bildirdi. Ertesi günü geldi, Bulgaristanda kalabilecektim.

44 Leva Bursla, Bulgarca öğrenmek için Sofya Üniversitesine kabul edildim. 6 ay kadar Sofyada kaldım ve Bulgarcayı öğrendim. Ve bu arada pek çok Bulgar Türkü ile temas ettim. İlk müşahadelerim şuydu: Bulgaristanda göze batan sınıf farklarının yanında,Türklere daima ikinci sınıf insan muamelesi yapıyorlardı. Bâriz politikaları, Türkleri asimile etmek, Bulgarlaştırmaktı. Bu arada Sofya Üniversitesinde "Ekonomi Politik" Dersleri veren **Halis Okan** ile de tanıştım. Türkiyeden 15 yıl önce kaçtığını söylüyordu. Kaçış tarihi 1947 yıllarına tesadüf ediyor. Halis Okan Erzincanlı idi. Liseyi Türkiyede bitirmişti. Orta boyluydu; saçları dökülmüştü. Bir kız çocuğu vardı ve tek odalı bir evde oturuyordu. Halis Okan, 1962 sonları ile 1963 başlarında Türkiye Komünist Partisi'ne alınması için müracaat etmişti. Bu arada Halis Okan'ın kendisi gibi Erzincanlı

olan arkadaşı Rauf Osman Alperle de tanıştım. Rauf Osman Alper, Sofya Radyosunda Türkçe spikerliği yapmaktaydı. Halis Okan'ın diğer 11 arkadaşı ve bunların yanında Tuğrul Deliormanı da tanıdım. Rauf Osman Alper 35 yaşlarında kadar vardı. Tuğrul Deliormanın maddi durumu iyi idi ve bir Apartman katında oturuyordu. Benim, Bulgaristanda gördüklerimle, ideallerim bir hayli sarsılmıştı. Derin hayal kırıklığına uğramıştım.

Bu sıralarda Sofya'da bir olay cereyan etti. Halis Okan ve diğer siyasi mülteciler bir gazete çıkarmağa karar verdiler. Tuğrul Deliorman bu gazetenin editörlüğünü üzerine alacaktı. Ama aralarında anlaşmazlık başgösterdi. Zaten her toplantılarında birbirlerini yiyorlar, birbirlerini itham ile Bulgar polisine jurnal etmekte yarış ediyorlardı. Halis Okan 1962 sonlarında Bulgar Vatandaşlığına geçmeğe çalışıyor ve Moskovaya tahsile gitmek istiyordu. Benim Moskovada bulunduğum sürece Halis Okan Moskovaya gelemedi. Gazete çıkarma konusundaki tartışmalar, çıkan gazetenin, Doğu Almanyadan Batıya geçirilmesi meselesinden koptu. Hiçbiri rizikoyu göze alamıyor, daha doğrusu tehlikeli işlere girmek istemiyorlardı.

Halis Okan'ın Bulgaristanda "Türkiyede Emperyalizm" isimli küçük bir broşürü basılmıştı. Halis Okan, benim Moskova'ya Lumumba Üniversitesine gideceğimi öğrenince, orada kendisine yardımım dokunur umudu ile bana yanaştı. Bir gün beni evine de davet etti. Ve kendisine Moskovaya gidersem yardımım dokunup dokunamıyacağını sordu.

Daha Bulgaristanda ideallerimin yıkıldığını, hayal kırıklığına uğradığımı söylemiştim. Gördüğüm bazı aksaklıkları dile getirdiğim zaman aldığım cevap şu oluyordu:

— Bulgaristanda sosyalizm henüz 17 yıllıktır. Elbette

bazı aksaklıklar olacaktır. Sosyalizmin kurulduğu asıl cennet Sovyetlerdir!

Beni oldukça düşündüren ve ideallerimi sarsan bir başka olaydan burada bahsetmek isterim:

Bulgaristanda fiatlar artmış, İşçi yevmiyeleri, memur ücretleri ise sabit kalmıştı. Bulgar gazeteleri ve Sofya Radyosu fiat yükselmelerini halka "fiatların iyileşmesi, iktisadi durumun düzelmesi"şeklinde takdim ediyordu. Birgün, Sofya Radyosunun Türkçe spikeri Rauf Osman'a şöyle bir sual sordum:

— Türkiyede fiatlar yükselirse, bunun adı kötüye gidiş ve zam olur. Oysa burada ayni olayın adı "Fiatların iyileşmesi, iktisadi durumun düzelmesi" oluyor. Bu nasıl iştir?

Rauf Osman Alper, bana, kendisinin eline verilen metni okumakla görevlendirildiğini söylemekte yetindi.

Sofya Radyolarının yayımlarını dinlerseniz, insanlar arasındaki "Milliyet" farklarının kapitalizmin sonucu olduğunu, sosyalizmde bunun kendiliğinden kalkacağını öğrenirsiniz. Halbuki tatbikat bunun tam tersidir. Türklere her vesile ile kötü muamele edilmekte, onlara "Çingene" denmektedir.

Bulgar halkı da mustariptir. Güvensizdirler. Daima ihbar edilmek korkusu altında yaşamaktadırlar. Bir Bulgarla ilk konuşmanızda size papağan gibi, öğretilenleri söylerler. Ama biraz samimi olursanız ve üzerlerinde itimat uyandırırsanız, hemen dert yanmağa başlarlar.

Türk okulları peyderpey kapatılmaktadır. Kültür hareketleri kitaplar ve dergiler tarafından idare edilmektedir. Türk okullarının kapatılış gerekçesi, Türklerin Bulgarcayı

daha iyi konuştukları iddiasıdır. Ama Romenler, Bulgarca tedrisat yapan bir okul açtıkları zaman, Bulgarlar tarafından hararetle tebrik edilmişlerdir. Bilindiği gibi Romanyada Bulgarca değil, romen dili konuşulur ve halkın hiç biri Bulgarca konuşmayı bilmediği gibi, bulgarca konuşmayı da arzu etmez. Bulgarlaştırma, Bulgar Komünist Partisinin başlıca programıdır. Sureta Türkçe olarak yayımlanan "YENİ IŞIK" gazetesinde, gerek makaleler içinde, gerekse Derginin gününü, ayını gösteren yazılar Bulgarcadır. Meselâ makaleki Yazan diye yazmanlar da: "Pisatil" diye yazarlar. Birgün Üniversitede Türkçe yayın işi ile uğraşan bir arkadaşıma sordum:

— Niye "Yazar" kelimesi yerine "Pisatil" yazıyorsunuz?

Bana güvendiği için açık açık şöyle dedi :

— "Pisatil" kelimesi yerine "Yazan" demek hürriyetim yoktur. Emir öyle verildi. Eğer bu emri dinlemez de, kendiliğimden "Yazan" şeklinde yazarsam, toplama kamplarına gönderilirim.

Halis Okan'dan birkaç kelimeyle daha bahsetmek isterim. Kendisi Bulgar Komünist Partisinin kuklasıdır. Onlardan aldığı direktiflere göre hareket eder, aramıza sokulur, konuşur. Sonra sonuçları Partiye ve Siyasî polise rapor eder. Seçimler sırasında Bulgar Komünist Partisi adına seyahata çıkar, harcırah alır ve Türkler arasında komünist propagandası yapar.

Bulgaristanda çok geçerli olan, ve Bulgaristanın bir Sovyet uydusu olduğunu bilriren bir hikâyeyi anlatmak isterim.

Hruşçov birgün rüya görür. Sabah kalkar kalkmaz, yardımcılarına bir uçak hazırlamasını, peyklerinin üzerin-

den uçacağını söyler. Hikaye bu ya, yanına Molotov'u da alır. Havalanırlar. Bir yerden geçerlerken, aşağıdan müthiş uğultular gelir, Molotov;

— Dışarı bak da nerede olduğumuzu anlayalım, der.

Hruşçov, uçaktan başını uzatarak bakar, kafasına bir taş gelir ve karar verir:

— Burası Polonyadır!

Bir süre daha uçarlar. Molotov:

— Bak bakalım neredeyiz? der.

Hruşçov kafasını uçaktan uzatır. Bu sefer başına bir sopa gelir:

— Burası Macaristandır, der.

Yollarına devam ederler. Bir yere gelirler ki, aşağıdan:

— Yaşşa! Hurraaaa! sesleri duyulur.

Molotov:

— Neredeyiz, bak bakalım? diye sorar.

Hruşçovun cevabı şudur:

— Bakmaya lüzum yok, burası Bulgaristandır!

MOSKOVAYA GİDİŞ :

Kızkardeşim Moskovadaydı. Sofyadan kendisine mektup yazdım. Dostluk Üniversitesine dilekçe gönderdim. Mayıs 1962 sonunda davetiye geldi. Sofyadaki Sovyet Elçiliğine müracaat ettim. Sefaret, Ağustosun 6 sı için Uçak bileti temin etti. Bu tarihi gayet iyi biliyorum, çünkü, 5 Ağustos gecesi bir restoranda Afrikalı öğrenciler bir Bulgarı feci şekilde dövmüşler ve yaralamışlardı.

7 Ağustos akşamı Moskovaya indim. Telgraf çekmedi-

ğim için karşılayanım olmadı. Elimde zaten adres vardı. Taksi ile Lumumba üniversitesine gittim. Oradan Sovyet talebesi ve vatandaşı bir Türkün refakatinde öğrenci yurduna geldim. Bir oda verdiler. Burada dört kişi kalıyorduk. Gelişimin ikinci günü Üniversiteden, Arapça, İngilizce, Fransızca, Rusça, Türkçe ve Ermenice bildiğini sonradan öğrendiğim Aram Bayramyan isminde biri ziyaretime geldi. Birlikte Üniversiteye gittik, kaydım yapıldı ve kimya, fizik, matematikten imtihana girdim. İmtihanda tercümeyi Türkçeden Rusçaya olmak üzere Aram Bayramyan yaptı. Daha sonra sağlık muayenesinden geçirildim. 1 Eylülde derslerin başlanacağı söylendi. Rusça öğrenmek için 6 kişilik bir gurupla kurslara devama başladık. Kursta benden başka, İbrahim Derman, Lübnanlı bir kız, Tunuslu üç erkek ve Afrikalı -Nigeria'lı- bir erkek bulunuyordu. Rusça öğretmenimiz bir kadındı. Azerî lehçesi ile Türkçe konuşabiliyordu. Rus dilini, Lenin'in eserlerinden, SSCB Parti tarihinden öğrenmeye başladık. Konversasyon saatlarında Sovyetlerde durum, Sovyet sisteminin iyi tarafları, Sovyetlerin bugünkü ileri duruma gelmesinin nelere borçlu olduğunu müzakere ediyorduk. Bu derslerin bir amacı da öğrencilerin eyilimlerinin kontrolü idi. Ben bu saatlarda, genellikle materyallerin ihtiyacı karşılamamasını tenkid ediyordum. Moskovadaki kuyrukları soruyordum. Kendi diyalektikleri içinde cevaplar veriyordu öğretmen. Biz diyorlardı ağır sanayie önem veriyoruz. Aksaklıkların çoğunu Staline yüklemek moda idi. Tabii sonra da Kruşçov iktidardan düşünce aksaklıkların sorumluluğunu Stalin ile paylaşmaya başladı.

Fikri durumumuz Rusça öğretmeni tarafından tespit ediliyor ve Üniversite makamlarına rapor ediliyordu. Kıdemli hocaların tertip ettiği seminerler de durumumuzu tesbit etmeğe yarayan yollardan biri idi. Öte yandan Kom-

somol Gençlik teşkilâtı üyelerinin de sıkı kontrolü altında idik. Sık sık kompozisyon görevleri verirlerdi Rusça Derslerinde.

Hakkımızda verilen raporlar Üniversitenin rektör yardımcısında toplanıyordu. İlkleri bu yardımcı Albay Yerzin idi. Sonra onun yerine Galubey geldi. Bunlar GRU veya KGB teşkilâtları mensupları idi.

Ailem bana Türkiyeden "Cumhuriyet" gazetesini gönderiyordu. Yüksek Ütügen'e de "Akşam" gazetesi ile "Yön" Dergisi gönderiyorlardı. O sıralar "Cumhuriyet"te yayımlanmakta olan "Oleg Pankovsky" nin hatıralarından da Üniversite idaresinin GRU teşkilâtı yönetiminde olduğunu öğrenerek kanaatlarımızı teyid ettik.

Yabancı talebelerin nisbî bir hürriyeti vardı. Onlara memleketlerinden gazete gelmesine müsaade ediyorlardı.
Üniversite idaresi öğrencileri üç gruba ayırıyordu:

1) Casus yetiştirmek için seçtikleri öğrenciler. Bunların imtiyazları bizimkinden fazla idi. Kendileri müstakil oda veriyorlar, bursları artıyordu. Kız arkadaş konusunda sıkıntıları yoktu. Ruslarla serbestçe arkadaşlık yapıyorlardı. Derslere girmeseler bile, normal süre içinde Üniversiteyi bitirmiş sayılıyorlardı.

2) Komünist Militant'ı olarak seçilen öğrenciler. Bunların da imtiyazları birinci kategoride olanlara yakındı.

3) Ne parti militant'ı ne de casus olmak istemeyen, sadece öğretim yapmak isteyen öğrenciler.

İkinci guruba dahil öğrenciler, delege olarak toplantı ve mitinglere seçiliyorlar, beynelmilel öğrenci faaliyetlerine katılıyorlardı. Bu gurup da uzun süre imtihanlara girmiyebilirlerdi. Bursları teknik sebeblerle kesilecek olsa bile hemen iade ediliyordu.

Öyle zannediyorum ki, o sıralarda Moskovada bulunan Türk öğrencilerden İbrahim Derman ile "x" casusluk kategorisi içine alındılar.

Beni de bu guruba dahil etmek için çok uğraştılar. Aram Bayramyan 1963 - 1964 yıllarında benden mütemadiyen arkadaşlarım için rapor istiyordu. Her seferinde red ettim. vaktim olmadığını söyledim. Tabii ki Rus istihbaratına benim hakkımda iyi raporlar gitmiyordu.

11 Mart 1966 Cuma günü, Moskova Radyosunun Türkçe Spikeri olan Mustafa İhsan (Mustafayev) Yüksek Ütügeni ziyarete geldi. Türkçe - Rusça lugât yazmak istediğini söyliyerek bir takım karteteksler vermiş kendisine. Konuşma arasında Yüksel'e bazı Türk talebelerinin geldiğini işittiğini söylemiş. Sonra birlikte bir restorana gitmişler, içki içmişler. Mustafa İhsan Tüberküloz imiş. Yüksel, benden gayri başka bir Türkün Lumumba'da olduğunu bilmiyor. Çünkü gerek kızkardeşim, gerekse Necil Kuntaf Türkiyeye dönmüşler, İbrahim Derman da Türkiyeye dönmek üzere Moskovadan ayrılmış, Batı Almanyaya geçmişti. Mustafa İhsan beni bilmediğini ve tanımadığını söylemişse de, biraz sonra hakkımda iyi düşünülmediğini ihsas etmiş. Yüksek Ütügen ise leyhimde konuşmuş. Bunun üzerine Mustafa İhsan tatmin olunmuş görünerek, Yüksel'e bana kendisi ile temasından bahsedebileceğini söylemiş. Ayrıca ihtiyaçlarımızı kendisine bildirmemizi istemiş. Öte yandan Mustafa İhsan Baytar Salih Hacıoğlundan bir vakitler Anadolu Türkçesini öğrendiğini de Yüksele anlatmıştı. Yüksel bana bütün bunları hikâyet etti. 3 gün sonra Mustafa tekrar gelerek, Yükseli bir restorana davet etti. Ve yolda ona artık kendisine ayrı, müstakil bir oda verilmesi lâzım geldiğini ifade etmiş. Gene bir restorana gidip içmişler. Bu ikinci temastan sonra Mustafa İhsan bir daha gelmedi. Onun yerine Boris Yaşinka isimli bir Rus gelerek ilkin Yüksel ile,

sonra benimle temasa geçti. Mustafa İhsan ev adresi ve telefon numarasını Yüksel'e verdiği halde bir daha hiç görünmedi. Sözde lûgat hazırlamamız için verilmiş karteteksler de elimizde kaldı. Boris Yaşinka da kendi ifadesine göre Moskova Radyosunda çalışıyor ve derdini anlatacak kadar Türkçe biliyordu. O da, bize ayrı oda verilmesi lâzım geldiğini, kendilerine sadakatle bağlı olursak, Lumumbadan sonra Londra'da doktora yapabileceğimizi bildiriyordu. Bizim Boris Laşinka ile temasa geçmemizden sonra Moskova Devlet Üniversitesinde okuyan Güner Durmay'a müstakil bir oda verildi. Yaşinka'nın bana oda bulma tekliflerini okula uzaklık gerekçesi ile red ediyordum.

Yaşınka ile konuşmalarında sosyalist ihtilâllerden falan bahsederken, bilâhare beni satın almak, ajan yapmak için tekliflere başladı, diyordu Güner Durmay. Genellikle Ruslar ajan olarak görevlendirilenleri, sureta burslarını kesip okuldan kovuyorlardı. Sonra sefaretle (Türk Sefareti ile) temaslarını sıklaştırıyorlar ve oradan haber sızdırıyorlardı. Bilâhare de görevle Moskovadan dışarı çıkarıyorlardı. İbrahim Dermanın Batı Almanyaya gönderilmesinde olduğu gibi.

İBRAHİM DERMAN :

1962 - 1963 ders yılının 26 Ağustosunda Moskovaya geldi. İstanbul Hukuk Fakültesi birinci sınıfından ayrılmıştı. Sovyetlerin İstanbul Konsolosluğunun kendisine ödediği 2800 Türk lirasını alarak turist olarak yurt dışına çıktı. Ve Viyana üzerinden Moskovaya geldi.

İbrahim Derman daha ilk konuşmalarında şikâyete başlamıştı:

— Beni aldattılar diyordu. Devlet Üniversitesinin fo-

toğrafını bana "Lumumba Dostluk Üniversitesi" diye gösterdiler.

İbrahim Derman gelişinden bir süre sonra Moskovadaki Kürtlerle temasa başladı. Annesi Türk olan, Müzgin Abdülkerim isimli Kürtçü ile tanıştı, ilgi kurdu. Müzginin babası da Kürtçü imiş ve Şapka Devrimi sırasında ailece Suriyeye geçmişler. Derman ve öteki Kürtçü arkadaşı Türkçe bilmiyordu. Kendisini kürtçülükle itham ettiğim için bana da kızıyor, orda burda aleyhimde konuşuyordu. Hatta o kadarki, hakkımda Rus polisine bir rapor tanzim ettiğini, Mustafa İhsan'ın Yüksel Ütügen ile teması sırasında, Mustafa İhsanın "onun hakkında arkadaşları iyi şeyler söylemiyorlar" deyişinden çıkartmıştım.

İbrahim Derman sadece bir çanta ile gelmişti. Bir süre bursunun gelmeyişinden şikâyet etti. Hatta Türkiyeye döneceğini bile söyledi. Birgün ona, uzun boylu, gözlüklü bir şahıs geldi. Bu zât Sovyet Komünist Partisi üyesi olduğunu ve bütün ihtiyaçlarının giderileceğini bildirdi. Ve bir dilekçe yazmasını istedi. O da, en ufak ihtiyacına kadar ne varsa hepsini istedi. Uzun boylu gözlüklü şahıs devamlı olarak Derman ile temas halinde idi. Bir defasında beni de bir restorana davet ettiler fakat ben gitmedim. İbrahim Derman bu adamın vasıtası ile bir de Marina isimli Rus kızı buldu. Bununla evlenmek istiyordu. Ama Rus kanunlarına göre bir Rus kızı ile evlenecek insan, kendi sefaretinden izin almalıydı. Bu evlenme vesilesi ile Derman sık sık Türk sefaretine girip çıkmağa başladı. Ruslarsa, Dermanın talep ettiği şeyleri vermekte gecikiyorlardı. Derman ülser hastası olduğu için poliklinikte yatıyordu. Geldiğinin üçüncü ayı, birgün dersten kıdemli hocalar kendisini aldılar 2 saat sonra geri döndü. Kendisine 24 saat içinde Moskovayı terketmesini tebliğ etmişler. Sebebi de 99 saat derslere girme-

yişi, dilekçede ihtiyaçlarını yazarken en ufak teferruatlardan bahsetmesi..

Gitmek istemiyordu. Zorla okulun kabul bürosunda biletini kendisine verdiler. Sabah saat 7.30 da Aram Bayramyan geldi. İntihar ederim Moskovadan ayrılmam diye direniyordu.. Ben de kendisini ikna edenler arasında idim. Nihayet yolcu ettik. Viyanadan Türkiyeye gelecekti. Öğrendik ki, Viyanada biletini değiştirmiş, Münih'e gitmiş. Ben de tahsilime devam ediyordum. Haziran ayında 30 gün için Romanya hududundaki Maldavya Kriminçuk Kolhozuna geldim. Oradan da Soçi'nin yanındaki Tuabsi dinlenme evine.

İbrahim Derman, Münihe gittikten iki ay sonra bana bir mektup attı. Ayda 1000 DM kazandığını yazıyordu. 1964 yılında İbrahim Dermanın Cumhuriyet Gazetesinde, bir Türk Yugoslav göçmenini parasına tamahen öldürdüğünü ve sonra da hapishanede intihar ettiğini okudum. Hayret ettim. İbrahim Derman paraya temah edip herhangi birini öldürecek insan değildi. Hele intiharı düşünmezdi bile. Hayatı çok seviyordu.

Tahminime göre, Rusların bir ajanı idi. Moskovadan çıkarılış şekli bir kamuflajdı. Ona Münihte bir görev verdiler, o da görevini yerine getirdikten sonra, Ruslar tarafından Alman polisine ifşaat yapar korkusu ile öldürüldü.

İbrahim Derman Moskovadan çıkarıldıktan sonra, Sovyetlerin arkasından yaptığı propaganda onun bir Türk ajanı olduğu şeklinde idi.

Lumumba Üniversitesinde Türk Talebelerinin kontenjanı 16 — 20 arasında olmakla birlikte, 1962 - 1966 arasında şu şahıslar bulunmuş, fakat hiç biri mezun olmadan ayrılmıştır :

Gültekin Altuğ: 1962 yılında kısa bir süre kaldı, sonra Türkiyeye döndü.

Ben (Anadolu Altuğ): 1962 de gittim 1966 da tahsilimi tamamlamadan döndüm.

Necil Kuntaf: (İstanbudda Kanlıcada oturur) 1962 - 1964. Yurda döndü.

Konservatuvarda okuyup ta tahsillerini bitiremiyenler:

Lale Tamboy: (Halen İstanbulda), 1966 da döndü.

Arım Karamürsel (Halen İstanbul'da) 1966 da döndü.

Moskova Devlet Üniversitesinde okuyanlar:

Güner Durmay: 1965'te Moskovadan ayrıldı. Halen Budapeştede[1].

Yüksel Ütügen: (Halen Leningrad Üniversitesinde)[2].

İbrahim Derman da bildiğiniz gibi Münih'e çıktı orada da öldü.

ANADOLU ALTUĞ İLE İKİNCİ MÜLÂKAT (Ertesi Gün)

SOVYETLERDE UMDUKLARIM :

İlk ilgim Moskova Radyosunun Türkçe neşriyatını dinlemekle başladı, dün söylemiştim.. Bu Radyoların programlarında beni bilhassa "soru — cevap" seansları ilgilendiriyordu. Sovyet işçisinin yaşayışı. Eğitim sistemleri, işçilerin malî durumları, emeğinin karşılığını alıp almadığı gibi hususlara bilhassa ilgi duydum. Bu sorularda Radyolarda verilen cevaplara inandım. İşçinin aldığı paralarla yazlık ve kışlık ev sahibi olduğunu, normal tatil yaptıklarına, doktorların hastalara parasız baktıklarına, çocuklarının kreşlerde şefkatle iş saatlarında eğitim gördüklerine, yiyeceklerinin, içeceklerinin Devlet tarafından ödendiğine kanaat getirdim. Radyo programları bunları vazıh bir şekilde açıklıyordu. Sovyetlerin iktisadi durumu sağlamdı. İktisadî durumu sağlam ülkelerde diktatörlük olmazdı. Sovyetler de bir demokrasi vardı, bir diktatörlük olamazdı. Kapitalist dünya sınıf yönetimini diktatörlük olarak gösteriyordu. Radyonun bütün söylediklerine körü körüne inanır olmuştum. Sofya radyosu neşriyatında Türkiyeden gönderildiği iddia edilen mektupları gerçek sanıyordum. Aynı şeyleri Moskova Radyosuda yapıyordu. Sonradan Sofya'da Raif Osman Alper'e bu mektupları sormuştum:

— Yok canım dedi, çoğunu biz uyduruyoruz. Diğerleri de Bulgaristan Türklerinden geliyor.

SSCB'ne bağlı bütün milletler eşitti. Herkes kendi di-

liyle tedrisat yapıyordu. Her Cumuhiyet istediği anda SSCB'den ayrılabilirdi.

Oysa, Sosyalist ülkelerde neler bulmuştum? İlk hayal kırıklığım dün da ifade ettiğim gibi Sofyada başlamıştı. Türkiye ve Türkler aleyhine neşriyat radyolardan, gazetelerden, okuma kitaplarına kadar girmişti. Türkler Bulgarların propaganda edebiyatında, gadda insanlardı.

Sosyalist ülkelerde sosyal adalet diye birşey görmedim. İşçi aldığı parayla zar zor karnını doyuruyordu. Meselâ Bulgaristanda bir işçi ayda 30 Leva alıyor. Bunu altıyla çarpınız, 180 TL. eder. Oysa bir Partizanın aldığı maaş 300 - 400 Leva civarındadır, Türk parası olarak eline geçen; 1800 - 2400 liradır. Ayrıca Partizanların pek çoğunun hususi arabaları vardı. Bütün bunlara rağmen bizler Sofyada iken Sosyalizmin eşitlik ve refah getirdiğini söylemek zorundaydık. Aksini ifade temizliğe veya temerküz kamplarında sürünmeye sebeb olur. Nitekim ben ilk ihtarı Rauf Osman Alper'den aldım. **Halis Okan** bana, Batı Almanya ile Bulgaristan arasındaki farkı sormuştu. Kendisine Almanyada ilk duyduğum kelimenin "Danke Şöön" (Teşekkür ederim), Bulgaristan ise "Nema" (Yok) olduğunu söyledim. Rauf Osman bunun üzerine bana bir ihtarda bulundu. Dün, hepsinin birbirini itham ettiklerini (Bulgaristandaki Türk mültecilerinin) söylemiştim. İtham, ihbar başlıca silâhları idi. Nitekim Bulgaristandaki mülteci Türkler Stalini tel'in toplantısında da Stalini değil hep birbirlerini itham ettiler. Toplantıda ben dahil, 15 kişi idik. Sonunda kavga çıktı. Hepsi de TKP'ye giremeyiş sebebinin suçunu birbirlerinde buluyordu. Bütün bunlar bendeki hayal kırıklığının başlangıcı olmuştur.

Moskovaya geldiğim zaman bu haleti ruhiye içinde idim. Moskovadaki sosyal yapı ile Sofyadaki sosyal yapı

arasında fark yoktu. Yalnız Sovyetler Birliğinde ve Bilhassa Üniversitede, kaba şekilde Türk aleyhtarlığına rastlamadım. Aleyhtarlıkta bir genelleme yapılmıştı. Bütün kapitalistler başta, Amerika, Batı Almanya, İngiltere Rusların düşmanı idi.

Gerçekte Sovyetlerde, bir İşçi sınıfı yönetimi yerine bir zümre ve şahıs hakimiyeti vardı. Bunun da adı, en adî manası ile diktatörlük idi.

Kruşev'in düşüşünde bilhassa ziraî politikası rol oynamıştı. Sovyetlerin dış ülkelere bol keseden yaptığı yardım vaatları'da tenkid ediliyordu. Meselâ Kruşçov "Mısır unu" ekmeği politikası takip etmişti. Mısır unundan yapılan pastalara "Kruşçov Pastaları" deniyordu. Kruşçov'un zamanında fiatlarda yükselmişti. Bunlar da tenkid edildi, fakat tabii bütün tenkidler Kruşçov'un düşüşünden sonra yapılmağa başlandı.

Sovyet halkı "Lumumba Dostluk Üniversitesi"nin açılmasını hiç çekemiyor, kızıyordu. Lumumba'daki öğrencilere Rus halkı "Kruşçov'un Çocukları" diyorlardı. Kruşçov düştükten sonra:

— Babanız gitti, bakalım şimdi ne yapacaksınız şeklinde tarizlere maruz kaldık.

Pravda Kruşçov'un düşürüldüğünü yazdı. Kruşçov ise o sıralarda Yaltada bir dinlenme evinde idi. Telefonla Moskovaya çağrılmış.

İlk iki gün Üniversitede hiç bir ses çıkmadı. Pravda Kruşçov'u tenkide başladıktan sonra, bizim hocalarda boşalan zemberek gibi açtılar ağızlarını yumdular gözlerini. Kruşçov'u şiddetli bir dille tenkide başladılar.

Kruşçov zamanında kantinde ekmek parasızdı. Kruşço-

vun düşürülmesinden sonra bir dilim ekmek 1 kopek'e satılmağa başladı (1 kopek 10 kuruştur).

Kruşçov'un kendini putlaştırması, seyahatlere akrabalarını götürmesi ve masraflarını devlete ödetmesi, tenkid edilen hususlar arasında idi. Pravda tenkidlere başladıktan sonra, Kruşçov'un bütün resimleri kaldırıldı. Yerlerine Brejnev - Kosigin - Podgorni'ninkiler asıldı. Damat Acubey Pravdadan kovuldu. Lumumba Üniversitesinde ise Kruşçov'u tutanlar ekseriyette idi. Kruşçov, dış ülkelerle Rusya arasında bir kapı aralamıştı. Polis baskısı nisbet dahilinde azalmıştı. Ama orta yaşlılar ve sıradan halkın da Stalini' övdüklerini duymuşumdur. Stalin devrinde 1 Ruble ile 1 kilo ekmek, 1 kilo yağ aldıklarını, halbuki ondan sonraki devirde -Kruşçov zamanında- 1 Ruble ile 1 kilo ekmek, 1 kilo patatesi zor aldıklarını ifade ediyorlardı.

Sovyetlerde suistimal ve Karaborsa alıp yürümüştü. Restoranlar Devlet malı olduğu için, oranın müdürleri eksik gramajla yemek vererek suistimal yapmaktaydı. Bilhassa bu gibi müesseselerdeki suistimallerin gerekçesi, Daça'da bir yazlık daire sahibi olmak içindi. Keza Rus Halkı 6000 - 7000 Ruble arasında satılan Volga marka arabalardan edinmek hırsı ile her türlü suistimali yapmaktan çekinmiyordu. Araba için sıraya giriliyordu. Fakat Partide torpilli olanlar, hemen arabadan bir tane ediniyorlardı. Mal mülk edinme ihtirası, Devlet memurları arasında suistimali körüklemekteydi. Kapitalistlerin hayat şartlarını sağlamak ve yaratmak istiyorlardı kendilerine. Mesela bir Ermeni arkadaşım anlattı. Erivanda bir otobüs biletçisi, bilet kesmeden parayı alıp çantaya atıyormuş, arada bir bilet kesiyormuş. İşte bir suistimal şekli daha.

Genellikle mağazalarda hiç bir şey bulunmaz. Bilhassa giyime müteallik olanları bulmak güçtür. Meselâ bir ma-

ğazaya girdiniz yün kazak istediniz. Yok diyorlar. Israrla isterseniz, iki saat sonra uğra diyorlar. Uğruyorsunuz. Sizden normal fiatın bir misli fazlası para alarak istediğinizi elinize tutuşturuyorlar.

Lumumba Üniversitesi Talebe yurdu müdürü bir defasında battaniyeleri sattığı için işinden atıldı. Yemekhane Müdürünün suistimali yakalandı. Fakat onun Komünist Partisinde nüfuzlu dostları olduğu için, işinden atılmadı, yer değiştirildi.

Yemekler oldukça kötü idi. Şikâyet kutularına sekiz on öğrenci yemekleri beğenmediklerini yazdılar. Bu sefer müdürün adamları elli mektupla yemekleri beğendiklerini bildiren teşekkür mektuplarını kutulara attılar. Halbuki yemekleri beğenenlerin çoğu bir defa bile bizim lokantada yemek yemiş insanlar değillerdi.

Karaborsa, Devlet mağazalarında tezgâhtar kızlar tarafından yapılmaktadır. Diyelim mağazaya 1000 çift yün çorp geliyor. Tezgâhtar 1000 çifti sattım diyor, normal fiatla 500'ünü satıyor. Diğer 500'ünün parasını da ödüyor. Geri kalanları karaborsaya sürüyor. Normal fiatların iki üç misline satıyor. Bunun genellikle kontrolüne imkan yoktur. Zira devlet için önemli olan 1000 çift çorabın satılmış olmasıdır.

1000 Ruble ödeyerek Moskovada ikamet izni almak mümkündür. Bir Azeri Türkü tanırdım. İkamet iznini almak için 500 ruble ödemişti. İzni alınca geri kalan 500 Rubleyi ödemiyeceğim dedi. Öder mi ödemez mi orasını bilmiyorum tabii.

Rusyada, suistimaller, hızsızlıklar, karaborsa, rüşvet gibi olaylar gazetelere aksetmez. Gerekçeleri de, eğer bu gibi haberleri yazarlarsa halk heyecanlanırmış.

Rusyada da, Bulgaristanda olduğu gibi sistemli ruslaştırma vardır.

Rusçadan gayri dillerde çıkan gazetelerde bir sürü Rusça kelime var ve bütün dillerdeki gazeteler Rus hurufatı ile çıkar.

Bakû'da bir mağazada Ermeni - Gürcü - Rus çalışıyor. Azerî bunlarla Rusça konuşmak zorundadır.

Moskovada Rusça bilmeyen bir azeri çalışamaz.

Halk kendi dilini unutup Rusçaya bağlanıyor.

Orduda yüksek rütbelere Rusdan gayrisi gelemez, bilhassa Türkler. Bulgaristanda Türkler Havacı olamazlar.

Bulgaristan Türkleri askere alınınca bir azap başlar. Kendilerine bıktırıncaya kadar, bir harp çıkarsa bizden mi olursun, yoksa Türklerden mi diye sorarlar.

— Şimdiye kadar Lumumba Üniversitesinden mezun olan Türk yoktur.

— Yüksel Ütügen (Halen Leningradda) karakteri sağlam ve namuslu bir çocuktur. O da benim gibi Sovyet sisteminden ve komünizmden nefret etmektedir.[3]

— Üniversiteye gelende uyandırılan ilk duygu, itimatsızlık havasıdır. Türkler, İranlılar, Iraklılar için, yani kendi hükümetlerinden izinsiz Moskovaya gelenler için bilhassa bu böyle olur, yani bu öğrenciler itimatsız bir havaya sokulur. Yüksele bir kaç defa "Türk Millî Emniyeti Ananı babanı sorguya çekmiş" diyerek üzerinde tedhiş yapmak istediler.

— Yusuf Alimbeg'e Lumumba Üniversitesinde okumak istediğimi bildirdikten iki ay sonra bana ilk konuşmamızda anlattığım tavsiyesini yapmıştı. Bir dilekçe verdim. Bunda Lumumba Üniversitesinde okumak istediğimi yazıyordum. İki resim istemişti Alimbeg; onu da sağladım. Ayrıca tahsil durumumu, hangi fakültede okumak istediğimi, doğum yerimi ve tarihini yazdım. Sorulardan biri de Rusyada tanıdıklarımın, akrabalarımın olup olmadığı idi.

Lumumba Üniversitesinde şu fakülteler vardır:

— Makina İnşaatı Fakültesi (Maşina Strayeniye)

— İçten Yanıcı Motorlar Fakültesi (Dvikatilye Vnutrinni Vazgarenye)

— Petrol Fakültesi (Neftyannik)

— Rus Filolojisi (Filologia)

— Tıp Fakültesi (Medisinya)

— Hukuk Fakültesi (Yuridiçiski Fakülte)

— Ekonomi Fakültesi (Ekonomi Prava)

— Jeoloji (Geologya)

— Ziraat Fakültesi (Selskahazaisva)

Fakültede genel talebe yekûnu: 4000 kadardır.

82 ülkeden:

% 30 Latin Amerika

% 20 Afrika

% 15 Arap

% 10 Endenozya

% 10-30 arası Sovyet Öğrencisi Fakültede yer alır.

1966 yılına kadar Türkiye için ayrılan kontenjan 16 idi. Bu kontenjandan ancak biz dört kizi vardık[4]. 1962-1966 arası bu rakam değişmedi.

İmtihanlar: 5 ayda bir yapılır. 1 Kurs iki sömestreye tekabül eder; yani, 5 ayda bir sömestre demektir bu.

Kitaplar okulun kütüphanelerinden alınır. İşi bittikten sonra iade edilir. Kendiniz de kitap alabilirsiniz. Bunun için de 2-3 Ruble arası para ödemeniz gerekir. Kitaplar genellikle ucuzdur.

Bütün ülke öğrencilerinin talebe teşekkülleri vardır. Ürdün, Suriye, İran, Irak, Uganda, Somali, Kamboç, bütün Lâtin Amerika ülkeleri ve Afrikalıların Talebe teşkilâtlarını bu arada zikredebiliriz. Bu teşkilâtlar Komünist Partisi tarafından yönetilir. Benim bulunduğum dört yıl içinde Türk Talebe Teşkilâtları yoktu. Sovyetler bu teşkilâtların başına kendilerine bağlı olanları getiriyorlar.

ANADOLU ALTUĞ İLE ÜÇÜNCÜ MÜLÂKAT

21 Ocak 1967 sabahı Anadolu Altuğ ile, Üçüncü Mülâkatı yaptık ve aşağıdaki soruları sorarak ilişikteki cevapları aldık:

SORU 1 — Size, Moskovada veya başka şehirde, Rus istihbaratına çalışmanız için, teklif ne zaman, kim tarafından yapıldı?

CEVAP — 11 Mart 1966 günü İhsan Mustafayev, Yüksel Ütügen'i kaldığı talebe yurduna ziyaret için gelmişti. İlk teklif ona yapıldı. Mustafayef'in de isteği üzerine, temaslarının bana bildirilmesi ikisi tarafından kararlaştırıldı. Ben Mustafayev'i hiç görmedim. Yalnız onun, Yüksel'e verdiği ve cevaplamasını istediği soruları "Hürriyet" gazetesinde açıkladım[5]. Bana yapılan teklif indirekt'tir. Ben yalnız bir

defa Boris Yaşinka ile temas ettim. Oda 17 - 18 Temmuzda kesilen bursumun bana yeniden verilmesi için yardımda bulunmuştu. Kendisine sadece teşekkür ettim. Mustafayev ve Yaşınka'nın sordukları sorulara Yüksek Ütügen ile birlikte cevaplar verdik. Verdiğimiz cevaplar uydurmaydı[6].

SORU 2 — Size Moskovada yapılan tekliflere kaçamak cevaplar verdiğiniz zaman ne gibi baskılara maruz kaldınız?

CEVAP — Bu baskıları dört kısımda düşünmek gerekir. Meselâ birinci baskı metodu Burs kesmektir. İkincisi Moskova dışındaki şehrilerin üniversitelerine nakletmektir. Mesela beni Odesaya, Yüksek Ütügen'i de Leningrad'da gönderdiler. Ben Odesaya gitmedim. Fakat Yüksel Leningrada giderek bir müddet kaldı ve sonra bildiğiniz gibi Türkiyeye döndü[7]. Üçüncü tip baskı, imtihanlara sokmazlar. Zaten bir defa sınıfta kalırsanız bursunuzu keserler. Tabii imtihana da girmezseniz gene bursunuzu keserler. Burs olarak verdikleri 90 Rublenin her kuruşunun karşılığını almak isterler. Okula ilk gittiğiniz zaman, size 2000-3000 Rublelik giyim eşyası verirler ama sonra fitil fitil burnunuzdan getirirler. Dördüncü baskı şekli şudur : Polis sizi hissedilir şekilde ve bilhassa takip edildiğinizi de hissettirerek takip eder.

SORU 3 — Tekliflerini red ettikten sonra münasebetleriniz hangi yola döküldü?[8]

CEVAP — Yukarda açıkladığım baskı yollarına saptılar, fakat teklif sahipleri ortadan kayboldular.

SORU 4 — Geleceğe aid herhangi bir cazip vaidde bulundular mı

CEVAP — Evet. Meselâ 3-4 yıl Moskovada okumak bu vaitlerin ilkidir. Kendilerine tam sadakatle hizmet edecek-

lere, Batı Avrupa şehirlerinde (Londra - Paris - Viyana gibi) doktora bursu vereceklerini söylüyorlardı. Ayrıca bol para, kadın, rahat bir ikametgâh, hastalanınca hertürlü yardım vaatları dikkati çekiyordu.

Öğrenciler içinde bilhassa ajan satın almak için baskıya maruz kalanlar, hükümetlerinden habersiz Rusyaya okumaya gelenlerdir. Bunun için biz bu kadar baskılara maruz kaldık. Çünkü Türk Hükümetinin müsaadesi dışında Moskovaya gelmiştik, korku ve kompleksler içindeydik.

SORU 5 — Ders haricindeki seminerlerin hangisine katılmak mecburiyeti vardır?

CEVAP — "Bugünkü dünya politikası" isimli seminerlere katılmak mecburi idi. Burada işlenen tema batının emperyalist, Rusyanın da anti - emperyalist olduğu idi.

SORU 6 — Hangi milletlerin marxism dersi almaları mecburidir? Meselâ Mısırlı öğrenciler marksizm derslerine girmiyorlar.

CEVAP — a) Mısır Lumumba Üniversitesine öğrenci göndermiyor. Mısırlı öğrenciler Moskova Devlet Üniversitesinde okuyorlar.

b) Yalnız Makina - Mühendislik kolunda okuyanlara Marxism okumak mecburiyeti yok. Diğer branşlar için mecburidir. İlk defa bizim branşta da mecburiyet vardı, sonra serbest bırakıldı. Ama bütün bu serbestliğe rağmen bizi de rahat bırakmıyorlar, sık sık taciz ederek "seminerlere niçin gelmiyorsunuz?" diyerek, adeta seminerlere gönüllü olarak gitmemizi istiyorlardı.

c) Rus talebeleri için seminerler mecburi idi.

d) Latin Amerikalı öğrencilerin % 60 ından fazlası seminerlere devam ediyordu.

e) Afrikalı öğrencilerin tamamı seminerlere gidiyordu.

f) Keza Arap ülkeleri öğrencileri de bu seminerlerin müdavimleri arasındaydı.

SORU 7 — Hangi milletten daha çok öğrenci var?

CEVAP — Şöyle sıralayabiliriz:

Lâtin Amerika

Arap Ülkeleri

Afrika

Endonezya

Kamboçya (Vietnam yok)

Kıbrıslı Rumlar (30 - 40 kişi kadar)

SORU 8 — Rusyalı Türklerden hiç arkadaşınız var mıydı?

CEVAP — Ben çekingendim. Rusya Türklerinden arkadaşlarım yoktu. Soyadlarını hatırlayamadığım Roşin, Saşa, Saloviev gibi Rus arkadaşlarıma da fazla itimat etmezdim. Çünkü onlar bütün konuştuklarımızı ihbar ederlerdi. Güner Durmay beni bir defasında Metro Kuduzovsky semtindeki Panoroma'nın karşısında oturan eski Türk Komünistlerinden Baytar Salih Hacıoğlunun karısı Sabiha Sümbül'e götürdü. (Şubat 1965). Sabiha Sümbül 1930'da nasıl tevkif edildiklerini, Altaylarda bir iş kampına gönderildiklerini (15 yıla mahkûm olarak), kocasının orada inme gelerek öldüğünü, bir kızlarının korku hastalığına tutularak Azerbaycanda vefat ettiğini, Stalinizmin tasfiyesinden sonra, Nazım Hikmete müracaat ederek yardım talebinde bulunduğunu, Nazım Hikmet'in delâleti ile de kendisine 80 Ruble maaş bağlandığını anlattı.

SORU 9 — Talebelerin umumi şikâyetleri nelerdir?

CEVAP — Derslerde siyasi baskı, ideolojik baskı, direnenlere yapılan komplolar, ve daimi şikayet konusu da giyim ve yiyecek üzerinedir.

SORU 10 — Sovyet Öğrencileri hakkında bilgi verir misiniz?

CEVAP — Kendileri ile tartışma yapılamaz. Robot gibi düşünürler. Resmi görüşlerin dışında herhangi bir fikir serdetmekten korkarlar. Beyinleri bir çeşit yıkanmıştır. Tartışma yapılacak şekilde yetiştirilmemişlerdir. Siyasi polise birbirlerini gammazlarlar.

SORU 11 — Küba, Siniyavisky, Kıbrıs meselesi hakkında neler duydunuz Moskovada?

CEVAP — Siniyavisky ile Daniel'in yakalanması telefonlarının dinlenmesi ile olmuştur. Kıbrıs olayları sırasında, seminerlerde Türkiye ve Türk aleyhtarlığı işlendi. Duvarlara Türkiye aleyhinde pankartlar asıldı. Ruslar alenen Rumları tutuyorlardı.

Son olarak şunu söyliyeyim, Ruslar kendi adamlarının kaçakçılık yapmalarına göz yumuyorlar. Meselâ İranlı Mehdi Bayramî 700 Ruble ele geçirerek Japonyaya gitti ve kaçak eşyalar getirdi, sattı. Hiç bir şey yapılmadı. Gene ayni Mehdi Bayramî bizim odadan pardesü çaldı, kendisine hiç bir şey yapılmadı. Şikâyetlerimizin tesiri olmadı. Halbuki bir süveter satan İngiliz öğrenci derhal Moskovadan çıkarıldı.

(1) Anadolu Altuğ ile bu konuşmaları yaptığımız zaman Güner Durmay Türkiyeye dönmemişti.

(2) O sıralar Yüksel Ütügen de Türkiyede değildi.

(3) O sıralar Yüksel Ütügen de Türkiyede değildi.

(4) Sovyet idarecilerinin çiğliğine bakınız ki bir yandan Türk Hükümeti ile yakın ilişkiler kurmak için can atarlar, öte yandan zaten 3-5 kişiden ibaret olan Türk öğrencilerine ajanlık, casusluk, teklif ederler.

(5) Bk., "Hürriyet", 6, 7, 8, 9, 10 Kasım 1966

(6) Bk. "Hürriyet", 6, 7, 8, 9, 10 Kasım 1966

(7) Son mülâkatımızda Güner Durmay ve Yüksek Ütügen Türkiyeye dönmüşlerdi.

(8) Anadolu Altuğ'un 6, 7, 8, 9, 10 Kasım1966 günlü "Hürriyet"te çıkan açıklamalarında dikkate değer parçalar :

"Zaten Lumumba Üniversitesinde, her ülkeden gelen talebelerle grup grup meşgul olan görevliler vardı. Bunlar, talebelerin herşeyi ile ilgileniyor, soruşturma yapıyor ve fırsat buldukça da Sovyetler Birliğinin ve komünizmin iyiliklerini, faydalarını anlatıyorlardı.

Beni birkaç gün sonra Rusça derslerinin yapıldığı sınıfa verdiler. Bir de imtihana soktular. Sonra Rusça öğrenip, lise imtihanlarını vereceksin, dediler. Ve Moskova'da günler birbirini kovalamaya başladı.

Üniversite içinde ve dışındaki her hareketimin kontrol altında olduğunu bir süre sonra hissetmeye başladım. Lumumba Üniversitesinde çoğu Afrika, Lâtin Amerika ve Güney - doğu Asya ülkelerinden gelmiş talebeler yanında çok sayıda da erkek Rus öğrenci vardı. Rusça kurslarına devam ettiğim günlerde, bunların sadece Lumumba'da okuyan yabancıları kontrolla görevli "Genç Komünist" teşkilâtına mensup talebeler olduklarını öğrendim. Birgün oda arkadaşım Fernando :

— Rus talebelerin yanında konuşurken dikkatli ol, herşeyi haber verirler, dedi. Bu sözlere pek önem vermedim, fa-

kat bir süre sonra, yaptığım bütün hareketlerin ve gittiğim yerlerin, Aram Bayramyan tarafından bilindiğini öğrendim.

Bu süre içerisinde yeni arkadaşlar edinmiştim. Kızkardeşimi aşağı yukarı hergün görüyordum. Bir gün yeni bir Türk talebesinin daha geldiğini haber verdiler. Bu İbrahim Derman isimli bir çocuktu. Daha sonra da, Türkiye'de Robert Kollej'de okumuş Necil isimli bir başka talebe geldi.

Artık Moskova'daki Türk talebelerinin sayısı bir hayli artmıştı. Ben, kızkardeşim, İbrahim, Necil ve daha birkaç arkadaş.

Bir gün Aram bana geldi. Konuşmak istiyormuş. Havadan sudan birkaç sözden sonra benden Moskova'daki Türk arkadaşlarım hakkında "rapor" verip veremiyeceğimi sordu.

Rapordan ne kastettiğini anlamadım, sordum.

— Arkadaşların ne yapar, kimlerle konuşurlar, beraberken neden bahsedersiniz, gibi önemsiz şeyler dedi.. Karşılığında bana daha iyi bir oda ve daha iyi burs şartları va'dediyordu..

Güldüm ve bahane olarak çok ders çalışmam gerektiğini söyledim. Aram'ın arkadaşlarım hakkındaki "ispiyonluk" tekliflerinden birincisini böylece atlatmıştım.

Fakat, az bir zaman sonra, aramızdaki Türklerden bazılarına özel muamele yapılmaya başlandı.

Bunlardan benim hissettiğim ilki. İbrahim Derman'ın hareketlerindeki ve yaşama tarzındaki değişiklikti. İbrahim Türkler arasında en çok kardeşimle arkadaşlık ederdi. Aslında bu çocuğun garip ve esrarlı bir hikâyesi oldu. Sonunda da bilinmez bir sebeple öldü. Ya da öldürüldü.

Adı daha Türkiyede iken Kürtçülük cereyanlarına karışmış olan İbrahim, Moskova'ya Almanya'dan gelmişti. Hepimizden ayrı muamele görüyordu. Buna rağmen aldığı paranın yetişmediğini söylüyordu, Moskova'da ancak beş ay kaldı. Sonra tekrar Almanyaya döndü.

İbrahim; Aram ve diğer bazı Rus'larla da çok samimi idi. Gelişi de bana çok esrarengiz geldi. İbrahim Almanya'ya döndükten sonra bilinmiyen bir sebepten Hıfzı Zaman isimli bir Türk tüccarını öldürdüğünü duyduk. Arkasından da yine anlaşılmıyan sebepten İbrahim Derman'ın kendisini Münih hapishanesinde astığını öğrendik. Bu haberler Moskova'da okuyan talebeleri hem şaşkına çevirdi hem de derin derin düşündürdü. Bu iki ölümün arkasında başka sebeplerin olduğunu hepimiz hissetmiştik...

Bizi kontrolle görevçli olan kişiler, Yüksel'i kendilerine daha yakın buldular. Ondan ve dolayısiyle benden ısrarlı olarak bazı konularda "Raporlar" istemeye başladılar. Bu raporları isteyenler; Mustafa İhsan ve Boris Yaşinka idi. Mustafa İhsan, Türkçeyi çok iyi konuşur. Sanıyorum ki, Türkiye'de çok kişi bu adamın sesini gayet iyi bilir.

Mustafa, Moskova Radyosunun Türkçe neşriyatındaki başspikerdir. Bir Sovyet devlet adamının Türkiye'ye iki yıl önce yaptığı ziyarete tercüman olarak katılmıştır. Türkiye'den Rusya'ya yapılan bir resmi ziyarette de tercümanlık görevini bu adam yapmıştır. Rusça adı Mustafayef'tir. Boris Yaşinka ise, galiba iki yıl önce İzmir Fuarına gelen Sovyet heyetinde bulunmuştur.

Bizden hazırlamamızı istedikleri şunlardı :

1 Türkiyede talebe kuruluşları nasıldır, mitingler nasıl tertip edilir. Bu kuruluşlar içerisindeki polisler kimlerdir?

2 Rusya'ya sempati duyan subaylar kimlerdir?

3 Türkiye'de halk üzerinde etkili olabilen gazeteciler kimlerdi, bunlardan hangileri Rusyayı sever?

Bu konulardan, Rusya'ya sempati duyan subaylar ve ordu mensupları hariç, diğerlerine uydurmasyon cevaplar verildi. Yüksel'le oturup uzun düşündük. Birdenbire, **"İstediklerinizi vermemize imkân yok"** desek daha zor durumda kalacağımızı hissediyorduk. Anlaşılıyordu ki Ruslar bize ödedikleri bursun karşılığını talep ediyorlardı. Ve bu raporların hepsinden ötede, bizim Moskovadaki Türk sefareti ile ilgi kurmamızı istiyorlardı.

"— Sık sık sefarete gidin, yakınlık kurun ve orada konuşulanları gelip bize haber verin.." sözlerine Moskovada okuyan bütün talebeler muhatap oldular.

Bu taleplerde bulunanlar gayet iyi biliyorlardı ki hepimiz Moskova'ya Türk Hükümetinden habersiz ve izinsiz gelmiştik. Sefaret bizim talebelik şartlarımızı tanımıyor, bize pasaport vermiyor ve yurda dönmemizi istiyordu. Buna rağmen, bizi Moskova'ya şu veya bu şekilde kandırılarak getirmiş olan kişiler, Moskova'daki Türk sefareti ile yakın ilgiler kurmamız talebinden vazgeçmiyorlardı.

Ruslar taleplerinin birçoğunun istedikleri gibi yerine getirilmediğini görünce, bizi Moskova'dan uzaklaştırmak yolunu seçtiler.

(*) Yüksel Ütügen, Moskova'da 21 Mayıs ve 22 Şubatçı Harbiye talebelerinden olduğunu söylemiş veya bu yolda imâda bulunmuştur. Ancak, kendisinin ordu ile ilgisinin kesilmesi 21 Mayıs olaylarından çok öncedir. Yüksel Ütügen, bir askerî lisede okumuş, fakat 10. sınıfta iki yıl üstüste sınıfta kaldığı için okuldan çıkarılmıştır. Bundan sonra sivil bir okulda lise imtihanlarını vermiş ve İktisat Fakültesine girerek okumaya başlamıştır. Burada da iki yıl imtihanlarını verememiş

ve İstanbul'daki Sovyet Konsolosluğunun Kültür Ateşesi kanalı ile Moskova Üniversitesinde iktisat okumak üzere burs temin etmiştir. Yüksel Ütügen, İstanbul Üniversitesinde okurken bazı talebe kuruluşlarının idareciliklerinde bulunmuştur. Yüksel'in askerî lisede arkadaşı olan üç teğmen 21 Mayıs olaylarından sonra ordudan çıkartılmıştır.

YÜKSEL ÜTÜGEN'İN TÜRKİYE'YE GELİŞİ

(27 Aralık 1966, Hürriyet, Nr. 6705)

Sovyet Rusya'da Türk Hükümetinden izinsiz olarak okuyan talebelerden sonuncusu olarak bilinen Yüksel Ütügen, dün sabah trenle yurda dönmüştür.

Rusya'da 1 yıl 3 ay kalan Yüksel Ütügen, Moskovada 6 ay süren lisan eğitiminden sonra, Moskova Üniversitesi İktisat Fakültesine devam etmeye başlamış, sonra da Moskova'dan uzaklaştırılarak Leningrad Üniversitesinde okumaya mecbur edilmişti.

Yüksel Ütügen, Leningrad'dan Türkiye'ye heyecanlı ve yorucu bir yolculuktan sonra gelebilmiştir. Ütügen, İstanbula geldikten sonra:

— Türkiye'ye dönebileceğimden ümidimi kesmiştim. Son zamanlarda hayatımdan bile endişe ediyordum" demiştir.

Yüksel'in ifadesine göre Moskova'ya gitmesinden dört ay sonra kendisine devamlı olarak casusluk yapması tekliflerinde bulunulmuş ve Türkiye'deki çeşitli kuruluşlar hakkında rapor vermesi ısrarla talep edilmiştir.

Yüksel Ütügen'den en çok istenilenler: Türk sefareti ile sıkı temas kurup rapor yazması, Türkiye'de mitinglerin nasıl tertiplendiğinin anlatılması, Türk talebe kuruluşlarındaki çalışmaların ne şekilde olduğudur.

Bunlara karşı Yüksel Ütügen'e büyük vaadlerde bulunulmuştur. Vâdedilenler arasında Moskova'daki tahsilin tamamlanmasından sonra İngiltere'de doktora bursu sağlanması, kadın, para ve akla gelebilen her şey bulunmaktadır.

Yüksel'e bu teklifleri yapanlar Boris Yaşisenko ve Mustafa İhsan, Mehmet Eminoviç'tir. Bunlardan sonuncusu şimdi Sovyet Başvekili Kosigin ile birlikte Türkiye'dedir ve Kosigin'in tercümanlığını yapmaktadır. Her ikisi de Moskova Radyosunda görevlidirler.

Yüksel Ütügen'in ifade ettiğine göre, Sovyet istihbaratçılarının bu akıl almaz tekliflerini reddetmiş, ya da oyalayıcı cevaplar vermiştir. Örnek olarak, "Mitingler sırasında, miting idarecileri, mutlaka yol üzerindeki bir camie uğrar ve hocanın elini öper, hayır - dua alırlar" şeklinde ifadeler kullanmıştır. Gerek bunların etkisi, gerek diğer taleplerin ısrarla reddedilmesi sonucu, Sovyet makamları, Yüksel üzerindeki baskılarını arttırmışlardır. Bunun belirtisi olarak Yüksel'e üstü kapalı "kazaya kurban kişiler" "kaybolanlar" ya da "hastalanıp ölenler" konusunda uzun konferanslar çekilmiştir. Nihayet eylül ayının ortalarında da Yüksel Ütügen, Leningrad Üniversitesine gitmeye mecbur edilmiştir. Burada büsbütün yalnız kalan ve hayatından durmadan endişe eden Yüksel, Rusya'dan çıkabilmek için ısrarla "çıkış vizesi" taleplerinde bulunmaya başlamış, fakat bir sonuç alamamıştır. Nihayet bir gün Lenigrad'dan, mart ayı ortalarında büyük zorluklarla Moskova'daki Türk Büyükelçiliğine telefon etmeyi başarmış ve dört gün sonra da çıkış vizesini alabilmiştir.

Leningrad'dan Moskova'ya gelen ve oradan kendi parası ile Sofya'ya kadar güçlüklerle bilet alabilen Yüksel, Rus hududunu trenle terk ederken gümrük memurları ve hudut makamları tarafından adamakıllı arandığını söylemiştir.

Yüksel, Sofya'da Türk Elçiliği mensupları tarafından karşılanmış ve hemen İstanbul'a hareket eden trene bindirilmiştir.

Yüksel Ütügen, 1964 yılında, İstanbul Belediyesi'nde verilen bir Kokteyl sırasında İstanbul'daki Sovyet Kültür Ataşesi Konstantin Katasnikof ile tanışmıştır. Bundan bir yıl kadar sonra da Kültür Ataşesinin aracılığı ile sağlanan bursla Moskova'ya gitmiştir. Yüksek Ütügen, Moskova'ya giderken iki yıl süreli bir turist pasaportu ile yurt dışına çıkmıştır.

27 yaşında olan Yüksel Ötügen, İstanbulludur. Deniz Lisesini bitirdikten sonra, Deniz Harp Okulunda iken ordudan ayrılmış ve askerliğini yedeksubay olarak yapmıştır. Bundan sonra Hukuk Fakültesine girmiş ve iki yıl devam etmiştir. Sonra da Sovyetlerin sağladıkları bursla ve verdikleri müsaadeyle Moskova Devlet Üniversitesine gitmiştir.

Sovyet Rusya'da sıkıntılı 1 yıl üç ay geçiren Yüksel Ütügen, bu günlerini şüyle ifade etmektedir:

— "Sovyetler Birliği, kalkanı marksizm olan korkunç bir Rus Derebeyliğidir. Bu derebeylik, iki yüzlü bir canavardır! Hakiki yüzünü, ustalıkla gizleyerek, dışarıya ve hattâ kendi milletine barışsever, insan hak ve hürriyetlerinin koruyucu meleği pozunda görülebilmeyi başarmıştır.

İnsanlık tarihine böylesine iğrenç, dışarıya karşı aldatıcı bir sistem kurulmamıştır. Neron devri Roma İmparatorluğu bile, bu Rus Derebeyliğinin yanında, zemzemle yıkanmış kadar saf kalır.

Tehlike, melek yüzü ile bütün insanlığı kandırabilecek güçtedir. Eğer bu kişilerin dışarıya söyledikleri ile düşündüklerinin binde bir ihtimalle dahi aynı şey olacağına inanabilse idim, bilhassa Kosigin'in Türkiye'de bulunduğu günlerde, bu sözleri söylemezdim. Türkiye'ye gelen Başbakan Kosigin, yanında taşıdığı tercümanının bir subay, bir gizli ajan, Rusya'daki Türk öğrencilerinin casus yetiştirilmesi ile görevli bir kişi olduğunu bilmiyor mu?

Sadece bu bile, Rusların samimiyetsizliklerini gösteren yeterli bir örnektir. Ciddî fikirler taşıyan bir devlet büyüğü, yanına böyle bir kişiyi alamaz! Bari Boris Yastsenkoyu da getirse idi de, "Türkiye için casus yetiştirme örgütü" bu ziyareti fırsat bilip çalışmalarına Türkiye'de de devam etse idi."

GÜNER DURMAY'IN TÜRKİYE'YE DÖNÜŞÜ (6 Ocak 1967, Hürriyet, Nr. 6715).

Moskova Devlet Üniversitesi İktisat Fakültesinde ikibuçuk yıl okuduktan sonra Kızıl Çine giden ve Pekin'de bir yıl kalan Güner Durmay adındaki Türk genci önceki gün Türkiye'ye dönmüştür.

Güner Durmay, 1963 yılının ağustos ayında bir turist pasaportu ile yurt dışına çıkmıştır.

Güner Durmay'ın Sovyetler Birliği'nde tahsil yapabilmesi için gerekli bursu ve müsadeyi, Sovyetlerin İstanbul'daki Kültür Ateşesi Konstantin Klaşnikov sağlamıştır.

"PEKİYİ" DERECE İLE

Güner Durmay, Moskova'da Devlet Üniversitesinin İktisat Fakültesine kaydolunmuş ve iki yıllık hazırlık sınıfını başarı ile bitirerek "pekiyi" derece ile diploma almıştır.

İktisat Fakültesindeki derslerine devam ettiği sırada Durmay, kendisine göre "Bilmediği bir sebepten" okuldan ve Sovyetler Birliğinden çıkartılmıştır. Ruslar, Güner'in bir gece, kalmakta olduğu talebe yurduna kadın aldığını iddia etmişler ve bu yüzden önce üniversiteden, sonra da Sovyetler Birliğinden uzaklaştırılmasına karar vermişlerdir. Bu çıkartılma olayı Başvekil Ürgüplü'nün Sovyetler Birliğine yaptığı resmî ziyaretten hemen sonra olmuştur.

RUSYA'DAKİ DURUMU

Güner Durmay, bu olayı şöyle anlatmaktadır:

"Sovyet Rusya'dan tahsilimi tamamlamadan çıkarlışımın sebebini henüz çözmemiş bulunmaktayım. Fakat bunda, bana Türkiye'ye müteveccihen yayın yapan Bakü Radyosu müdürü Aydın Alihanof'un teklifini reddetmiş olmamın rol oynadığı kanaatin-

deyim. Aydın, Türkiye için çeşitli siyasî ve iktisadî konular üzerinde konuşmalar hazırlamamı, ayda 400 ruble, bir ev ve Bakü Üniversitesini bitirmem karşılığını vaad etti. Sovyet Radyoları, dış yayınlarının hedef tuttuğu memleketlere müteveccih yıkıcı propaganda yayınları olduğunu bildiğim için Moskova'ya gittiğimin ikinci senesi yapılan ve üzerinde ısrar edilen mezkûr teklifi reddettim. İkamet tezkeresi almak için Sovyet Polisi ile olan temaslarımda da ikamet tezkeresini çok daha rahat alabileceğim fakat Sovyetleri daha fazla sevmem, onlarla çalışmam fikri işlenmeğe uğraşılmıştır. Bu hususları katiyetle reddetmem üzerine de gece saat 11.00 den sonra yurt odamda kız bulundurduğum gerekçesiyle Rusya'dan hudut dışı edildim. Kız (ismini şimdi dahi katî olarak bilmiyorum) gece saat 10.45 sıralarında yurt odamın kapısını çalmış ve içeri girerek benimle konuşmak istediğini söylemiştir. Bu sırada dışarıda bulunan telefondan arandığımı, yurt personelinin ifadesi üzerine de telefona gitmiştim. Ve sadece ismimi söyleyen, ne istediği anlaşılmayan birisi ile telefonda beş dakika kadar anlaşabilmeğe çalışmıştım. Konuşamayınca odama giderken, koluma birkaç kişi girmiş ve beni odama götürdükleri zaman hayretle kızın çırılçıplak olduğunu, yatakta yattığını görmüştüm. Bunların hazırlanmış bir davranış olduğu da âşikârdır. Böyle mevzularda sadece tekdir verilmesi âdet olduğu, Afrikalı birkaç talebenin zorla Rus kızlarını yurt içerisinde odalarına çekerek tecavüzde bulundukları, kızların yaralandıkları hallerde dahi, talebelerin ancak başka bir Üniversiteye nakli, görüldüğü halde ben, üç gün içerisinde Rusyadan dışarı çıkarıldım. Hudutta da imalı şekilde Sovyetlere yakınlık göstermem teklif edildi. Sonrasından çekinerek ve Türk olduğumu bir an bile unutmayarak tahsilimi yarıda bırakmayı, Rusya'dan ayrılmayı tercih ettim."

HAKİKİ RUSYA DEĞİL

Rusya'da bulunduğum günlerde Türkiye'den gelen birçok şöhrete tercümanlık yaptım. Bunlar arasında Aziz Nesin, Yaşar Kemâl, Melih Cevdet, Nevzat Üstün, Leylâ Gencer gibi tanınmış kimseler bulunmaktadır. Bunlara sadece Rusya'nın iyi ve gösterilmesi istenilen tarafları gösterilmiştir. Hakikî hayat seviyesi, çalışma şartları, bu şahısların gördüklerinden çok başkadır. Hakikî Rusya, yabancıların gördükleri Rusya değildir.

VER ELİNİ KIZIL ÇİN

Güner Durmay, Sovyetler Birliğinden çıkartıldıktan sonra, geçici bir pasaportla Romanya'ya girmiş ve oradada uçakla Pekin'e geçmiştir. Önceleri Kızıl Çin başkentinde yarıda bıraktığı iktisat tahsilini tamamlamayı düşünen Durmay, Çince öğrenmenin zorluğu ve uzun zaman almasındaki mecburiyetler yüzünden, tahsiline devam etmek yerine, Çinlilere Türkçe dersler vermek yolunu seçmiştir. Komünist Çin makamları Güner'e bu işine karşılık ayda 200 dolar para vermişlerdir. Bu meblâğın yarısı döviz olarak, diğer yarısı da Çin parası olarak ödenmiştir. Güner Durmay'ın Türkçe öğrettiği Çinli talebeler arasında 7 kız bulunmaktadır ve bunların yaşları 19 ilâ 25 tir.

Geçen yaz başlarında Çin'de Kızıl Muhafızlar denilen gençlerin hareketi başlamıştır. Önlerine çıkan geçmişe ait herşeyi yakıp yıkan bu gençlerin kütle hareketinden Pekin'deki yabancılar da zarar görmüş ve bunlardan pek çoğu hayatlarından endişe ederek, Kızıl Çin'den ayrılmak istemişlerdir. Güner de Çin'den ayrılmak istemiş, fakat pasaportu olmadığı gerekçesiyle kendisine uzun süre müsaade edilmemiştir. Nihayet uzun mücadeleden sonra Güner, Çin'deki Fransız Elçiliğinden bir defaya mahsus bir "Geçiş kâğıdı" temin etmiş ve bununla Polonya'ya gelebilmiştir. Yola çıkarken de tekrar geriye geleceğini söylemiş ve eşyalarını dahi yanına alamamıştır. Polonya'dan Prag'a geçen Durmay, orada bir süre kaldıktan sonra nihayet önceki gün yurda dönebilmiştir.

Kızıl Çin'deki hayatı ve yaşadığı günleri bir cehennem âzâbı olarak nitelediği haber verilen Durmay, "Kızıl Çin Lideri Mao'nun fikirlerinin aksine hiç kimsenin bir şey düşünmeğe dahi yetkisi yoktur" demektedir. Güner'in ifadesine göre Kızıl Muhafızlar hareketi, Kızıl Çin'in geçmişle ve kapitalist dünyası ile bütün irtibatlarını kesmesi için Mao tarafından plânlanmış bir büyük katliâmdir.

Kızıl muhafızlar, eski Çin kültürüne, sanatına, Batı medeniyetine ait ne varsa yakıp yıkmak yolundadır. Buna karşı gelenler ise insafsızca öldürülmektedir.

İLGİ ÇEKİCİ BİR MÜTALÂA :

"Moskova'ya Niye Gidiyorlar?" (1)

Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki buzların çözülmesi ve bugünkü politik lisanda, "iyi komşuluk münasebetleri" olarak nitelendirilen hareket, henüz beş yıllıktır ve aktif bir mâziye de sahip değildir.

1962 yılında, o zamanın Dışişleri Bakanı, Feridun Cemal Erkin'in Moskova'ya yaptığı resmî ziyarette ilk önemli adım, Türk — Sovyet Kültür anlaşmasının imzalanması konusunda atılmıştır. Sovyetler, görüşmeler sırasında kültür anlaşması çerçevesinde talebe mübadelesini de teklif etmişlerdir. Bu arzu daha sonra da karşılıklı ziyaretler sırasında Sovyetler tarafından ısrarla müzakere masasına getirilmiştir.

Sovyetlerin "iyi komçuluk münasebetleri" çerçevesi içerisinde talebe mübadelesi teklifinde bulundukları tarih 1962 yılıdır. Fakat bu tarihten çok öncelerinden beri, Moskova'da ve Sovyetler Birliği'nin öteki şehirlerinde gizli okuyan çok sayıda Türk talebe vardı.

Bugün de Sovyetler Birliğinin çeşitli şehirlerinde yüksek eğitim, doktora yapan ve sayıları bir türlü kat'î olarak açıklanmayan Türk talebeleri bulunmaktadır.

Sovyetler Birliğinde, Bolşevik ihtilâlinden bu yana, çeşitli ulusların eğitim gören talebeleri her devirde olmuştur. Büyük Devlet olmanın özelliklerinden sayılan "İdoloji, kültür ve inanışları yayma" yarışında Sovyet Rusya'nın da yeri vardır.

Özellikle, durmadan bağımsızlık kazanan okumamış ve imkândan yoksun yeni ulusları kendi tarafına çekmek, hiç değilse büyük devlet propagandasını yapabilmek için, en tesirli yol olarak kabul edilen talebe yetiştirmek konusunda, Sovyetler büyük para ve gay-

ret sarfetmektedirler. Bunun sonucu olarak, **Patris Lumumba Dostluk Üniversitesi 1960 yılında kurulmuştur.** Bugün Lumumba Üniversitesinde**82 ülkeden 3000 talebe okumaktadır.**

Lumumba Üniversitesinin açılması ile, Sovyetlerin daha önceden beri başarı ile yürüttükleri "Yabancı Öğrencilere Eğitim" propagandasının şiddeti arttırılmıştır. Yayın organlarının —özellikle Moskova Radyosu— yanı sıra, Sovyetlerin dış temsilcilikleri de geniş çapta çalışma yapmışlardır. Sosyalist Bloka dahil ülkelerin hemen hepsinden, daha çok sayıda talebe Moskovaya yollanmaya başlanmıştır. Batı Bloku ülkelerden gelecek öğrencilere de çok iyi eğitim şartları, ihtiyaca bol bol yetecek burs, vaadlerinde bulunulmuş ve öğrenim çağında olan gençlere şu ya da bu şekilde "Şartlarınız ne olursa olsun, Moskova Dostluk Üniversitesi sizi bekliyor. Sosyalizmin yeryüzündeki en büyük merkezinde tahsil imkânlarını kaçırmayınız" denilmiştir. Bunun yanı sıra, bir 'Sosyalist cennet" tarifi yapılmış ve bütün imkânlar ardına kadar Moskova'ya tahsile gelecek batılı öğrenciler içi nseferber edilmiştir.

Sonuç olarak da, Sovyetler Birliğinde kendi vatandaşlarının okumasına izin vermeyen ülkelerden bile, çok sayıda talebe Moskova'da toplanmıştır. Örnek olarak, Sovyetlerle talebe mübadelesi konusunda Türkiye gibi anlaşmamış odurumda olan Ürdünlü ve Bolivya'lı talebeler de Lumumba Üniversitesine ya da başka yüksek öğretim okullarına alınmışlardır. Öylesine ki, bu talebelerden pasaportsuz olanların ya da pasaport süresi bitmiş olanların durumuna göz yumulmuş ve bunlara Sovyetler Birliğinde okuma ve tahsil yapma müsaadesi verilmiştir.

Bugün Sovyetler Birliğinde, Lumumba Dostluk Üniversitesi dışındaki diğer Üniversite ve yüksek okullarda tahsil gören 10 bin civarında yabancı talebe vardır. Bunların büyük çoğunluğu yeni Afrika Devletleri ile Lâtin Amerika, Asya ve Orta Doğu ülkelerinden gelmiş talebelerdir.

Moskovada ve Sovyetler Birliğinde okuyan Türk talebelerinin kesin sayısı henüz bilinmemektedir. Ancak bunlar arasında gerek tahsilleri sırasında gerekse sonradan yapılan bir soruşturma, Türk talebelerinin Moskova'da okumak fikrine genellikle Moskova Radyosunun yayınlarından sonra karar verdikleri ortaya çıkmıştır. Temas edilebilen ve konuşulan talebelerden onda dokuzunun ifadeleri Moskovada okumak için gerekli olan bursu, Sovyetler Birliğinin Türkiye'deki kültür ataşeleri kanalı ile sağladıkları gerçeğini

suyüzüne çıkartmıştır. Yine bu arada, öğrenildiğine göre, Sovyetler Birliğinde burs sağlayan Türk talebelerinden sadece birisine, Moskova Konservatuvarında piyano tahsili yapacak olan bir genç kıza Türk Hükümeti gerekli müsaadeyi vermiş, diğer bütün talebeler, Hükümetin arzusu hilâfına Moskova yoluna çıkmışlardır.

Sovyetler Birliği, **plânlı merkeziyet sistemi** ile idare edilen bir ülkedir. Bu, katı bir merkeziyetçiliktir. Sovyetlerde en ufak bir şeyin, Kremlinin haberi olmadan yapılabileceğini bile düşünmek hayaldir.

Sovyet Rusya'da eğitim ve kültür konusu da, plânlı ve merkeziyetçidir. Buna bağlı olarak, hangi ülkelerden talebe geleceği, kaçar adet olacakları, bunların ne şekilde kontrol edilecekleri ve eğitilecekleri hep önceden bilinen plânlı konulardır.

Elde resmî rakamlar olmamakla beraber, inanılır kaynaklara göre, Türk talebelere ayrılmış olan **yer sayısı 16'dır.** Bunun daha acık ifadesi, Sovyetler her yıl 16 Türk talebesine burs verilmesini plânlamışlardır.

Bunun yanında çok iyi bilinen bir durum vardır: Sovyetler, plân gerçekleştirmek konusunda büyük titizlik gösterirler ve hiç bir fedakârlıktan kaçınmazlar. Böylece Moskova'da ve Sovyetler Birliğinde tahsil yapabilecek Türk talebelerinin sayısı hakkında genel bir fikir edinilebilir. Fakat tekrarlamak lüzumludur ki; Sovyetler hiç bir zaman resmî olarak Türk talebelerinin sayısını açıklamamışlardır ve açıklamayacaklardır.

Sosyalist ya da Doğu Blokuna dahil ülkelerden Sovyetler Birliği'ne tahsile gitmek, o ülke talebeleri için bir şereftir. Bir Doğu Alman, Bir Kuzey Vietnam, ya da bir Çekoslovak talebenin bu şansa sahip olması için "iyi talebe" iyi 'Sosyalist" olarak bazı özelliklere sahip olması, ya da "Genç Komünist" teşkilâtında bulunması lâzımdır. Bu talebeler, ekseriya o ülkenin Hükümetleri ve Komünist Partileri tarafından seçilir. Tahsil masrafları da Partiler ve Hükümetler tarafından ödenir. Zaten bu ülkelerin Sovyetlerle kültür anlaşmaları, talebe mübadele programları vardır.

Sovyetler Birliğinde talebe okutmak istemeyen ülkelerin öğrencileri, buraya genellikle iki yolla gitmektedirler.

Yollardan birincisi: Sovyet dış temsilcilikleri kanalı ile olanıdır. Türkiye'den Sovyetlere çok sayıda talebe, kültür ataşeleri ka-

nalı ile gitmiştir. Bu çalışmanın yoğunlaştığı devre 1960 dan sonraki günlerdir.

O zamanlar Sovyetlerin Türkiye'deki Kültür Ataşeleri arasında bulunan Alibeg Yusuf, hayli sayıda Türk talebesinin burs temin etmesini sağlamıştır. Alibeg Yusuf'tan sonra yine İstanbul'a kültür ataşesi olarak tayin edilen Konstantin Kalaşnikof da Türk talebelerinin Sovyetler Birliği'ne gitmelerinde geniş ölçüde yardımlarda bulunmuştur.

Bu iki kültür ataşesi, bir yadan kendi aslî görevlerini yerine getirirken — ki bu Sovyet Eğitim plânının içindedir — öte yandan da Türk Hükümetinin hassasiyetini ve itirazlarını çok iyi bildiklerinden, burs sağladıkları talebelerin hemen hepsine:

"— Rusya'ya Üniversite öğretimi yapmaya gidiyorum diye pasaport almaya kalkarsanız, Türkiye'den dışarı adım atamazsınız. Turist pasaportu ile trene binin ve Edirne'den dışarı çıkın. Sonra nereden isterseniz orada Sovyet Büyük Elçiliklerine baş vurun. Biz sizin evrakınızı veMoskova'ya kadar gidiş biletlerinizi yollayacağız" diye tembihatta bulunmuşlardır.

Adı geçen bu iki kültür ataşesinin Moskova'ya yolladıkları talebelerin hemen hepsi, sol eğilimli gençler arasından seçilmiştir.

Sovyet Rusya'da tahsil yapabilmenin ve burs sağlayabilmenin ikinci yolu da gizli faaliyet gösteren ve şimdi merkezi Prag'da bulunan Türkiye Komünist Partisi aracılığından istifade etmektir. Türkiye'de kanun dışı kuruluş olan, fakat Doğu Bloku ülkeleri tarafından her zaman izaz ve ikramla karşılanan, hatta finanse edilen Türkiye Komünist Partisi de Sovyet Rusyaya bir hayli öğrenci yollamıştır. Batı Almanya, İsviçre, Fransa ve Avusturya'daki talebeler arasında geniş bir propaganda çalışması yapan, TKP (Türkiye Komünist Partisi) adı geçen ülkelerde başarı sağlayamamış, sol eğilimli gençler üzerinde ısrarla durmuş ve bunlardan bazılarını kandırmaya muvaffak olabilmiştir.

Sovyetler Birliğinde, Üniversite ve diğer yüksek eğitim yapılan okullar, sistemin bütün diğer kolları gibi, Sovyet topluluğunun sosyal, ekonomik, ideolojik ve politik ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde organize edilmiştir. Yüksek tahsilin program ve organizasyonu, bir kanunla belirtilmiştir. **"Sovyetler Birliğinde Yüksek Tahsil"** isimli bu kanun, 1961 yılında Bakanlar Kurulu tarafından onaylan-

mıştır. Kanunda, Sovyet Yüksek Tahsil kuruluşlarının (Üniversite, kolej, yüksek okullar ve enstitüler) gayeleri şöyle sıralanmıştır:

1 — Marksist - Leninist ruh ve görüşle, iyi kaliteli ilim ve teknolojinin gelişmelerine ayak uydurabilecek, yurt içinde ve dışında çalışabilecek kapasitede yüksek kaliteli eleman yetiştirmek.

2 — Komünizmin yaratılması konusunda karşılaşılacak güçlükleri halledecek çalışmalar yapmak.

3 — Yüksek standarda erişmek için çalışmalar yapmak ve kitaplar hazırlamak.

4 — Öğretmenler ve araştırmacılar yetiştirmek.

Maddeler bundan sonra sıra ile devam etmektedir. Bundan çıkan sonuç ortadadır. Sovyetler Birliğinin yüksek eğitim yapılan bütün okullarında, kanunu bu maddeleri tatbik edilecektir.

Daha açık ifade ile, öğrenciler Marksist - Leninist ruh ve görüşte yetiştirileceklerdir. Arkasından gelen ikinci madde gereğince de, yüksek tahsil yapılan bu okullar ve üniversitelerde Öğretim üyeleri komünizmin geliştirilmesi konusunda araştırma ve tedbirleri düşünecekler, hazırlayacaklardır. Bu arada yine kanun maddesi olan önemli bir konu da, bu öğretim müesseselerinde yetiştirilecek talebelerin, **"İlmî ve politik bilgilerini de halka yayması"** dır. Bundan güdülen ve düşünülen gaye ortadadır. Marksist - Leninist ruhla, ilmî değeri yüksek talebeler yetiştirilecek ve bunlar da öğrendiklerini, rejimin politik idelerini, Sovyet Rusya içinde ve dışında yaymağa çalışacaklardır. Sovyet toplumunun gelişmesi için lüzumlu olan hareketler Rusya içinde ve dışında Komünist Partisinin verdiği direktiflerle, halklara duyurulacak ve anlatılacaktır.

Bütün bu kanun maddeleri ve hükümler, Sovyetler Birliğinde okuyan Türk talebeler için de yürürlüktedir.

Lumumba Dostluk Üniversitesinde uzun süre talebe olarak bulunmuş olan bir Türk, Moskovaya gelen bütün yabancı talebelerin dört kısma ayrıldığını ileri sürmüştür. İddiaya göre, sınıflandırma şu şekilde yapılmaktadır.

1 — Sovyet istihbaratında kullanılmak üzere yetiştirilecek talebeler..

2 — İyi birer komünist olarak yetiştirilecek talebeler.

3 — Sadece tahsil yapacak olanlar.

4 — Hiç bir işe yaramayanlar..

İlk iki gruba dahil olanlar, ekseriya gizli olarak Sovyetler Birliğine gidenler arasından seçilmektedir. Bunlar hakkında geniş, bir soruşturma yapılmakta, sonra Rusça öğrenmeye başladıkları ilk günden itibaren devamlı kontrol altında tutulmaktadırlar.

Bu kontrollar, ekseriya yabancı talebenin sınıf arkadaşı olan Rus öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Şartlara uygun görülenler ise daha yüksek kademedeki görevliler tarafından incelemeye tâbi tutulmakta, sonra da lüzumlu olan bilgiler kendilerine verilmektedir. İkinci grupta olanlar da aşağı - yukarı ayni şekilde muameleye tâbi tutulmaktadırlar.

Bu açıklamayı yapan Türk talebe, Lumumba Üniversitesinde yüzde 30 oranında Rus talebe bulunduğunu, bunların hepsinin askerliklerini yapmış komsamol'lar (genç komünist) arasından seçildiğini ve diğer okullarda okuyan Rus talebelerden daha fazla burs aldıklarını söylemiştir.

Lumumba Üniversitesinde okuyan yabancı talebelere verilen burs miktarı ayda 90 rubledir. Rus talebelerin aldıkları miktar ise 45 Rubledir. Çok başarılı Sovyet talebeleri 60 Ruble alabilmektedirler.

Moskovaya giden yabancı talebeler önce 5 ay süreli bir lisan eğitimine tâbi tutulmaktadırlar. Burada Rusça tekstler arasında okutulan konular Komünist Partisi tarihinden bölümler, Dünya İşçi Hareketleri, Bolşevik ihtilâli, Komünizmin ilerlemesi prensiplerive Lenin'dir. Böylelikle öğrencilerin, asıl eğitime başladıkları zaman birçok konulara yabancı kalmamaları sağlanmaktadır. Bu lisan eğitimi günlerinde değişik fikirlerdeki talebelerin eğilimleri, düşünceleri ve reaksiyonları ortaya çıkmaktadır.

Moskova'da hayat, büyük ümitlerle gelmiş yabancı talebeler için sıkıcıdır. İlk günlerin değişik havası kaybolduktan sonra, çeşitli ülkelerden bir araya toplanmış gençler, gerçeklerle yüzyüze gelirler, Normal talebelik hayatlarında bir çok kayıtlamalar vardır. Okudukları şehirden 30 kilometre fazla uzaklaşmaları için "gerekli makamlardan" izin almaları lâzımdır. Hareketleri kontrol altındadır ve kendilerine devamlı telkinler yapılmaktadır. Sadece oku-

mak için gelmiş olan talebeler üzerinde bu kontrol ve baskı bazen geriye tepen silâh gibi etki yapar. Bir defa da memnuniyetsizlik başladıktan sonra artık ne yapılırsa yapılsın, bu talebeyi ne okuduğu yere, ne muhite, ne de rejime ısındırmanın imkân yoktur!.. Bunun sayısız misalleri vardır. Afrika'nın yeni ülkelerinden Asya uluslarında, Lâtin Amerikadan çok sayıda talebe, aradıklarını bulamamanın yarattığı büyük hayâl kırıklıkları ile Sovyetler Birliğinden ayrılmışlardır. Memnuniyetsizlik konusunda, Batının yaptığı büyük propagandanın da etkili bulunduğunu kabul etmek lâzımdır. Afrikan'ın yeni uluslarından bir öğrenci, Moskovadaki kapıların suratına kapandığını hissettiği an, daha iyi şartlarla Amerika'da tahsil yapabileceğini her zaman bilmektedir.

Çeşitli ülkelerden gelmiş, çeşitli ve alabildiğine değişik şartlar altında yetişmiş genç, heyecanlı ve ateşli insanların ne yapabileceklerini kestirmek her zaman kolay bir iş değildir. Ve Sovyetler bu konuda henüz bir tecrübe devresindedirler. Lumumba Dostluk Üniversitesinin şu âna kadarki çalışmasının büyük başarı olduğunu söylemek için çok iyimser olmak lâzımdır.

Moskovada ve diğer Sovyet şehirlerinde okuyan talebelerin yerli halkla bugünkü münasebetinin de pek normal olduğu söylenemez. Meselâ Moskova'da, Afrikadan gelmiş siyahi bir öğrencinin, bir Rus kızı ile caddede dolaşması düşünülemez bile. Aynı şey, Asya ile Lâtin Amerikalı öğrenciler için de söylenebilir. Yabancı talebeler için, Moskovanın kulak gazetesinde, mutlaka her gün anlatılan yeni bir hikâye vardır. Bir süre önce, gerçekten olmuş, fakat sadece kulaktan kulağa fısıldanan hikâyelerden birisi, Lumumba Üniversitesinden bir Iranlı öğrencinin, sırtında üniforma taşıyan 8 Rustan yediği müthiş dayaktır. Bir kız arkadaşı ile kahvede oturan İranlıya üniformalı kişiler sataşmışlar, delikanlının hüviyetini göstererek:

— Ben Dostluk Üniversitesindenim, demesi üzerine de bayıltılıncaya kadar dövmüşlerdir. Her şeyi bırakıp memleketine dönmek isteyen bu İranlı talebeye büyük tâvizler verilerek Moskovada kalması sağlanabilmiştir.

Yabancı talebelere başlangıçta Sovyet halkının gösterdiği sempati ve güler yüz bugün artık mevcut değildir.

Fakat bütün bunlara rağmen sabırlı ve başarılı plân uygulayıcısı oldukları bilinen Sovyet idarecilerinin, Lumumba Üniversitesi

konusunda hâtâları giderici tedbirler almaları, aksaklıkları gidermeleri zor bir hareket olmayacaktır.

TÜRKLERİN YALNIZLIĞI

Sovyetlerde okuyan talebeler içersinde yalnızlığı en çok hissedenlerin başında Türk talebeleri gelir. Büyük çoğunluğu gizli yollarla Sovyetler Birliğine gitmiş olan bu talebelerin "talebe olduklarını" hiç bir Türk makamı kabul etmez. Moskovadaki Türk Sefaretinin konsolosluk kısmına herhangi bir durum için başvuranlara "Senin burada ne işin var? Pılını pırtını topla hemen geri dön" sözleri söylenir.

Ve şayet talebe, Türk olduğunu unutmayıp, askerlik yoklamasını yaptırmak, vatandaşlık ilmühaberi almak isterse alacağı cevap yine aynıdır.

— Sen talebe değilsin, fikri talebenin kafasına yerleştirilmeye çalışılır.

Kaide olarak, Türk Milli Eğitim Bakanlığı ve Sovyetler Birliğindeki yüksek eğitim kuruluşlarının Uluslararası kuruluşlarını kabul etmezler. Bu propaganda gayesiyle kurulmuş olan Lumumba Üniversitesi için belki doğru bir karardır. Fakat, Unesco'nun, Üniversiteler listesinde baş sıralarda bulunan Moskova Devlet Üniversitesinin de aynı kategoriye sokulması, anlaşılır bir tutum değildir.

Sovyetler Birliğinde okuyan Türk talebelerinin büyük çoğunluğu, gizli yollarla ve Türk hükümetinin müsaadesi olmadan Sovyetler Birliğine gitmişlerdir. Aslında liseyi bitirmiş bir gencin, herhangi bir ülkede istediği öğrenim yapmasında kanuni hiçbir kısıtlama yoktur. Türk hükümetinin ve makamlarının da bu talebelerin kanun dışı hareketlerini tespit etmeden herhangi bir işlem yapması zordur.

Şimdiki durumda Türk makamlarının yapabildikleri tek şey bu talebelerin Sovyet Rusya'da tahsil şartlarını zorlaştırmaktan ileriye gidememektedir. Türk talebelerinden Rusyada bulunanlara, yeni pasaport verilmemekte, askerlik yoklamaları yapılmamakta ve her fırsatta Türkiyeye dönmeleri ya da Sovyetler Birliğinden başka ülkede öğrenim yapmaları tavsiye edilmektedir.

Sovyetler Birliğine gizlice tahsile gitmiş olan bir talebenin sol eğilimli olduğunu beşinen kabul etmek gerekir. Ya propaganda ya da inandığı fikirler yüzünden tahsilini Sovyet Rusya'nın herhangi bır şehrinde yapan Türk talebelerine karşı bu tutum, ekseriya talebeleri Türk makamları ve diğer ülkelerden uzaklaştırmaktadır. Bunlar, çıkacak güçlükleri önceden bildiklerinden, hiçbir şekilde Türk ilgilileri ile temas etmemekte ve gizli kalmayı tercih etmektedirler!.

Bunun yanında, anlaşılmaz bir tutum olarak, Türk Hükümetinin müsaadesi ile Sovyetler Birliğinde tahsilde bulunanlar da vardır.

İzinli talebelerin de bursları Sovyet Hükümeti tarafından ödenir. Fakat bunlara Türk makamları güçlük çıkartmazlar ve yabancı bir ülkede okuyan vatandaşa gösterilen kolaylığın hepsini gösterirler.

Bu karşıt durumlar, son aylarda Moskova'da okuyan talebeler için hayli zor durumlar ortaya çıkarmıştır. İsimleri ve okudukları yerler Türk Hükümeti tarafından tespit edilebilen talebelere çeşitli yollarla telkinler yapılmış ve yurda dönmeleri istenmiştir. Sovyet ilgilileri de, Türk ilgililerinin bu konudaki büyük hassasiyetini gördükten sonra, gözönünde olan talebeleri, ya Moskovadan başka şehirlere yollamışlar ya da burslarını kesmişlerdir. Bunda güdülen gaye ortadadır.

Sonuç olarak; Sovyetler Birliğinde, plânlı ve birçok durumlarla kaliteli bir yüksek öğretim yapıldığı gerçektir. Sovyetler, eğitim meselelerini kendi sistem ve ihtiyaçlarına göre halletmişlerdir. Propagandaları ve "büyük devlet" olmanın verdiği özellikler yüzünden de devamlı olarak yabancı talebeleri kendi ülkelerinde okutmaya ve eğitmeye çalışmaktadırlar. Sovyetlerdeki yüksek eğitimde, branşı ne olursa olsun, her talebe mutlaka Marksist, Leninist görüşle yetiştirilmektedir. Ve mutlaka her yüksek öğretim yapan kuruluşta, asıl branşın yanında **"ekonomi politik"** okutulmaktadır. Bu dersler arasında sosyalist düzenin başarıları, teorileri Komünist Partisi tarihi, diyalektik materyalizm, Dünya işçi hareketleri vardır.

Bunların bir Türk talebesi tarafından öğrenilip öğrenilmemesinin faydalı ya da faydasız olduğu konussunda, uzun tartışmalar yapılabilir. Ancak ortada bir gerçek vardır, o da Türk makamları ister kabul etsin, isterse etmesin, Sovyetler, Türk talebelere burs ver-

meye devam edeceklerdir. Bu bir peşin hüküm ya da afakî bir söz olmadığı sürece, alınacak en iyi tedbir, her yıl belirli sayıda talemeyi Sovyetler Birliğine göndermektir. Bunların talebelik durumlarını kontrol, diğer ülkelerde olduğu gibi, talebe müfettişlikleri, konsolosluklar kanalı ile büyük rahatlıkla yapılabilir.

Sovyet Rusyada Amerikan, İngiliz, Fransız ve daha birçok ülkelerin talebeleri tahsil yaparlarken, Türkiyeden Rusyaya talebe gitmesini yasaklamak, gerçekleri görmemektir. (2)

(1) (Bk. Yeni Gazete, 14, 15, 16, 17, 18 Kasım 1966, Nr. 689, 690, 691, 692, 693.)

(2) Bu kıymetli görüşleri kaleme alan yazarın son mütalâası üzerinde tartışılabilir. Türkiyeden Rusyaya öğrenci göndermenin acaba ne gibi yararı olacaktır? Sovyetler Türk öğrencilerine gerçekten ilim öğretseler, bu mütalâaya eklenecek bir sözümüz yok. 1923 ten günümüze tecrübeler şunu öğretmiştir ki Sovyetler de okumuş bütün öğrenciler, yurda döndüklerinde gizli T.K.P. saflarında yer almışlardır. Sovyet Rusyadan bu güne kadar bir tek öğrenci olsun meslek sahibi olarak vatanına dönmemiştir. Rusya'da okumuş ne bir doktor, ne bir mühendis gösteremezsiniz. Hemen hemen hepsi sosyal ilimler okumuşlardır. Bu sosyal ilimler kamuflajdır. Asıl öğrendikleri ihtilâl teori ve pratiğidir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİRİNCİ KISIM

Sayfa

İKİNCİ KISIM

ÜÇÜNCÜ KISIM

DÖRDÜNCÜ KISIM

Lâz Ismâil Mâra

Patrica Lumumba

Güner Durmayın Rusya'ya gitmesini sağlayan İstanbul'daki Sovyet Kültür Ataşesi Kalaşnikov

Dr. Sun Yat-Sen

Yüksel Ütügen ve Anadolu Altuğ Moskova'da

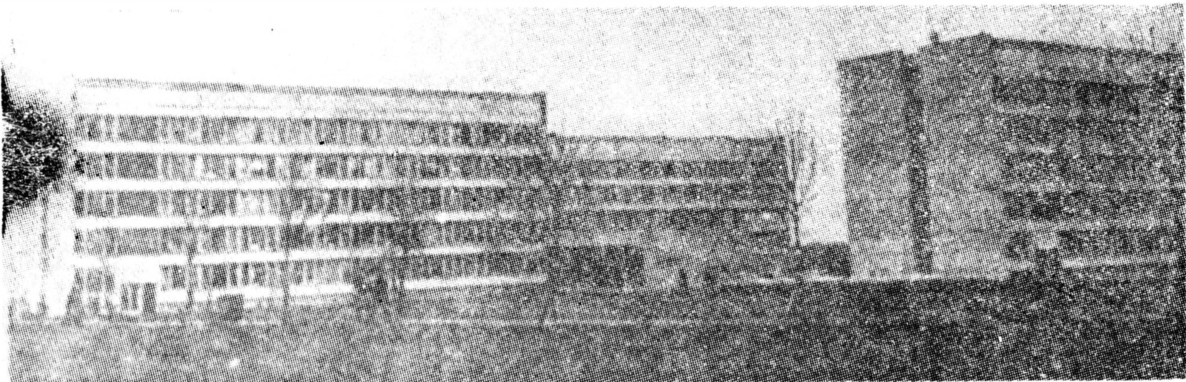
Lumumba Üniversitesinin casus avcısı Mustafa İhsan, Sovyet Başbakanı Koşiğin ile

Güner Durmay

Alibeg Yusufov

Moskova'daki Patris Lumumba Üniversitesinin görünüşü... Sovyetler Lumumba Üniversitesini geri kalmış ülkelerin talebelerine eğitim için kurmuşlardır. Üniversitede Sovyet vatandaşı talebeler de vardır.

FİYATI [redacted] 7,5 TL.